

SVEA HOVRÄTT
Mark- och miljööverdomstolen
060405

DOM
2024-02-02
Stockholm

Mål nr
M 6462-23

ÖVERKLAGAT AVGÖRANDE

Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom 2022-06-20 i mål nr M 1901-21, se bilaga A

PARTER

Klagande

Kammarkollegiet
Box 2218
103 15 Stockholm

Motpart

Svensk Fjällröding AB, 556263-7214
Kronholmsplan 1
871 45 Härnösand

Ombud: Advokat Joel Mårtensson och biträdande jurist Albin Gustafsson
Mannheimer Swartling Advokatbyrå Aktiebolag
Box 1711
111 87 Stockholm

SAKEN

Ansökan om tillstånd till fiskodling m.m. i Landösjön inom fastigheten Landön 4:23 i Krokoms kommun

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSLUT

Mark- och miljööverdomstolen ändrar mark- och miljödomstolens dom endast på följande sätt.

A. Under rubriken ”Uppskjutna frågor” ska ett nytt första stycke införas med följande lydelse:

Med stöd av 22 kap. 27 § första stycket miljöbalken skjuter Mark- och miljööverdomstolen upp avgörandet av slutliga villkor avseende

- uppsamling och rening av utsläpp av fekalier och foderrester (U1), samt
- efterbehandling och ekonomisk säkerhet (U2).

Dok.Id 2007306

Postadress
Box 2290
103 17 Stockholm

Besöksadress
Birger Jarls Torg 16

Telefon
08-561 670 00
08-561 675 50

E-post: svea.avd6@dom.se
www.svea.se

Telefax

Expeditionstid
måndag – fredag
08:00–16:30

B. De förslag till slutliga villkor som ska inges enligt utredningsföreskrifterna U1 och U2 ska avse de uppskjutna frågorna.

YRKANDEN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Kammarkollegiet har yrkat att Mark- och miljööverdomstolen i första hand ska avvisa Svensk Fjällröding AB:s ansökan om tillstånd till fiskodling m.m. och i andra hand avslå ansökan. För det fallet att ansökan varken avvisas eller avslås yrkas att domstolen ska begränsa tillståndstiden till fem år.

Svensk Fjällröding AB har motsatt sig ändring av mark- och miljödomstolens dom.

UTVECKLING AV TALAN I MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLEN

Parterna har hänvisat till vad som anförts tidigare under tillståndsprocessen och utvecklat sin respektive talan på i huvudsak samma sätt som redovisats i mark- och miljödomstolens dom. Därutöver har parterna tillagt följande.

Kammarkollegiet

Inom forskning har fördelarna med odlingstekniken RAS (Recirculating Aquaculture System) lyfts fram i jämförelse med odling i öppna system. Som exempel kan nämnas möjligheten till högre recirkulationsgrad, möjligheten att odla vid optimerad temperatur i förhållande till den odlade arten, minskat foderspill samt minskad risk för sjukdom, rymning och parasitangrepp. Sammantaget innebär det en ökad tillväxt över hela året i förhållande till alternativa tekniker och därmed en ökad produktion av matfisk.

Företaget Cold Lake AB har 2018 fått tillstånd för odling av 4 000 ton/år röding i landbaserade RAS-anläggningar vid Kallsjön. Den planerade RAS-anläggningen är lokaliserad cirka fem mil fågelvägen från bolagets pågående verksamhet i Landösjön. Enligt företagets egen uppfattning är röding perfekt att odla i RAS-anläggningar då den är en stimfisk som trivs i hög densitet. RAS-tekniken ger möjlighet att optimera miljö och vattentemperatur efter rödingens specifika behov. En annan storskalig satsning i Sverige på RAS-teknik som fått tillstånd enligt miljöbalken är företaget

Reocean AB:s planerade produktion av 10 0000 ton/år lax, med planerad produktionsstart 2023.

Det pågår således ett teknikskifte och storskaliga satsningar sker inom odling av laxartade fiskar i matfiskstorlek till förmån för RAS-teknik. Tekniken förekommer inte bara på experimentstadiet. Kammarkollegiet anser därmed att RAS ska anses vara en industriellt möjlig teknik för den sökta verksamheten och att det även med stöd av 2 kap. 7 § miljöbalken kan ställas krav på användande av RAS-teknik i detta fall. Detta särskilt med beaktande av verksamhetens lokalisering samt verksamhetens äventyrande av ett uppnående av gällande miljö kvalitetsnormer och gynnsam bevarandestatus.

Sökanden har i målet presenterat delvis motstridiga analysresultat från olika laboratorier. Enligt kollegiets mening saknas anledning i detta fall att, såsom prövningsmyndigheten nu gjort, tillmäta det resultat som visar på mindre negativ miljöpåverkan ett större bevisvärde än det resultat som kan tas som intäkt för större påverkan, trots konstaterade osäkerheter vid en sammanvägd bedömning av underlaget. Det kvarstår en betydande osäkerhet kring fosfornivåerna i Landösjön och Långan samt den ansökta verksamhetens närmare påverkan på dessa nivåer. Kammarkollegiet anser att denna osäkerhet, i frågor av avgörande betydelse för bedömning av den ansökta verksamhetens påverkan på Natura 2000-områdets bevarandevärden, innebär att tillstånd till den ansökta verksamheten inte kan ges mot bakgrund av unionsrättens krav på fullständighet, exakthet och slutlighet (se NJA 2013 s. 613).

Det ska alltså stå klart att verksamheten inte är skadlig. Den ansökta verksamheten utgör en betydande punktkälla av fosfor och andra näringsämnen. De motstridiga laboratorieresultat som presenterats i målet utgör en oacceptabel osäkerhet vid bedömning av risk för ännu en nedklassificering av kvalitetsfaktorn näringsämnen för Långan. Kollegiet kan vidare konstatera att rymningar från fiskodling i öppna kassar sker med jämna mellanrum i Sverige. Sådana rymningar utgör en negativ påverkan på det vilda fiskbeståndet särskilt med avseende på konkurrens om föda, spridning av sjukdomar samt genetisk kontaminering.

Med anledning av det pågående teknikskiftet inom fiskodling av fiskar i matstorlek, den snabba teknikutvecklingen som sker inom RAS samt risken för långsiktig påverkan av verksamheten är en tillståndstid om 15 år mycket olämplig. Den bör därför begränsas till fem år.

Svensk Fjällröding AB

RAS är en kommersiellt tillgänglig teknik för odling av vissa arter och i vissa fiskstorlekar, men tekniken är ännu under utveckling för odling av kallvattensarter såsom röding till matfiskstorlek. De huvudsakliga utmaningarna med tekniken består dels av att få systemen stabila och hållbara för storskalig matfiskodling med samma produktionskvalitet som odling i öppna kassar, dels av att lyckas bedriva en RAS-anläggning med tillräcklig lönsamhet. Ingen RAS-odlare för kallvattensarter i matfiskstorlek har såvitt bolaget känner till ännu kommit i närheten av de odlingsvolymerna som deras anläggning är dimensionerad för. Samtliga anläggningar är beroende av återkommande finansiella tillskott från ägarna eller andra finansiärer. I stället sker en snabb utveckling mot andra, mindre energikrävande, odlingsystem för stor matfisk. Exempel på sådana system är anläggningar nedsprängda under havsnivån eller flytande anläggningar med olika grad av slutenhet.

Det underlag som Kammarkollegiet hänvisar till är inte tillräckligt för att påvisa att RAS-teknik skulle vara en tillgänglig teknik för den sökta verksamheten. De två anläggningar som kollegiet hänvisar till är alltjämt planerade anläggningar och kan redan av denna anledning inte tas till intäkt för att tekniken skulle vara tillgänglig. Efter det att mark- och miljödomstolen meddelat sitt avgörande har det kommit ny information. Det rör sig om ytterligare incidenter, svårigheter att komma upp i planerade produktionsvolymerna och ekonomiska problem hos verksamhetsutövare med RAS-anläggningar. Bolaget har till Mark- och miljööverdomstolen inkommit med en detaljerad redogörelse för dessa nya uppgifter.

Under 2022 har FN:s livsmedels- och jordbruksorganisation (FAO) publicerat en uppdaterad rapport om det globala fisket och vattenbruket (The State of World Fisheries and Aquaculture 2022). Av rapporten följer att den producerade mängden

fisk i inlandsvatten, vilket inkluderar sjöar, fortsätter att öka och att detta står för den absoluta majoriteten av den totala mängden fisk producerad i fiskodlingar. I rapporten diskuteras även betydelsen av att odla fisk i öppna kassar. I rapporten anges att ”With proper regulation, investing in cage culture in public open waterbodies has proved to be an effective and efficient approach to increase aquaculture production, along with pond culture and other methods”.

Sammantaget påvisar det ingivna underlaget, i form av kalkyler, analyser, utredningar, sammanställningar och utlåtanden m.m., entydigt att RAS- teknik inte är en industriellt tillgänglig teknik för odling av kallvattensarter till matfiskstorlek och att tekniken därmed inte kan anses utgöra bästa möjliga teknik för den sökta verksamheten.

Det faktum att uppmätta fosfornivåer i Landösjön tangerar, och i något fall överstiger, referensvärdet för totalfosfor innebär inte att det föreligger en konkret risk för statusförsämring för kvalitetsfaktorn näringsämnen. Kvalitetsfaktorns status bestäms baserat på ett s.k. ekologiskt kvotvärde, vilket beräknas genom att dividera referensvärdet med uppmätta nivåer. Om kvotvärdet är lika med eller högre än 0,7 ska statusen bestämmas till hög, och om värdet är mellan 0,5–0,7 ska statusen bestämmas till god. Att uppmätta fosfornivåer tangerar, och i något fall överstiger, referensvärdet innebär ett kvotvärde på närmare 1 och att fosfornivåerna i sjön är nära de naturliga och opåverkade förhållandena. Fiskodlingens påverkan på Landösjön har minskat över tid och det har vidare skett en generell minskning av uppmätta fosfornivåer i svenska sjöar och vattendrag.

RAS-tekniken har funnits installerad för kontinuerlig drift i över tio år. Under denna tid har visserligen tekniken förfinats och justerats men några betydande ändringar i tekniken har inte skett. De problem som fanns vid teknikens start gör sig gällande än idag. Det är i vart fall inte rimligt med en så kort tillståndstid som fem år.

MARK- OCH MILJÖÖVERDOMSTOLENS DOMSKÄL

Bakgrund

I anslutning till fastigheten Landön 4:23 i Krokoms kommun har det sedan 1999 bedrivits verksamhet med fiskodling. Det gavs då ett tillstånd till nettoproduktion av högst 300 ton röding per år. År 2010 gavs tillstånd till en årsproduktion av 550 ton röding per år och verksamheten har sedan dess haft i stort sett oförändrad omfattning. Genom Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, dom den 17 november 2016 i mål nr M 1373-15 gavs tillstånd till fortsatt fiskodling, inklusive slakteri och hantering av animaliskt avfall. Årlig förbrukning av fiskfoder fick enligt tillståndet uppgå till 632,5 ton. Enligt domen skulle tillståndet gälla till och med den 31 december 2026. Domen överklagades och genom Mark- och miljööverdomstolens dom den 28 mars 2018 i mål nr M 10773-16 ändrades mark- och miljödomstolens dom endast på så sätt att tillståndstiden förkortades. Tillståndet skulle enligt Mark- och miljööverdomstolens dom gälla till och med den 31 mars 2023.

I ansökan inkommen till mark- och miljödomstolen vid Östersunds tingsrätt i juni 2021 ansökte bolaget om fortsatt tillstånd att bedriva fiskodling i Landösjön. I ansökan angavs att verksamheten omfattade odling av röding till matfisk som i huvudsak skulle vara av samma omfattning som enligt det gällande tillståndet. Vidare angavs att det då gällande tillståndet, i enlighet med Mark- och miljööverdomstolens dom, gällde till och med den 31 mars 2023.

Genom den i detta mål överklagade domen, Östersunds tingsrätts, mark- och miljödomstolen, deldom den 20 juni 2022 i mål nr M 1901-21, gavs bolaget tillstånd till fortsatt verksamhet innefattande fiskodling och övervintring av fisk med maximal foderförbrukning om 632,5 ton per kalenderår. Tillståndet innefattade också att hela vattenområdet inom bolagets fastighet fick tas i anspråk för verksamheten, att utrivning fick ske av befintlig kaj och att en ny kaj om 57 m² skulle få anläggas. I domen förordnades att tillståndet skulle få tas i anspråk även om domen inte vunnit

laga kraft. Domen överklagades av Kammarkollegiet till Mark- och miljööverdomstolen som i beslut den 22 december 2022 i mål nr M 8646-22 inte meddelade prövningstillstånd. Mark- och miljödomstolens dom stod därmed fast.

Mark- och miljööverdomstolens beslut att inte ge prövningstillstånd överklagades därefter till Högsta domstolen som i beslut den 15 maj 2023 i mål nr Ö 229-23 ändrade Mark- och miljööverdomstolens beslut och meddelade prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen. Som skäl för sitt beslut att ge prövningstillstånd angav Högsta domstolen att det i målet aktualiserades bl.a. frågorna om fiskodling i öppna kassar i dagsläget utgör bästa möjliga teknik enligt 2 kap. 3 § miljöbalken (jfr bl.a. Mark- och miljööverdomstolens dom den 28 mars 2018 i mål nr M 10773-16 och beslut den 10 februari 2022 i mål nr M 8606-21) och – i förekommande fall – om tillståndstiden för sådan verksamhet. Det var enligt Högsta domstolen av vikt för ledningen av rättstillämpningen att överklagandet prövades av Mark- och miljööverdomstolen.

Det första målet som Högsta domstolen refererade till i sina skäl, Mark- och miljööverdomstolens mål nr M 10773–16, rörde den fiskodling som är föremål för prövning även i detta mål. Som ovan redovisats förkortade Mark- och miljööverdomstolen tillståndstiden. Under rubriken ”*Är odling i öppna kassar bästa möjliga teknik?*” angavs att kravet på att bästa möjliga teknik ska användas innebär att tekniken ska vara industriellt möjlig att använda i branschen, inte bara från teknisk utan också från ekonomisk synpunkt, samt att den är tillgänglig och inte endast förekommer under experimentstadiet. Den behöver dock inte finnas i Sverige (se prop. 1997/98:45, del 2, s. 17).

I domen angavs vidare att utredningen i målet stärkte bilden av ett pågående teknikskifte, till förmån för framför allt landbaserade recirkulerande anläggningar (s.k. RAS-teknik) när det gäller metoder för odling av fisk. Mot bakgrund av att det var fråga om betydande punktutsläpp och att det fanns konkreta uppgifter om annan teknik än öppna kassar skulle kraven på sökandens redovisning av alternativa produktionsmetoder ställas högt. Domstolen uttalade att sökanden i målet hävdade att de RAS-anläggningar som redan var i drift fortfarande befann sig i ett utvecklingsskede och att den punkten ännu inte hade nåtts där det var ekonomiskt lönsamt att odla matfisk på

annat sätt än i öppna kassar. Den utredning som i målet presenterades till stöd för detta påstående var dock enligt domstolen begränsad och kunde därför inte läggas till grund för några säkra slutsatser.

Vidare saknades, enligt domstolen, uppgifter om produktionskostnader och miljöpåverkan för alternativa produktionsmetoder som skulle möjliggöra en jämförelse med odling i öppna kassar. Sammantaget ansåg domstolen att sökanden inte visat att odling i öppna kassar fortfarande utgjorde bästa möjliga teknik. Domstolen, som beaktade att det rörde sig om en pågående verksamhet, gav dock tillstånd men förkortade tillståndstiden. Detta i syfte att ge sökanden tid för avveckling av verksamheten till förmån för en landbaserad eller annan odlingsmetod med möjlighet till omhändertagande av foderöverskott och fekalier.

Det andra målet som Högsta domstolen refererade till i sina skäl rörde ett mål där Nacka tingsrätt, mark- och miljödomstolen, genom en dom den 24 juni 2021 i mål nr M 2847-21 gett tillstånd till fiskodling på en fastighet invid sjön Siljan. Målet överklagades men Mark- och miljööverdomstolen gav inte prövningstillstånd och mark- och miljödomstolens dom stod därmed fast. Även i detta mål aktualiserades frågan om s.k öppna kassar utgör bästa möjliga teknik vid fiskodling.

Mark- och miljödomstolen bedömde inledningsvis statusen för vattenförekomsten där verksamheten bedrevs. Det konstaterades att Siljan vid tidpunkten för domen uppnådde måttlig ekologisk status och att det föreslagna kvalitetskravet var god ekologisk status 2027. Det noterades vidare att när det gällde kvalitetsfaktorn näringsämnen var statusen satt till hög. Bolaget hade i målet åberopat omfattande utredning och framhållit att Siljan var en tydligt näringsfattig (oligotrof) miljö och att en fiskodling, som medför en ökning av näringsämnen i sjön, därför även kunde ge positiva effekter. Mark- och miljödomstolen bedömde mot denna bakgrund att verksamheten inklusive den ansökta utökningen var oproblematisk i förhållande till recipientens näringsutrymme. Verksamheten bedömdes inte heller påverka möjligheten att uppnå god ekologisk status.

Beträffande frågan om bästa möjliga teknik hade domstolen inhämtat yttrande från såväl Jordbruksverket som Havs- och vattenmyndigheten. Jordbruksverket ansåg att RAS-tekniken inte var industriellt tillgänglig för odling av regnbåglax till matfiskstorlek eftersom de odlingar som fanns var pilotprojekt samt krävde ekonomiskt stöd. Havs- och vattenmyndigheten delade inte denna uppfattning utan framhöll att RAS-tekniken var industriellt tillgänglig för odling av regnbåglax till matstorlek, att det fanns ett antal odlingar i bruk redan samt att det faktum att tekniken kanske inte fullt ut var bärkraftig utan ekonomiskt stöd, inte förändrade den bedömningen. Sökanden redovisade i målet utredning som visade att kostnaderna var väsentligt högre för RAS-tekniken och att det även fanns miljömässiga nackdelar med anläggningar av denna typ, exempelvis större energiförbrukning. Sammantaget fann domstolen i detta mål att bolaget visat att odling i öppna kassar alltså utgjorde bästa möjliga teknik för att producera regnbåglax till matstorlek i Siljan och att tillstånd därför kunde ges.

Sammanfattningsvis har, som ovan beskrivits, frågan om fiskodling i öppna kassar utgör bästa möjliga teknik varit föremål för prövningar i såväl mark- och miljödomstolen som Mark- och miljööverdomstolen. Utifrån omständigheterna i respektive fall har skilda bedömningar gjorts av domstolarna.

Utredningen i målet

Utredningen i Mark- och miljööverdomstolen är väsentligen densamma som i mark- och miljödomstolen.

I målet har inhämtats yttrande från Länsstyrelsen i Jämtlands län. Länsstyrelsen har tillstyrkt Kammarkollegiets överklagande.

Huvudförhandling har hållits i målet. Vid huvudförhandlingen har företrädare för bolaget presenterat bolagets verksamhet och de miljöeffekter denna orsakar. En genomgång har från bolagets sida också gjorts av alternativa tekniker på området.

Bolaget har i målet ingett sakkunnigutlåtande av Anders Kiessling, professor i generell akvakultur vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Anders Kiessling har också hörts

som sakkunnig i målet. Förhöret med honom har rört rymningar, smittspridning och bästa möjliga teknik. Som sakkunnig i målet har också hörts Martyn Futter, docent i modellering av vattenkvalitet på regionnivå vid SLU. Förhöret med honom har rört verksamhetens påverkan på fosforhalten i vattenförekomsten.

Målet i sak

Huvudfrågan i målet är om verksamheten vid Landösjön med fiskodling i öppna kassar, mot bakgrund av vad Mark- och miljööverdomstolen angett i sin dom den 28 mars 2018 i mål nr M 10773-16, kan anses utgöra bästa möjliga teknik och vilken tidsbegränsning som ska gälla för det fall tillstånd beviljas för verksamheten. I målet ska också ställning tas till om verksamheten genom sina utsläpp äventyrar uppnåendet av den målsatta miljö kvalitetsnormen i vattenförekomsterna och om verksamheten riskerar att påverka miljön inom berört Natura 2000-område på sådant sätt att tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs.

Krävs Natura 2000-tillstånd?

Natura 2000-området *Långan; nedströms Landösjön (SE0720358)* omfattar älvsträckan mellan Landösjön och utloppet i Indalsälven. Utpekad naturtyp för området är *större vattendrag* som bland annat kännetecknas av relativt näringsfattigt och klart vatten. Bland de övergripande bevarandemålen för nu aktuellt Natura 2000-område framgår att all exploatering som riskerar att påverka områdets bevarandestatus ska prövas särskilt. Den ansökta verksamheten utgör enligt Kammarkollegiet en betydande punktkälla av fosfor och andra näringssalter. Detta förhållande påverkar Natura 2000-områdets bevarandevärden. Kammarkollegiet konstaterar vidare att rymningar från fiskodlingar i öppna kassar sker med jämna mellanrum i Sverige. Rymningar av fiskar innebär konkurrens om föda, risken för spridning av sjukdomar och parasiter samt genetisk kontaminering. Även detta hotar bevarandevärdena i Natura 2000-området.

Utifrån ovan angivna utgångspunkter anser Kammarkollegiet att en prövning enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken är en processförutsättning för medgivande av

tillståndsansökan i målet. Då ingen särskild prövning enligt denna paragraf genomförts av prövningsmyndigheten ska tillståndsansökan i första hand avvisas. Kammarkollegiet anser vidare att den analys av påverkan på de för naturtypen *större vattendrag* typiska arter är otillräcklig utifrån de hot mot Natura 2000-områdets bevarandevärden som angivits i bevarandeplanen. Tillståndsansökan ska därmed även på denna grund avvisas.

Av de skäl som mark- och miljödomstolen har anfört instämmer Mark- och miljööverdomstolen i underinstansens bedömning att det inte föreligger någon risk att verksamheten kommer att påverka miljön i Natura 2000-området på ett betydande sätt. En tillståndsprövning enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken krävs alltså inte.

Är odling i öppna kassar bästa möjliga teknik?

Mark- och miljööverdomstolen har i sin dom den 28 mars 2018 i mål nr M 10773-16 anfört att det kan ifrågasättas om fiskodling i öppna kassar uppfyller kravet på bästa möjliga teknik. Detta bl.a. med hänsyn till att tekniken inte medger någon metod för att begränsa sina utsläpp till skillnad från andra tillståndspliktiga verksamheter som får tåla höga kostnader för att begränsa sina utsläpp. Domstolen anger i domen att redovisningen av alternativa produktionsmetoder därför ska ställas högt. Domstolen poängterar också att det i målet saknas uppgifter om produktionskostnader och miljöpåverkan för alternativa produktionsmetoder som skulle möjliggöra en jämförelse med odling i öppna kassar

Den alternativa metod till odling i öppna kassar som tas upp i målet är den s.k. RAS-tekniken. Beteckningen RAS står för *Recirculating Aquaculture System* och innebär att vatten recirkuleras inom anläggningen och renas innan det recirkuleras. En anläggning för RAS-teknik är förlagd på land till skillnad från odling i öppna kassar som äger rum i en naturlig vattenförekomst. Principiellt delas systemet upp i partiell RAS med större vattenutbyte/lägre recirkulationsgrad och RAS med nästan fullständig recirkulation av vatten.

Kammarkollegiet har i sitt överklagande pekat på fördelarna med odlingstekniken RAS i jämförelse med odling i öppna system. Som exempel har nämnts möjligheten till högre recirkulationsgrad, möjligheten att odla vid optimerad temperatur i förhållande till den odlade arten, minskat foderspill samt minskad risk för sjukdom, rymning och parasitangrepp. Sammantaget innebär det, enligt Kammarkollegiet, en ökad tillväxt över hela året i förhållande till alternativa tekniker, och därmed en ökad produktion av matfisk.

Kammarkollegiet har vidare framhållit två projekt där verksamhetsutövare som använder RAS-tekniken fått tillstånd. Ett tillstånd gäller en landbaserad RAS-anläggning vid Kallsjön inom samma län som den nu aktuella anläggningen. Tillståndet beviljades 2018 och omfattar tillstånd för odling av 4 000 ton/år röding. Ytterligare ett storskaligt projekt på en annan plats har fått tillstånd enligt miljöbalken. Tillståndet omfattar en produktion av 10 000 ton/år lax, med planerad produktionsstart 2023.

Även Länsstyrelsen i Jämtlands län, som inkommit med yttrande i målet, är av uppfattningen att kassodling enligt den varianten som verksamheten använder sig av i detta fall inte är att betrakta som bästa möjliga teknik. Det är enligt länsstyrelsen otvivelaktigt att det förekommer uppfödningssystem så som RAS vars miljö- och omgivningspåverkan är påtagligt mer skonsam än traditionell kassodling. Utöver den anläggning vid Kallsjön, som Kammarkollegiet tagit upp i sitt överklagande, pekar länsstyrelsen på en storskalig landbaserad fiskodling i Härjedalen, som dock ännu befinner sig i sin linda då samrådsprocessen pågår.

Bolaget har å sin sida framhållit att RAS-odling av röding i matfiskstorlek ännu inte är industriellt tillgänglig och om tekniken anses tillgänglig måste en rimlighetsavvägning göras där RAS-tekniken inte rimligen kan krävas. Bolaget menar att RAS ska ses som en komplementär teknik, vilken fungerar för odling av sättfisk men inte för kallvattensarter till matstorlek. Tekniken ska inte ses som en ersättning till odling i kassar. Det pågår enligt bolaget inte något fullskaligt teknikskifte.

Bolaget har såväl i mark- och miljödomstolen som här i Mark- och miljööverdomstolen presenterat omfattande utredning till stöd för att odling genom RAS-teknik inte är industriellt tillgänglig. Enligt bolaget finns betydande produktionstekniska nackdelar och stora tekniska utmaningar som återstår för att kunna bedriva storskalig odling med stabil produktion över flera år. Även vid optimala produktionsförutsättningar och kapacitetsutnyttjande krävs ett mycket högt försäljningspris för ekonomisk lönsamhet. Bolaget konstaterar vidare att det visserligen finns flera planerade RAS-anläggningar för storskalig produktion i projekterings- och investeringsstadiet men att det endast finns ett fåtal aktiva anläggningar. När det gäller odling av röding finns, enligt bolaget, endast en sådan anläggning globalt och överhuvudtaget ingen sådan aktiv storskalig RAS-anläggning i Sverige.

I Mark- och miljööverdomstolen har på bolagets begäran Anders Kiessling hörts som sakkunnig. Anders Kiessling är professor vid SLU och har lång erfarenhet på området från sin verksamhet där. Enligt Anders Kiessling är RAS-tekniken ännu inte industriellt tillgänglig för odling av kallvattenarter till matfiskstorlek. RAS och odling i kassar är enligt honom inte utbytbara tekniker. När det gäller näringsfattiga (oligotrofa) vatten, såsom i detta fall, är systemet med öppna kassar bäst. RAS-tekniken har den nackdelen att den kräver mycket energi, vilket inte är bra ur miljösynpunkt. RAS-tekniken har också på senare år stött på stora problem och han menar att man har börjat bli mer och mer försiktig med att använda tekniken. Systemet kan visserligen passa bra för småfisk men inte för odling av stora fiskar, som ju är fallet här.

Bolagets ingivna utredning i målet till stöd för att RAS-tekniken inte är industriellt tillgänglig är omfattande. Det rör sig om en rapport om alternativa tekniska lösningar till fiskodling i öppna kassar, en rapport om miljöeffekter av fiskodling i öppna system, en livscykelanalys av odling i öppna kassar och av odling med RAS-teknik. Bolaget har också gett in underlag gällande de ekonomiska förutsättningarna att bedriva odling med RAS-teknik. Utredningen i denna del innefattar en genomgång av ekonomiskt underlag från Nordiska RAS-odlingar och en omfattande studie om de ekonomiska förutsättningarna globalt. I utredningarna redogörs för de ekonomiska och

tekniska förutsättningarna, miljöpåverkan, genomgång av ekonomiskt utfall samt en specifik investeringskalkyl för en RAS-anläggning.

Mark- och miljööverdomstolen kan konstatera att bolaget i detta mål, till skillnad mot vad som var fallet i Mark- och miljööverdomstolens tidigare avgörande i mål nr M 10773-16, presenterat betydligt fler uppgifter om produktionskostnader och miljöpåverkan för alternativa produktionsmetoder, vilket möjliggör en jämförelse med odling i öppna kassar. Mark- och miljööverdomstolen finner, i likhet med mark- och miljödomstolen, ingen anledning att ifrågasätta bolagets utredning beträffande RAS-tekniken.

Mark- och miljööverdomstolen konstaterar vidare att det idag, som Kammarkollegiet och länsstyrelsen framhållit, finns ett antal RAS-anläggningar i drift i världen och i Sverige samt att det även finns ett tillståndsgivet projekt i samma län som den nu aktuella fiskodlingen. Mark- och miljööverdomstolen bedömer emellertid, i likhet med mark- och miljödomstolen, att enbart förekomsten av dessa anläggningar inte kan utgöra grund för att anse att RAS är bästa möjliga teknik för den nu aktuella verksamheten. Bolaget har genom det underlag som redovisats i målet och genom vad som framkommit vid sakkunnigförhör med Anders Kiessling visat att en RAS-anläggning för den aktuella verksamheten för röding till matfiskstorlek inte är ekonomiskt bärkraftig och därmed inte kan anses vara industriellt tillgänglig. Att det finns en tillståndsgiven anläggning i länet förändrar inte den bedömningen.

Angående semislutna kassar, som också förekommer som alternativ till öppna kassar i målet, har bolaget framfört att detta är ett samlingsnamn för flera olika tekniker samt att dessa system idag inte är tillgängliga för storskalig produktion för matfiskstorlek då kunskaper för industriell skala saknas avseende teknik, miljöeffekter, effektivitet, ekonomi och fiskvälfärd. Mark- och miljööverdomstolen delar, i likhet med mark- och miljödomstolen, denna bedömning.

Då varken RAS-tekniken eller någon typ av semisluta kassar kan anses vara industriellt tillgängliga för den aktuella verksamheten är Mark- och miljööverdomstolens bedömning att odling med öppna kassar för den nu aktuella

lokaliseringen och verksamheten för tillfället utgör i miljöbalkens mening bästa möjliga teknik. Bolaget har även tillräcklig väl visat att de negativa effekterna av den planerade odlingen på den nu aktuella platsen förväntas vara små. Även om det inte kan uteslutas att en annan bedömning kan göras i andra fall är det därför åtminstone för den nu aktuella lokaliseringen inte skäligt att kräva att t.ex. RAS-teknik införs.

Äventyras möjligheterna att nå uppsatta mål enligt miljö kvalitetsnormen?

En myndighet får inte tillåta att en verksamhet påbörjas eller ändras om detta ger upphov till en ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön förändras på ett otillåtet sätt eller har sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller den potential som vattnet ska ha enligt en miljö kvalitetsnorm (5 kap. 4 § miljöbalken). Vidare har det i EU-domstolens dom den 1 juli 2015 i mål nr C-461/13, den s.k. Weserdomen, fastslagits att tillstånd inte ska lämnas om det innebär att statusen för en enskild kvalitetsfaktor ändras en klass.

De vattenförekomster som är aktuella i målet är sjön Landösjön och Långan. Landösjön, vilket är den sjö i vilken verksamheten bedrivs, utgör en vattenförekomst enligt Vatteninformationssystem för Sverige (VISS). Vattenförekomsten är idag klassificerad som otillfredsställande med målet god ekologisk potential till år 2039. Kvalitetsfaktorn näringsämnen är för närvarande klassificerad som hög status med ett referensvärde på 5 ug/l fosfor. Långan nedströms Landösjön är uppdelad i två vattenförekomster, dels sträckan från utloppet av Landösjön till Gysån, dels sträckan från Gysån till Indalsälven. Långan är idag klassificerad som otillfredsställande avseende ekologisk status, med målet god ekologisk status till år 2039. Kvalitetsfaktorn näringsämnen är för närvarande klassificerad som god status med ett referensvärde på 4 ug/l fosfor för sträckan från Landösjön till Gysån och som hög status för sträckan från Gysån till Indalsälven, med ett referensvärde på 5 ug/l fosfor.

Såvitt gäller Långan framgår av VISS att det uppmätta värdet av fosfor under perioden 2015-2017 ligger runt 6,5 ug/l fosfor medan tidigare mätvärden (2007-2012) inte visade någon betydande förhöjning i förhållande till det förväntade referensvärdet. I VISS dras slutsatsen att fosforhalterna har ökat under de senaste åren på grund av

mänsklig påverkan. Till följd av den betydande förhöjningen av fosfor har kvalitetsfaktorn näringsämnen nedklassificerats från hög till god för vattenförekomsten närmast Landösjön. Enligt Kammarkollegiet är bolagets verksamhet i Landösjön en punktkälla till övergödning och har därmed en betydande påverkan på denna kvalitetsfaktor.

Bolaget har gjort gällande att det i hela Sverige finns en trend mot en generell minskning av näringshalter i sjöar och vattendrag. Bolaget har i diagram visat hur denna utveckling ter sig omfattande åren 1980-2022. Bolaget har också framhållit att vattenförekomster som har anknytning till vattenkraftsregleringar, såsom fallet är med Landösjön, ofta drabbas av näringsförluster som en följd av regleringarna. Man talar i detta fall om en näringsutarmning (oligotrofiering) som påverkar den biologiska produktionen negativt som i sin tur kan bidra till en sänkt ekologisk status/potential. Bolaget har också påpekat att en fiskodlingsverksamhet kan kompensera för dessa effekter genom den tillsats av näringsämnen som en sådan verksamhet bidrar med. Bolaget anför att Landösjön och Långan är och förblir mycket näringsfattiga vatten. Vattenförekomsterna är mycket väl undersökta och storskalig odling har skett i Landösjön i mer än 20 års tid.

Bolaget har också redogjort för övervakningsdata från Indalsälvens Vattenvårdsförbund som visar fosforhalter under perioden 2007-2020 i Indalsälven och fyra biflöden, inklusive Långan nedströms Landösjön, Dessa data visar på ökande fosforhalter i alla redovisade älvar och att ökningen inte är kraftigare i Långan än i övriga vattendrag. Bolagets slutsats är att den observerade trenden inte har orsakats av utsläpp från fiskodlingen i Landösjön.

Martyn Futter har på bolagets begäran hörts som sakkunnig. Han har 30 års erfarenhet av vattenkvalitetsutredningar och hans bedömning är att det skett en generell minskning av näringsämnen i svenska sjöar. Det är hans bedömning att en viss mängd fosfor bör finnas i vatten och att den verksamhet med fiskodling som bedrivs inte kommer vara skadlig för sjön såvitt gäller tillskott av näringsämnen. Han anser att det vatten som går in i Långan från Landösjön är extremt näringsfattigt. Enligt hans bedömning är det framför allt fråga om lokala miljöeffekter runt odlingen som blir

resultatet av verksamheten, inte påslaget av näringsämnen i vattenförekomster nedströms Landösjön.

Mark- och miljööverdomstolen gör bedömningen att det framför allt är kvalitetsfaktorn näringsämnen som, såvitt gäller uppnåendet av miljökvalitetsnormerna i vattenförekomsterna, ska bedömas i målet. Bolaget har i sammanhanget åberopat en förhållandevis omfattande utredning med undersökningar av näringshalter, bottenfauna och makrofyter i Landösjön, Lången och inloppet till Landösjön samt sediment och växtplankton i Landösjön. Bolaget har framhållit att såväl Landösjön som Lången är tydligt näringsfattiga (oligotrofa) miljöer, även med tillskottet av näringsämnen från den befintliga fiskodlingen. Mark- och miljööverdomstolen finner inte skäl att ifrågasätta denna slutsats. Som har beskrivits i målet är resultaten från fosforanalyser vid så låga halter som det nu är fråga om osäkra. Analyserna genomförda av SLU har konsekvent dessutom gett lägre resultat än analyserna från SYNLAB av samma vattenprov. Bolagets utredningar bygger dock på de högre halterna enligt SYNLAB:s analyser. Därmed har fiskodlingens påverkan inte underskattats av det skälet.

Undersökningarna ger stöd för att utsläppen från fiskodlingen ger en viss påverkan på näringshalter i Landösjön och i Lången. Denna påverkan är tydlig i provpunkten P1 intill odlingen. Skillnaden i uppmätta totalfosforhalter mellan Landösjöns inlopp och utlopp är i medel ca 1 µg/l för perioden 2017-2020, vilket är i nivå med vad som kan förväntas utifrån de utsläppta mängderna från fiskodlingen för den perioden.

Produktionen under de åren var ca 90 procent av tillåten produktion. I odlingen kan även påverkan ses på sediment och bottenfauna. Inga växtplanktonprovtagningar har gjorts i odlingens närområde. För övriga undersökta områden har en förhöjd växtplanktonbiomassa uppmätts i Landösjön, men ingen påverkan har kunnat visas avseende bottenfauna, makrofyter eller sedimentsammansättning. Det rör sig alltså sammanfattningsvis om en förhållandevis måttlig ökning av fosforhalten i ett i övrigt näringsfattigt vattenområde.

Även om det bör framhållas att miljökvalitetsnormen och kvalitetsfaktorn näringsämnen inte innebär något särskilt utrymme som får intecknas av den som söker miljötillstånd, bedömer Mark- och miljööverdomstolen i det här fallet att

verksamheten i den ansökta omfattningen inte medför sådant tillskott av näringsämnen att statusklassningen riskerar att påverkas negativt. Enligt domstolens bedömning riskerar inte verksamheten medföra någon försämring av kvalitetsfaktorn näringsämnen eller på annat sätt orsaka några betydande negativa övergödningseffekter. Inte heller övriga relevanta kvalitetsfaktorer bedöms utgöra något hinder mot den sökta verksamheten.

Uppskjutna frågor

Mark- och miljödomstolen har i domslutet under rubriken ”Uppskjutna frågor” förordnat att bolaget under en prövotid ska, på närmare angivet sätt, utreda dels möjligheterna att odla rötting i ett odlingsystem som innebär en möjlighet att samla upp foderrester och fekalier (U1), dels möjligheterna att samla in och ta upp eventuella ansamlingar av foderrester och fekalier samt behov av och storleken på ekonomisk säkerhet (U2). Utredningarna med förslag till slutliga villkor ska ges in till mark- och miljödomstolen senast fem respektive tre år efter det att tillståndet vunnit laga kraft. Varken domslutet eller domskälen anger emellertid vilka frågor som domstolen har skjutit upp och vad domstolen kan föreskriva villkor om efter ingiven utredning (jfr 22 kap. 27 § första stycket miljöbalken).

Domstolen har vid förhandlingen lyft frågan om utredningsvillkoren. Bolaget har anfört att mark- och miljödomstolen meddelat slutligt villkor avseende utsläpp av fosfor men att det får anses att frågan om uppsamling och rening av fekalier och foderrester samt om efterbehandling och ekonomisk säkerhet har skjutits upp i enlighet med bolagets andrahandsyrkande i mark- och miljödomstolen i dessa delar.

Mark- och miljööverdomstolen förtydligar de uppskjutna frågorna i enlighet med vad som framgår av domslutet.

Tillståndstid

Kammarkollegiet har yrkat att tillståndstiden begränsas till fem år.

Det framstår som klart att det pågår en teknikutveckling inom fiskodlingens område. Inom bolaget pågår det dessutom arbete kring uppsamling av foderrester och fekalier, en fråga som har satts på provotid. Med hänsyn till denna teknikutveckling samt den miljöpåverkan som verksamheten ger ska tillståndet tidsbegränsas. Den av Kammarkollegiet yrkade tillståndstiden om fem år framstår som alltför kort då Mark- och miljööverdomstolen, till skillnad från vad som var fallet vid domstolens prövning i dom år 2018 (mål nr M 10773-16), inte nu endast ser tillståndet som en möjlighet till att avveckla fiskodlingen. Den av mark- och miljödomstolen föreskrivna tillståndstiden om 15 år är lämplig.

Sammanfattning

Mark- och miljööverdomstolen gör bedömningen att fiskodling i öppna kassar utgör bästa möjliga teknik för den verksamhet som bolaget avser att bedriva i Landösjön. Verksamheten riskerar inte att äventyra möjligheten att nå uppsatta mål enligt gällande miljö kvalitetsnormer i vattenförekomsterna. Det krävs inte något tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken för de sökta åtgärderna. Det saknas vidare anledning att göra någon ändring av den tillståndstid som mark- och miljödomstolen fastställt. Mot bakgrund härav saknas skäl att bifalla Kammarkollegiets överklagande. Överklagandet ska därför avslås. Mark- och miljööverdomstolen gör dock visst förtydligande rörande de uppskjutna frågorna.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga B

Överklagande senast den 1 mars 2024

I avgörandet har deltagit hovrättsråden Liselotte Rågmark och Gösta Ihrfelt, referent, tekniska rådet Torbjörn Johansson samt tf. hovrättsassessorn Cecilia Drum.

Föredragande har varit Elin Haubitz Man.

ÖSTERSUNDS TINGSRÄTT
Mark- och miljödomstolen
Rotel 12

Mål nr M 1901-21

Rättelse/komplettering

Deldom, 2022-06-20

Rättelse, 2022-06-30

Beslut av: rådmannen Anna Uddenberg

Rättelse: Villkor 10 sid 3 i domslutet ska rätteligen formelns avslut vara 10 och inte 101.
/AU

SÖKANDE

Svensk Fjällröding AB, 556263-7214
Kronholmsplan 1
871 45 Härnösand

Ombud: Advokat Joel Mårtensson
Mannheimer Swartling Advokatbyrå AB
Box 1711
111 87 Stockholm

Ombud: Jur.kand. Albin Gustafsson
c/o Mannheimer Swartling Advokatbyrå
Box 1711
111 87 Stockholm

SAKEN

Ansökan om tillstånd enligt miljöbalken till fiskodling m.m. i Landösjön, Landön 4:23 i Krokoms kommun.

Anläggnings-ID: 75666
Avrinningsområde: 40 (Indalsälven)
Koordinater (SWEREF 99 TM): N 7050166, E 460964

DOMSLUT

Tillstånd

Mark- och miljödomstolen lämnar Svensk Fjällröding AB tillstånd till fortsatt verksamhet vid bolagets anläggningar på fastigheten Landön 4:23 i Krokoms kommun, innefattande

1. fiskodling och övervintring av fisk med en maximal foderförbrukning om 632,5 ton per kalenderår,
2. hela vattenområdet inom bolagets fastighet får tas i anspråk för verksamheten och
3. utrivning av delar av befintlig kaj och anläggande av ny kaj om 57 m².

Tillståndet gäller i 15 år från att denna deldom vunnit laga kraft, alternativt från det att tillståndet tagits i anspråk.

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	Expeditionstid
Box 708	Storgatan 6	063-15 06 00		måndag –
831 28 Östersund		E-post: mmd.ostersund@dom.se		fredag
		www.ostersundstingsratt.domstol.se		08:00–16:00

Mark- och miljödomstolen avslår övriga framställda yrkanden inklusive yrkandet om rättegångskostnader.

Villkor för tillståndet

Allmänt villkor

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten utformas och bedrivas i huvudsak i enlighet med vad bolaget angett i ansökningshandlingarna eller i övrigt åtagit sig i målet.

Verksamhet och skötsel

2. Död fisk som flyter på ytan av odlingskassarna ska under produktionssäsongen (juni-september) avlägsnas och dokumenteras regelbundet, dock minst tre gånger per vecka. Under övrig tid, av period med öppet vatten, ska avlägsnandet och dokumentationen ske minst en gång per vecka. Undantag på grund av säkerhetsskäl kan medges av tillsynsmyndigheten efter anmälan av bolaget. Undantag från detta villkor gäller utan anmälan till tillsynsmyndigheten under perioder vintertid med svårframkomligt före, perioder med istäcke samt vid vindhastighet som överstiger 10 m/s.
3. Död fisk i botten på odlingskassarna ska under produktionssäsongen (juni-september) avlägsnas och dokumenteras regelbundet, dock minst en gång per vecka. Undantag för avlägsnande av död fisk i botten kan medges av tillsynsmyndigheten efter anmälan av bolaget. Undantag från detta villkor gäller utan anmälan till tillsynsmyndigheten vid vindhastighet som överstiger 10 m/s.
4. Vägning och dokumentation ska ske av all insatt fisk, upptagen död fisk och levande fisk som tas upp för slakt.

Kemiska produkter och avfall

5. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras på tät yta utan avlopp, under tak och i övrigt på sådant sätt att ett eventuellt spill och läckage kan samlas upp. Kärll ska vara noggrant märkta med sitt innehåll. Absorptionsmedel och annan utrustning för omhändertagande av spill och läckage ska finnas tillgängligt.
6. Mängden avfall inom respektive avfallskategori och hur det har omhändertagits ska redovisas till tillsynsmyndigheten.
7. Om luktstörningar uppstår ska bolaget genast vidta nödvändiga åtgärder för att störningarna ska upphöra. Klagomål om störande lukt ska journalföras och omgående meddelas tillsynsmyndigheten.

Kontroll av luktstörningar omfattar inte bara avfall i form av animaliska biprodukter utan verksamheten som helhet.

8. Bolaget ska årligen till tillsynsmyndigheten redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att minimera mängden animaliskt avfall, dess klimatpåverkan vid transporter samt riskerna för smittspridning. Bolaget ska också redogöra för vilka åtgärder som vidtagits för att utnyttja möjligheterna till återanvändning och återvinning av animaliskt avfall.

Utsläpp av fosfor

9. Utsläpp av totalfosfor från odlingen får uppgå till högst 2500 kg per år beräknat enligt formeln $L=P*(FK*C1-CR)*10$.

Utsläpp av kväve

10. Utsläpp av totalkväve från odlingen får uppgå till högst 32 000 kg per år beräknat enligt formeln $L=P*(FK*C1-CR) *101$.

Buller

11. Buller från verksamheten ska begränsas så att den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder inte överskrider följande begränsningsvärden:

Dagtid, alla dagar kl. 07-18	45 dB(A)
Övrig tid, alla dagar kl. 18-07	35 dB(A)

Egenkontroll

12. För verksamheten ska finnas ett aktuellt och uppdaterat kontrollprogram som visar hur villkoren följs och hur verksamhetens påverkan på hälsa och miljö i övrigt undersöks. I kontrollprogrammet ska bland annat anges platser, metoder och frekvenser för mätningarna samt hur resultaten av mätningarna ska utvärderas och redovisas. Recipientkontrollen ska ingå i kontrollprogrammet.

Förslag till reviderat kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att tillståndet vunnit laga kraft eller den senare tid som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Upphörande av verksamheten

13. I god tid och minst ett (1 år) innan verksamheten upphör eller, om senare, senast sex (6) månader efter lagakraftvunnet beslut genom vilket tillstånd till fortsatt verksamhet inte medges, ska en anmälan göras till tillsynsmyndigheten och en efterbehandlingsplan lämnas in.

Efterbehandlingsplanen ska bland annat innehålla en beskrivning av borttagande av anläggning på land och i vatten, omhändertagande av kemiska produkter och avfall samt en riskbedömning avseende eventuellt förorenat mark- och vattenområde och utredning om möjliga

efterbehandlingsåtgärder, inklusive tekniska, miljömässiga och ekonomiska aspekter.

Undersökningarna och de eventuella åtgärder som kan följa ska planeras och genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten, som också ska avgöra om planen kan godkännas.

Uppskjutna frågor

U1. Bolaget ska under en prövotid utreda möjligheterna att odla röding i ett odlingsystem som innebär en möjlighet att samla upp foderrester och fekalier. Bolaget ska utvärdera odlingsystemets tekniska, ekonomiska och miljömässiga förutsättningar. Utredningen ska ta hänsyn till fiskens behov av näring, hälsa och livsmiljö.

Utredningen ska genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Resultat av utredningen, med förslag på slutligt odlingsystem, avvattningsystem samt tillsammans med förslag till skyddsåtgärder och slutliga villkor inges till mark- och miljödomstolen senast fem år efter att tillståndet vunnit laga kraft.

U2. Bolaget ska under en prövotid utreda möjligheterna att samla in och ta upp eventuella ansamlingar av foderrester och fekalier. Utredningen ska omfatta metoder, kostnader och hantering av upptagna massor samt miljömässig nytta av åtgärden.

Utredningen ska också omfatta frågan om behov av och storleken på ekonomisk säkerhet.

Utredningen ska genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten.

Utredningen ska tillsammans med förslag till skyddsåtgärder och slutliga villkor inges till mark- och miljödomstolen senast tre år efter att tillståndet vunnit laga kraft.

Övriga frågor

Miljökonsekvensbeskrivning

Mark- och miljödomstolen godkänner den i målet ingivna miljökonsekvensbeskrivningen.

Verkställighetsförordnande

Mark- och miljödomstolen förordnar att tillståndet får tas i anspråk även om domen inte vunnit laga kraft. Svensk fjällröding ska ställa säkerhet enligt 22 kap 28§ miljöbalken hos Länsstyrelsen i Jämtlands län för den ersättning som kan komma

att utgå om domstolens dom ändras avseende tillståndsgiven vattenverksamhet i målet.

Arbetena

Arbetena avseende den tillståndsgivna vattenverksamheten ska vara utförda inom fem år, räknat från antingen det att tillståndet har tagits i anspråk genom verkställighetsförordnandet, alternativt från det att domen har fått laga kraft. Det alternativ som infaller först ska gälla.

Oförutsedd skada

Anspråk i anledning av oförutsedd skada till följd av tillståndsgiven vattenverksamhet får framställas inom 5 år räknat från arbetstidens utgång.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen fastställer prövningsavgiften till samma belopp som tidigare bestämts, 15 000 kr. Avgiften är betald.

INNEHÅLL

SAKEN	1
DOMSLUT	1
Tillstånd	1
Villkor för tillståndet	2
Uppskjutna frågor.....	4
Övriga frågor.....	4
ANSÖKAN	7
Bolagets yrkanden	7
Förslag till villkor.....	18
Villkorsdiskussion	21
Allmänna hänsynsregler och förslag till skyddsåtgärder.....	24
Tillåtlighet.....	29
Förslag till skyddsåtgärder.....	32
Planförhållanden och områdesskydd	33
Teknisk beskrivning	35
Miljökonsekvensbeskrivning	35
Förslag till kontroll av verksamheten	38
Förslag till prövningsavgifter.....	38
KOMPLETTERING AV ANSÖKAN	39
INKOMNA YTTRANDEN.....	39
Landösjöns fiskevårdsområdesförening	39
Länsstyrelsen i Jämtlands län.....	40
Kammarkollegiet.....	43
Nedre Långans fiskvårdsområdesförening	45
Jan Engstedt, Lars-Göran Nilsson, Åke Lindell, Anders Bertilsson, Magnhild Nilsson och Helén Engstedt.....	45
SÖKANDENS BEMÖTANDE AV INKOMNA YTTRANDEN.....	47
YTTERLIGARE KOMPLETTERING FRÅN SÖKANDEN.....	61
DOMSKÄL.....	63

ANSÖKAN

Svensk Fjällröding AB ansöker om tillstånd, enligt miljöbalken (1998:808) 9 kap 6 §, till befintlig fiskodling och övervintring av fisk i Landösjön och därtill hörande verksamhet på fastigheten Landön 4:23, Krokoms kommun i Jämtlands län. Ansökan omfattar också tillstånd till vattenverksamhet enligt 11 kap 9 § miljöbalken. Vattenverksamheten består av utrivning av delar av befintlig kaj samt anläggning av ny kaj i vattenområdet på fastighet Landön 4:23.

Ansökan avser tillståndspliktig verksamhet enligt miljöprövningsförordningen (2013:251) 3 kap 1 §, tillståndsplikt B med verksamhetskod 5.10. Verksamheten avser fiskodling där mer än 40 ton foder förbrukas per år.

Ansökan omfattar odling av röding till matfisk i huvudsak i samma omfattning som enligt nuvarande tillstånd. Nuvarande tillstånd gäller till och med 31 mars 2023. Det befintliga fiskslakteriet ingår inte i ansökan.

Bolagets yrkanden

Svensk Fjällröding AB (bolaget) yrkar att mark- och miljödomstolen, beviljar bolaget tillstånd till fortsatt verksamhet vid bolagets anläggningar på fastigheten Landön 4:23 i Krokoms kommun innefattande

- i. fiskodling och övervintring av fisk med en maximal foderförbrukning om 632,5 ton per kalenderår,
- ii. hela vattenområdet inom bolagets fastighet får tas i anspråk för verksamheten,
- iii. utrivning av delar av befintlig kaj och anläggande av ny kaj om 57 m².

Tillståndet ska gälla åtminstone 20 år från det att tillståndet vinner laga kraft. Under förutsättning att ansökan om nytt tillstånd har lämnats in före utgången av tillståndets giltighetstid ska tillståndet fortsatt gälla till dess att ett lagakraftvunnet avgörande av ansökan föreligger.

Svensk Fjällröding yrkar därtill att mark- och miljödomstolen

- i. förordnar att tillståndet, med stöd av 22 kap. 28 § miljöbalken, får tas i anspråk utan hinder av att det inte har vunnit laga kraft (verkställighetsförordnande),
- ii. bestämmer arbetstiden för vattenverksamheten till fem (5) år från det att tillståndet vinner laga kraft,
- iii. bestämmer tiden för anmälan av anspråk om ersättning för oförutsedda skador av vattenverksamheten till fem (5) år efter utgången av arbetstiden,
- iv. godkänner den till ansökan bilagda miljökonsekvensbeskrivningen.

Utifall mark- och miljödomstolen skulle komma fram till att ett särskilt tillstånd enligt Natura -2000 behövs yrkar Svensk Fjällröding AB att mark- och miljödomstolen ska meddela ett sådant tillstånd i detta mål.

Grunder för yrkanden

Bästa möjliga teknik

Yrkandena innebär att en produktion av samma omfattning som nuvarande tillstånd medges och även med samma teknik, det vill säga odling i öppna kassar.

Nuvarande tillstånd

Nuvarande tillstånd meddelades av Mark- och miljööverdomstolen 2018-03-28 och gäller till och med 2023-03-31 (Mål M 10773-16). Skälet till den korta tillståndstiden var enligt domstolen att Svensk Fjällröding inte hade kunnat visa genom presenterad utredning att odling i öppna kassar fortfarande utgör bästa möjliga teknik i jämförelse med andra alternativa produktionsmetoder. Tillståndet beviljades för avveckling av verksamheten till förmån för en landbaserad eller annan odlingsmetod med möjlighet till omhändertagande av foderspill och fekalier. Domslutet baseras på hänsynsreglerna i miljöbalkens andra kapitel som säger att alla som bedriver verksamhet ska utföra skyddsåtgärder, iakttä de begränsningar och vidta de försiktighetsmått i övrigt som behövs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte ska vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik.

Kravet på bästa möjliga teknik innebär dock enligt förarbetena till miljöbalken att tekniken ska vara industriellt möjlig, både från teknisk och ekonomisk utgångspunkt samt att den är tillgänglig och inte endast förekommer på experimentstadiet. Tekniken behöver dock inte finnas i Sverige, men ska vara rimlig från tekniska och ekonomiska förutsättningar.

Enligt domskälen ifrågasätts tekniken med öppna kassar eftersom det inte möjliggör rening av utsläpp såsom foderrester och fekalier och att det är enbart den använda fodermängden som begränsar utsläppet. Vidare ansåg domstolen att det inte var tillräckligt att hänvisa till recirkulerande anläggningar (RAS) i Danmark, Norge och Åland samt att det saknades uppgifter om produktionskostnader och miljöpåverkan för jämförelse mellan RAS och öppna kassar.

Mark- och miljööverdomstolen har inte uttalat sig att fiskodling i öppna kassar inte kan utgöra bästa möjliga teknik på ett generellt plan utan domstolen har i domskälen anfört att kraven på en sökandes redovisning avseende alternativa produktionsmetoder ska ställas högt. Bedömningen av vad som ska utgöra bästa möjliga teknik ska utgå från förutsättningarna i det enskilda fallet.

Genomförda utredningar

Mot bakgrund av ovanstående dom samt andra domar avseende kassodlingar i Höga Kusten tog branschorganisationen Matfiskodlarna initiativ till att utreda frågeställningarna kring bästa möjliga teknik. Även bolaget har inför denna ansökan genomfört en mer omfattande utredning kring bästa möjliga teknik.

Det finns därmed nu ett betydligt bättre underlag framtaget för att bedöma vad som utgör bästa möjliga teknik för att odla röding som matfisk vid ansökt lokalisering i Landösjön.

Följande utredningar är relevanta och ingår i underlaget för ansökan samt miljökonsekvensbeskrivning, vilket innebär att dessa inges som bilagor till stöd för yrkandena i ansökan.

- Miljöeffekter fiskodling i öppna system 2018-04-17 (Aquanord AB)
- Alternativa tekniska lösningar till fiskodling i öppna kassar 2018-07-26 (Aquanord AB)
- Livscykelanalys av svensk odling av fisk i öppna system och recirkulerande system. Teoretisk jämförelse med tidigare LCA-studier av svensk produktion av fågel, nöt och fläsk 2018-08-21 (SWECO AB)

Till ansökan hör även en utredning avseende kostnader avseende en RAS-anläggning avseende 1000 tons produktion av röding per år i anslutning till Hushållningssällskapetets sättfiskodling Omegalax för år 2016, en budget för den alternativa lokaliseringen i Rönnöfors samt en rapport rörande RAS-teknikens tillgänglighet.

Innovationsprojekt

För närvarande pågår ett projekt hos Vattudalens Fisk AB omfattande uppsamling av foderrester och fekalier med hjälp av en uppsamlingsenhet som placeras under odlingskassen. Projektet avser att ta fram en vägledande bedömning gällande bland annat bästa möjliga teknik. Det är ett innovationsprojekt inom vattenbruk med namnet "Uppsamling av partikulärt spill och slamhantering från odling av fisk i öppna system". Projektet leds av Statens Lantbruksuniversitet (SLU) och har fått stöd från Europeiska Havs- och fiskerifonden inom Havs- och fiskeriprogrammet 2014-2020. För mer information om projektet hänvisas till www.matfiskodlarna.se, som publicerar nyhetsbrev regelbundet.

Senare beslut och domar

Efter beslutet i Mark- och miljööverdomstolen, Svea hovrätt, avseende Svensk Fjällröding har ytterligare fyra fiskodlingar ansökt om förnyat tillstånd. Det är Umlax AB, Överumans Fisk AB, Slotts Lax AB och Nordic Trout Sweden AB. Frågan om fiskodling i öppna kassar ska utgöra bästa möjliga teknik för fiskodlingsverksamhet har varit föremål för prövning i dessa mål. Följande tillstånd har beviljats:

Miljöprövningsdelegationen i Västerbottens län beviljade tillstånd till Umlax AB i Malgomaj 2018-1206 (ärendebeteckning 551-6683-2017). Tillståndet avser en foderförbrukning på 2400 ton i 12 år. Tillståndet överklagades, men överklagandet

avslogs av Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt. Se Mark- och miljödomstolen, Umeå tingsrätt, Dom 2021-04-30 (Mål nr M 3734-19).

Miljöprövningsdelegationen i Västerbottens län beviljade tillstånd till Överumans Fisk 2020-01-10, (ärendebeteckning 551-5376-2019). Tillståndet avser en foderförbrukning på 2400 ton i 15 år. Tillståndet överklagades till Mark- och miljödomstolen, Umeå tingsrätt, Dom 2021-02-17 (Mål nr M 353-20). Tillståndet ändrades och gavs följande lydelse:

Överumans Fisk AB meddelas tillstånd att anlägga och bedriva fiskodlingsverksamhet samt övervintring av fisk inom fastigheterna Kaskeluokt 2:11 och Storumanskogen 1:1 samt inom samfälligheten Kaskeluokt s:3 i Storumans kommun. Årlig förbrukning av fiskfoder vid anläggningen i Kaskeluokt får uppgå till maximalt 3 600 ton per kalenderår med följande begränsning: Verksamhetens årliga förbrukning av fiskfoder får uppgå till maximalt 2 400 ton per kalenderår till dess att tillståndsgiven foderförbrukning för Ankarsunds odlingsanläggning halverats och/eller nuvarande tillstånd för Luspholmens odlingsanläggning återkallats eller löpt ut. När tillståndsgiven foderförbrukning för Ankarsunds odlingsanläggning halverats tillåts foderförbrukningen i Kaskeluokt öka med ytterligare 650 ton och/eller när nuvarande tillstånd för Luspholmens odlingsanläggning återkallats eller löpt ut tillåts foderförbrukningen i Kaskeluokt öka med ytterligare 550 ton.

Mark- och miljödomstolen, Nacka tingsrätt, beviljade tillstånd till Slotts Lax AB 2020-10-12 (Mål nr M 15-20). Tillståndet avser en foderförbrukning på 1300 ton i 15 år.

Mark- och miljödomstolen, Nacka tingsrätt, beviljade tillstånd till Nordic Trout Sweden AB 2020-1218 (Mål nr M 1633-20). Tillståndet avser en foderförbrukning på 1000 ton i 20 år.

I samtliga dessa prövningar ansåg Miljöprövningsdelegationen respektive Mark- och miljödomstolen att sökandena hade kunnat visa att odling i öppna kassar utgör bästa möjliga teknik. Berörda bolag har presenterat omfattande underlag för beskrivning av de sökta verksamheternas konsekvenser för miljön och för prövning av målen. Den samlade bedömningen är att dessa verksamheter inte skulle innebära olägenheter för omgivningen i en sådan omfattning att de inte kan tillåtas. Bolagen har presenterat omfattande underlag för beskrivning av olika alternativa komplementära odlingstekniker för odling av matfisk av kallvattenarter, såsom regnbåge och röding. Underlagen har omfattat tekniska, ekonomiska och miljöaspekter. Enligt domskälen talar utredningarna i de aktuella målen sammantaget för att RAS tekniken i dagsläget inte är industriellt tillgänglig eller ekonomiskt bärkraftig för odling av matfisk såsom regnbåge och röding på de aktuella lokaliseringarna och verksamheterna. Bolagen har även presenterat omfattande beräknings- och modelleringsunderlag samt genom sin recipientkontroll visat att de sökta verksamheterna inte skulle innebära att miljökvalitetsnormer för

vattenkvalitet eller enskilda kvalitetsfaktorer riskerar att försämrats eller äventyras att uppnås.

Dessa tillstånd har villkorats med krav på utredning under prövotid av lösningar för att minska utsläppen av näringsämnen, bland annat teknik för uppsamling av foderrester och fekalier.

Val av teknik

Förutsättningarna i Landösjön är jämförbara med Umlax i Malgomaj, Överumans Fisk i Överuman, Slotts Lax i Siljan och Nordic Trout Sweden i Övre Fryken. Samtliga dessa vatten är näringsfattiga regleringsmagasin med stora djup. Även om dessa domar inte är formellt prejudicerande så hänvisar bolaget till de fakta och uppgifter som framlagts till stöd för att odling i öppna kassar utgör bästa möjliga teknik, dels i de enskilda fallen ovan, dels för bolagets sökta verksamhet. Vald teknik, öppna odlingskassar, är en väl beprövad och etablerad teknik sedan många årtionden, både i Sverige och internationellt.

Som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen (MKB) med tillhörande bilagor består miljökonsekvenserna jämfört med alternativa odlingstekniker framför allt av större näringsutsläpp i form av fosfor till recipienten. I MKB:n har dessa miljöaspekter konsekvensbedömts och påverkan bedöms vara lokal genom utsläpp av foderrester och fekalier i direkt anslutning till odlingsområdet. När det gäller miljöaspekten näringsämnen kan dessa utsläpp även anses vara positiva för Landösjön eftersom det leder till en ökad primärproduktion och i förlängningen till ett större fiskbestånd. Konsekvenserna för vattenförekomsten som helhet är liten och bedöms inte påverka sjöns näringsstatus. Som redogörs för i MKB:n är Landösjön ett näringsfattigt vattensystem. Bolaget menar därmed att odling i öppna kassar fortfarande utgör bästa möjliga teknik för den sökta verksamheten. Alternativa tekniker som landbaserade odlingar i recirkulerande system (RAS) kan inte anses vara industriellt tillgänglig teknik för odling av kallvattensarter såsom röding i matfiskstorlek. Detta beror på att RAS-tekniken ännu inte är fullt utvecklad samt att tekniken ger produktionskostnader som överstiger marknadspriserna i producentled. Tekniken innebär oacceptabelt höga risker kopplat till driftstörningar vilket i sin tur bland annat kan riskera att äventyra fiskens hälsa och välfärd.

Bolaget följer utvecklingen inom branschen noggrant och arbetar fortlöpande med att utveckla verksamhetens olika verksamhetsdelar gällande bland annat olika tekniska utformningar för nätkassar, foderutmatningssystem, länsar, slakt, sortering, etcetera. Bolaget arbetar också aktivt tillsammans med leverantören av sättfisk (Omegalax) för att få sättfisk av jämnare storlek, vilket förbättrar foderutnyttjande och tillväxt samt minskar dödlighet. Detta gynnar inte bara miljön utan är mycket viktigt för att verksamheten ska vara lönsam. Investeringar för att utveckla tekniken är viktiga både för miljön och verksamheten, men är beroende av en längre tillståndstid för att motiveras ekonomiskt.

Bolaget har bedrivit odling av röding i öppna kassar på samma plats sedan 1999 och i samma omfattning som nu sedan 2010. Under senare år har det förts upp i olika tillståndsprövningar, främst av vissa länsstyrelser, som hävdar att odling i öppna kassar inte utgör bästa möjliga teknik utan att odling av matfisk i stället ska flyttas upp på land i recirkulerande system (RAS). Bolagets erfarenhet och tolkning är att det görs olika bedömningar av i grunden samma faktaunderlag, vilket skapar en rättsosäkerhet och missuppfattningar som fått fäste hos allmänheten genom spridning i media etcetera.

Det är viktigt att inte generalisera när det gäller bästa möjliga teknik. Det går till exempel inte att jämföra odling av kallvattenarten röding med varmvattenarten tilapia, eftersom dessa trivs i helt olika vattentemperaturer och har olika krav på vattenkvalitet. Det går inte heller att jämföra odling av sättfisk med matfisk på grund av att biomassan påverkar förutsättningarna för odlingstekniken.

Det finns en utbredd okunskap runt RAS och kassodling där man medvetet/omedvetet tolkar det som att RAS är ett till kassodling utbytbar system, när det egentligen handlar om två komplementära odlingssystem.

RAS respektive kassodling i naturvatten har fler olikheter än likheter och levererar därmed olika slutprodukter.

En enklare jämförelse, men helt relevant för jämförelsen RAS kontra kassodling, är lösdrift kontra inomhusdrift för till exempel kor/fjäderfä eller för frilandsodling kontra växthus av grönsaker. De är komplementära system, där odlaren utifrån lokalitet, egen preferens vad gäller driftsform, samt uppfattning om hur djurets välfärd stöds, med mera, väljer system.

Det är därför viktigt att bedömning av vad som är bästa möjliga teknik görs utifrån ett helhetsperspektiv och att det är skillnad på var en odling är placerad och vilken påverkan verksamheten har på den aktuella recipienten. Nedan följer en jämförelse av odlingstekniken i öppna kassar och recirkulerande system ur olika perspektiv.

Bolaget hänvisar till MKB för mer ingående argumentation kring bästa möjliga teknik. Enligt miljöbalken 2 kap. 3 § ska bästa möjliga teknik användas för att förebygga skador och olägenheter för människors hälsa och miljön. Tekniken måste, från teknisk och ekonomisk synpunkt, vara industriellt möjlig att använda inom branschen ifråga och inte bara förekomma på experimentstadiet. Tillämpningen kräver en helhetssyn, vilket innebär att en teknik som är energisnål kan vara bättre för miljön än en som medför begränsningar av vissa utsläpp. Mot bakgrund av vad som framgår av MKB och ansökan, anser bolaget att odling i öppna kassar utgör bästa möjliga teknik för bolagets verksamhet.

Ekonomi

Grunden för allt företagande är att verksamheten är ekonomiskt lönsam så att det kan generera vinster till investeringar och utveckling. Verksamheten måste också ge avkastning på satsat kapital, inte minst för att möjliggöra finansiering av verksamheten långsiktigt.

Svensk Fjällröding har genererat ett överskott sedan verksamheten startade 1999 och omfattningen har varit samma som nu sedan 2010. Det är därför intressant att titta på ekonomiska resultat för RAS-odlingar som odlar matfisk vid jämförbara förhållanden framför allt temperaturmässigt. Det är viktigt att understryka att röding är en kallvattensfisk som bara kan odlas i kallt vatten. Rödingen har en optimal trivseltemperatur på cirka 12 grader och vid temperaturer kring 18 grader blir fisken mycket stressad som leder till sämre tillväxt och ökad dödlighet. Det är därför inte relevant att jämföra med RAS-odlingar i varmare länder med helt andra fiskarter och temperaturregimer.

Vi har valt att återge ekonomiska resultat för 15 RAS-odlingar i Sverige, Norge, Danmark och Finland som odlar matfisk. Uppgifterna är baserade på offentliga uppgifter i årsredovisningar för dessa aktiebolag. Samtliga uppgifter finns redovisade i bilaga till ansökan. Perioden som redovisas är 2010-2019.

I sammanställningen finns det ett företag som odlar röding (Blåfjell AS, Norge). Denna odling har sedan starten 2017 omsatt motsvarande 18,6 miljoner SEK och under åren 2017-2019 haft en ackumulerad förlust på totalt 27 miljoner SEK. Blåfjell försattes i konkurs i oktober 2019. Konkursboet har köpts upp i november 2020 för cirka 20 miljoner SEK inkl. fisk.

I sammanställningen finns också några företag som odlar regnbåge, varav FIFAX AB på Åland är störst och hållit på längst. FIFAX har under åren 2010-2019 omsatt totalt motsvarande 777 miljoner SEK och har ackumulerade förluster på sammanlagt cirka 139 miljoner SEK.

Andra exempel är Danish Salmon A/S och Langsand Laks A/S i Danmark som båda har odlat lax sedan 2013. Dessa företag har ackumulerade förluster på motsvarande cirka 87 respektive 178 miljoner SEK för åren 2013-2019.

Samtliga företag i sammanställningen har gått med stora förluster.

Konklusionen är att det inte är ekonomiskt bärkraftigt att odla matfisk av kallvattenarter i recirkulerande system, åtminstone inte med dagens teknik. Skälet är enligt vår bedömning att en RAS-odling kräver avancerad teknik med stora investeringskostnader och hög energiförbrukning. Detta förutsätter mycket högre tätheter av fisk jämfört med odling i öppna kassar för att vara lönsam, vilket i sin tur innebär stora risker då recirkuleringen av vattnet förutsätter ett system i balans. Det får till exempel stora konsekvenser om den biologiska reningen inte fungerar som den ska med hög fiskdödlighet som följd.

Denna teknik innebär alltså höga driftskostnader och stora risker. Om man tittar närmare på omsättningen hos de företag som finns med i sammanställningen ser man att de under de flesta år är låg i förhållande till tillståndsgiven produktion, vilket tyder på problem i produktionen och därmed en låg försäljning. Flera av dessa företag har haft flera incidenter de senaste åren och som fått stora konsekvenser både ekonomiskt och ur ett fiskhälso- och fiskvälfärdsperspektiv.

Miljöpåverkan

I många fall när tillstånd söks så behöver man göra ett antal antaganden och bedömningar, varav många kan vara mer eller mindre säkra. En miljöbedömning är oftast förknippad med ett visst mått av osäkerhet, speciellt när det gäller påverkan på akvatiska system där många faktorer kan vara okända eller mycket komplexa. Det är med andra ord svårt att förutse vilken påverkan en verksamhet får på miljön.

Detta är oftast ett skäl till att prövningsinstanser tillämpar en försiktighetsprincip när tillstånd ges, vilket innebär kort tillståndstid och begränsad produktion. När tillstånd ges följer ett antal villkor som verksamhetsutövaren är skyldig att följa. Ett av de viktigare villkoren är ett kontrollprogram som också ska godkännas av tillsynsmyndigheten. När det gäller bolagets verksamhet i Landösjön så finns ett recipientkontrollprogram, vars syfte är att följa upp verksamhetens påverkan på miljön i Landösjön och i Lången nedströms sjön.

I detta fall avser ansökan ett tillstånd till fortsatt fiskodling med samma teknik och med samma omfattning som har pågått sedan 2010. Det innebär att det inte är lika svårt att bedöma vilken miljöpåverkan verksamheten kommer att få. Verksamhetens miljöpåverkan framgår av mätningar och analyser enligt recipientkontrollprogrammet. Recipientkontrollprogrammet har utökats väsentligt från 2018 då det senaste tillståndet beviljades. Ytterligare kompletterande undersökningar utöver kontrollprogrammet har utförts sedan 2015 och så sent som 2020 med syfte att erhålla ett så bra underlag som möjligt vid kommande tillståndsprövning. Bolaget har också anlitat ett externt miljökonsultföretag, Pelagia Nature & Environment AB, som ansvarar för genomförande och utvärdering av recipientkontrollen.

Slutsatsen avseende bästa möjliga teknik enligt miljökonsekvensbeskrivningen är som följer nedan:

Fiskodlingsteknik är en komplex fråga och tekniken utvecklas snabbt i branschen och det pågår samt projekteras för flertalet fiskodlingar med sinsemellan olika tekniklösningar. För bolaget och med Landösjöns förutsättningar anses öppen kassodling i föreliggande fall vara det bäst lämpade teknikvalet.

Även enligt svensk rättspraxis finns det inte en standard eller ett givet alternativ gällande bästa möjliga teknik för fiskodling. Vad som anses vara bästa möjliga

teknik varierar från fall till fall och är beroende av den aktuella verksamhetens lokalisering och rådande förutsättningar.

Rimlighetsavvägning

Om domstolen skulle finna att öppna kassar trots detta inte utgör bästa möjliga teknik gör bolaget i andra hand gällande att det vid en rimlighetsavvägning enligt 2 kap. 7 § miljöbalken är orimligt att kräva att någon annan teknik än öppna kassar ska användas i nu aktuell prövning.

Tillståndstid

Bolagets yrkanden innebär en produktion på samma nivå som nuvarande tillstånd, det vill säga en högsta tillåtna foderförbrukning på 632,5 ton foder per år. Denna foderförbrukning motsvarar ungefär en produktion på 550 ton röding per år. Produktionen är därmed av samma omfattning som den varit sedan 2010. Detta tillsammans med ett utökat kontrollprogram sedan 2018 och undersökningar som genomförts utöver kontrollprogrammet, gör att säkrare bedömningar av hur verksamheten påverkar miljön kan göras än vid tidigare tillåtlighetsprövning. Verksamheten har bedrivits på samma plats sedan 1999, det vill säga i mer än 20 år. Tillståndet 1999 till 2010 var 300 ton produktion, vilket motsvarar en foderförbrukning på cirka 345 ton foder per år. Verksamhetens miljöpåverkan redovisas mer ingående i miljökonsekvensbeskrivningen med tillhörande bilagor.

Grunden för allt företagande är att verksamheten är ekonomiskt lönsam och ger vinst som bland annat möjliggör investeringar till nytta både för produktionen och miljön. Vid beslut om investeringar är det helt avgörande med en tillräckligt lång avskrivningstid för att investeringen ska vara lönsam.

Det är därför helt avgörande att tillståndstiden blir så pass lång att det möjliggör större investeringar som förutsätter lång avskrivningstid. Detta har inte varit möjligt inom ramarna för befintligt tillstånd då tillståndstiden endast var fem år från det att tillståndet vunnit laga kraft. Det gäller inte minst utveckling av teknik för odling som inte kan ske från en dag till en annan, utan det måste tillåtas ske successivt under en längre tidsperiod. Korta tillståndstider är därför kontraproduktiva, både ekonomiskt och miljömässigt. Det är därför högst motiverat att bevilja lång tillståndstid. Bolaget kan konstatera att de senaste meddelade domarna, vilka omnämndes ovan, har beviljats mellan 12-20 års tillståndstid. Äldre tillstånd har varit något kortare cirka 7-10 år.

Om en tidsbegränsning ska föreskrivas bör det anpassas till förutsättningarna i det aktuella fallet. Utöver aspekter som ekonomisk lönsamhet måste även tillståndstiden vara tillräckligt långt för att en bedömning och utvärdering av verksamhetens effekter på miljön ska kunna göras. Är tillståndstiden för kort finns det risk att underlaget till nästkommande prövning blir onödigt begränsat. Tillståndstiden bör även anpassas till verksamhetens produktionscykel och således

produktionsplanering. Att odla fisk från framtagande av avelsfisk till slaktfärdig fisk tar tid och sträcker sig över många år. Produktionscykeln omfattar inte bara Svensk Fjällröding, utan även leverantören av sättfisk (Omegalax) ingår. Från romtagning till slaktfärdig fisk tar det 3-4 år. Omegalax ägs av Hushållningssällskapet Västernorrland som också äger Svensk Fjällröding AB. Av produktionen i Omegalax levereras cirka 75 % som sättfisk till bolaget, vilket innebär att om inte tillstånd beviljas för bolaget så kommer även Omegalax att tvingas upphöra med verksamheten. Det handlar alltså både om verksamheten i Landön och i Timrå. Bolaget har 11 anställda i Landön och i Timrå har Hushållningssällskapet 6 anställda.

En annan viktig aspekt att beakta är att tillståndsprövningar kan ta lång tid och det finns exempel på att det kan ta mer än 4-7 år, se exempelvis de pågående målen för Överumans Fisk AB och Umlax AB ovan. Som nämnts tidigare, samt i MKB:n, sker det en utveckling av olika komplementära odlingstekniker både inom öppna kassodlingar, semislutna system och RAS. Utveckling av olika tekniker tar tid i sig men de ska även utvecklas för och anpassas till den fiskart och de livsstadier (till exempel avel, sättfisk, matfisk osv.) som avses odlas samt planerad produktionsvolym. Är tillståndstiden för kort finns det en risk att de olika odlingsteknikernas alternativa utformningar etcetera fortsatt inte är industriellt tillgängliga eller ekonomiskt bärkraftiga samt att kunskapen om dess påverkan på miljön samt på fiskens hälsa och välfärd blir bristfälliga. Den odlingsteknik man väljer vid odling av röding ska även kunna säkerställa en slutprodukt av hög kvalitet och smak till ett konkurrenskraftigt pris.

Ansökt verksamhet innebär investeringar i bland annat rivning och anläggande av ny kaj till en kostnad av cirka 2 000 000 kr. Utöver detta planeras investeringar i bryggor, förankringar, övervakningssystem, sorterare samt förbättringar av infiltration och avfallshantering. Dessa investeringar kostar cirka 5 000 000 kr. Men investeringarna är även ett led i att utveckla verksamheten vilket även innebär positiva konsekvenser för miljön samtidigt som det blir möjligt att effektivisera verksamheten. En för kort tillståndstid innebär att den utrustning som behövs för att driva verksamheten inte kan användas under hela dess tekniska livslängd eller inte ens under dess ekonomiska livslängd.

Utöver vad som nämnts ovan så har bolaget planer på att utveckla verksamheten genom förädling. Bolaget äger nu det registrerade varumärket Landöröding och avsikten är att utveckla premiumprodukter i form av rökt och gravad Landöröding mm. Bolaget bedömer att det innebär investeringar på 5 — 7 000 000 kr och kommer att skapa ytterligare arbetstillfällen i Landön. Dessa planer är dock helt beroende av att en lång tillståndstid beviljas. En lång tillståndstid är också en förutsättning för att kunna finansiera dessa planer.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan menar bolaget på att en eventuell tidsbegränsning bör vara åtminstone 20 år och att tillståndet därefter ska fortsatt gälla under tiden prövning av ett nytt tillstånd pågår.

Vattenverksamhet

Bolaget avser att riva delar av befintlig kaj samt anlägga en ny kaj för att kunna tillgodose verksamhetens behov av att angöra med båtar, förenkla åtkomsten till odlingskassarna och möjliggöra säkrare flytt av kassar vid lågt vattenstånd eftersom befintlig kaj är något felbyggd med avseende på placering och utformning. Delar av befintlig kaj är också i mycket dåligt skick och bolaget har en skyldighet att underhålla kajen så att det inte uppkommer skada för allmänna eller enskilda intressen. En förbättring av kaj och anslutande bryggor är också viktigt för bolagets planer på att nyttja en större del av vattenområdet. Även hanteringen av fisk i samband med upptag vid slakt förbättras genom anläggandet en ny kaj. De tekniska aspekterna avseende kajen redogörs för i bilagorna 5.1 — 5.3 ingående i den tekniska beskrivningen.

Rivning av delar av befintlig kaj och anläggandet av ny kaj omfattar mycket små andelar av vattenförekomstens totala area och bedöms inte ha en påverkan på miljö kvalitetsnormerna för vattenkvalitet eller berörda kvalitetsfaktorer och parametrar. Anläggning av kaj kommer att genomföras vid lågvatten för att minimera påverkan. Anläggningsarbetet kan medföra tillfälliga störningar som till exempel grumling och spridning av partikulärt material vid pålning. Denna störning bedöms dock som tillfällig och begränsad, därmed anses utbyggnad av kajen inte ge upphov till negativa konsekvenser. Som framgår av miljökonsekvensbeskrivningen görs ingen miljökonsekvensbedömning då konsekvenserna främst är av tillfällig karaktär under byggtiden och kan avgränsas bort.

Enligt 11 kap. 9 § och 9a §§ miljöbalken är huvudregeln att det krävs tillstånd, eller i vissa fall anmälan, för vattenverksamhet. En verksamhetsutövare har även möjlighet att ansöka om s.k. frivilligt tillstånd enligt 11 kap. 9 § andra stycket miljöbalken. Om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållanden följer av 11 kap. 12 § miljöbalken att varken tillstånd eller anmälan krävs.

Rivning av befintlig kaj samt anläggande av ny kaj, är en sådan vattenverksamhet som är anmälningspliktigt till tillsynsmyndigheten Länsstyrelsen enligt 19 § 5 förordning (1998:1388) om vattenverksamheter, eftersom det påverkade området understiger 3 000 m². Bolaget inser att tillståndsplikt inte föreligger, men vill ändå ansöka om tillstånd. Skälet till detta är att bolaget anser att ett tillstånd utgör en större trygghet och att det är ändamålsenligt också genom att verksamheten i övrigt kräver tillstånd. Kajens yta uppgår till cirka 57 m², men med ett erosionsskydd i form av sprängsten bedöms den totala ytan som påverkas uppgå till c:a 100 m².

Anläggandet av ny kaj ska ske på fastigheten Landön 4:23, vilken ägs av bolaget. Inga andra sakägare har identifierats som berörda av vattenverksamheten.

Av 2 kap. 1 § lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet (restvattenlagen) följer att en verksamhetsutövare ska ha rådighet över vattnet inom det område där verksamheten ska bedrivas. Rådighet utgör en processförutsättning som sökanden har att styrka. Rådighet kan, såvitt nu relevant, föreligga genom ägande eller avtal (2 kap. 2 § restvattenlagen).

Bestämmelsen om rådighet i 2 kap. 1 § restvattenlagen motsvarar 2 kap. 1 § i tidigare gällande vattenlagen (1983:291). Lagrådet har i motiven till vattenlagen särskilt påpekat att det inte krävs rådighet inom hela det vattenområde som berörs, utan att det är tillräckligt med rådighet över det begränsade område där vattenverksamheten ska ske¹. En sökande har således att visa rådighet för det område där vattenverksamheten ska ske för att kravet i 2 kap. 1 § restvattenlagen ska vara uppfyllt. Som framkommer ovan äger bolaget fastigheten Landön 4:23 och har vattenrättslig rådighet.

Verkställighetsförordnade

Bolaget framhåller följande skäl till att Mark- och miljödomstolen bör bevilja verkställighetsförordnande:

- Tillståndet avser befintlig verksamhet på samma plats och omfattning samt villkor, vilket innebär att miljökonsekvenserna är kända eftersom verksamheten pågått i samma omfattning sedan 2010. Odlingen har funnits på platsen sedan 1999.
- Verksamheten förutsätter kontinuitet eftersom sättfisk sätts ut i anläggningen två gånger per år och som sedan föds upp i 1-2,5 år innan slakt kan ske. Det innebär att om verksamheten skulle tvingas att pausas till följd av ett överklagande, så skulle det uppkomma stora ekonomiska förluster eftersom det skulle innebära att fisk måste slaktas innan slaktfärdig storlek har uppnåtts samt att tillgången till ny slaktfärdig fisk fördröjs.
- För att säkerställa tillgång till sättfisk krävs det lång framförhållning då tiden från romtagning till färdig sättfisk uppgår till 1,5 år, vilket innebär totalt minst tre år innan den fisken har slaktats.
- Nuvarande tillstånd löper ut 31 mars 2023 och det finns en stor risk att ett beviljat tillstånd inte hinner vinna laga kraft innan dess på grund av långa processtider.

Förslag till villkor

Bolaget yrkar i första hand att följande villkor som redovisas nedan ska gälla. Dessa villkor är förändrade jämfört vad som gäller för verksamheten idag. Skälet till revideringen är att villkor ska vara relevanta och uppföljningsbara. Därefter följer en villkorsdiskussion där bolaget motiverar föreslagna förändringar utifrån gällande villkor idag.

Om domstolen anser att föreslagna villkor inte är tillräckliga för att bevilja ansökt tillstånd yrkar bolaget i andra hand att dessa villkor kan kompletteras med utredningsvillkor och prövotid innan slutliga villkor fastställs enligt nedan.

Rent generellt anser bolaget att det är bättre att föreskriva provotid för villkor i stället för kortare tillståndstid om osäkerhet föreligger avseende vilka villkor som är rimliga att ställa utifrån miljöbalkens krav.

Allmänt villkor

1. Om inte annat följer av övriga villkor ska verksamheten utformas och bedrivs i huvudsak i enlighet med vad bolaget angett i ansökningshandlingarna eller i övrigt åtagit sig i målet.

Verksamhet och skötsel

2. Död fisk som flyter på ytan av odlingskassarna ska under produktionssäsongen (juni-september) avlägsnas och dokumenteras regelbundet, dock minst tre gånger per vecka. Under övrig tid, av period med öppet vatten, ska avlägsnandet och dokumentationen ske minst en gång per vecka. Undantag på grund av säkerhetsskäl kan medges av tillsynsmyndigheten efter anmälan av bolaget. Undantag från detta villkor gäller utan anmälan till tillsynsmyndigheten under perioder vintertid med svårframkomligt före, perioder med istäcke samt vid vindhastighet som överstiger 10 m/s.
3. Död fisk i botten på odlingskassarna ska under produktionssäsongen (juni-september) avlägsnas och dokumenteras regelbundet, dock minst en gång per vecka. Undantag för avlägsnande av död fisk i botten kan medges av tillsynsmyndigheten efter anmälan av bolaget. Undantag från detta villkor gäller utan anmälan till tillsynsmyndigheten vid vindhastighet som överstiger 10 m/s.
4. Vägning och dokumentation ska ske av all insatt fisk, upptagen död fisk och levande fisk som tas upp för slakt.

Kemiska produkter och avfall

5. Kemiska produkter och farligt avfall ska hanteras och förvaras på tät yta utan avlopp, under tak och i övrigt på sådant sätt att ett eventuellt spill och läckage kan samlas upp. Kärll ska vara noggrant märkta med sitt innehåll. Absorptionsmedel och annan utrustning för omhändertagande av spill och läckage ska finnas tillgängligt.
6. Mängden avfall inom respektive avfallskategori och hur det har omhändertagits ska redovisas till tillsynsmyndigheten.
7. Om luktstörningar uppstår ska bolaget genast vidta nödvändiga åtgärder för att störningarna ska upphöra. Klagomål om störande lukt ska journalföras och omgående meddelas tillsynsmyndigheten. Kontroll av luktstörningar omfattar inte bara avfall i form av animaliska biprodukter utan verksamheten som helhet.
8. Bolaget ska årligen till tillsynsmyndigheten redovisa vilka åtgärder som vidtagits för att minimera mängden animaliskt avfall, dess klimatpåverkan vid transporter samt riskerna för smittspridning. Bolaget ska också redogöra

för vilka åtgärder som vidtagits för att utnyttja möjligheterna till återanvändning och återvinning av animaliskt avfall.

Utsläpp av fosfor

9. Utsläpp av totalfosfor från odlingen får uppgå till högst 2500 kg per år beräknat enligt formeln $L=P*(FK*C1-CR)*10$.

Buller

10. Buller från verksamheten ska begränsas så att den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder inte överskrider följande begränsningsvärden:
Dagtid, alla dagar kl. 07-18	45 dB(A)
Övrig tid, alla dagar kl. 18-07	35 dB(A)

Egenkontroll

11. För verksamheten ska finnas ett aktuellt och uppdaterat kontrollprogram som visar hur villkoren följs och hur verksamhetens påverkan på hälsa och miljö i övrigt undersöks. I kontrollprogrammet ska bland annat anges platser, metoder och frekvenser för mätningarna samt hur resultaten av mätningarna ska utvärderas och redovisas. Recipientkontrollen ska ingå i kontrollprogrammet.

Förslag till reviderat kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att tillståndet vunnit laga kraft eller den senare tid som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Upphörande av verksamheten

12. I god tid och minst ett (1 år) innan verksamheten upphör eller, om senare, senast sex (6) månader efter lagakraftvunnet beslut genom vilket tillstånd till fortsatt verksamhet inte medges, ska en anmälan göras till tillsynsmyndigheten och en efterbehandlingsplan lämnas in. Efterbehandlingsplanen ska bland annat innehålla en beskrivning av borttagande av anläggning på land och i vatten, omhändertagande av kemiska produkter och avfall samt en riskbedömning avseende eventuellt förorenat mark- och vattenområde och utredning om möjliga efterbehandlingsåtgärder, inklusive tekniska, miljömässiga och ekonomiska aspekter.

Undersökningarna och de eventuella åtgärder som kan följa ska planeras och genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten, som också ska avgöra om planen kan godkännas.

Villkorsdiskussion

Nedan redovisas skälen till att befintliga villkor föreslås tas bort eller förändras. Numreringen följer villkoren i Dom 2016-11-17 (M 1373-15), Mark- och miljödomstolen, Östersunds tingsrätt.

Följande villkor föreslås tas bort:

2. För utfodring av fisk ska foder av högenergityp väljas.

Idag finns inget annat foder än av högenergityp på marknaden, även om det inte finns någon strikt definition på vad det egentligen innebär. Villkoret är därför inte relevant och inte heller uppföljningsbart.

6. Animaliskt avfall som uppkommer i verksamheten ska i första hand återvinnas eller återanvändas och i andra hand bortskaffas. Förutsatt att dispens erhålls från Jordbruksverket får avfall i kategori 2 och 3 som inte återvinns eller återanvänds grävas ned. Avfallet ska i avvaktan på borttransport eller nedgrävning förvaras så att inte olägenheter uppstår.

Hantering av animaliska biprodukter regleras idag inom ramen för den lagstiftning som Jordbruksverket ansvarar för. Detta blir därför en slags dubbelreglering och villkoret kommer inte att följa lagstiftningen om förändringar sker.

7. Nedgrävning av animaliskt avfall ska ske på sådant djup att olägenhet av lukt inte uppkommer.

Se motivering avseende villkor 6 ovan. Det är Krokoms kommun som är tillsynsmyndighet vad gäller hantering av animaliskt avfall, bland annat villkor vid nedgrävning.

9. Bolaget ska löpande journalföra mängden animaliskt avfall inom respektive avfallskategori samt årligen till tillsynsmyndigheten redovisa uppkommen mängd avfall som skickats till fodertillverkning respektive nedgrävning eller annat omhändertagande.

Detta villkor ersätts av nytt villkor nr 6 som omfattar allt avfall, inte bara animaliska biprodukter.

12. Halten fosfor får inte överstiga 7 µg/l som årsmedelvärde vid provtagningsplats P3. Under perioden december till maj ska provtagning ske varannan månad (januari, mars och maj). Under perioden juni-november ska provtagning ske varje månad. Provet avser ytvatten.

Detta villkor är inte lämpligt eftersom även andra verksamheter än fiskodlingen påverkar halten av fosfor. Exempel på detta är påverkan från jord- och skogsbruk. I andra provningar avseende tillstånd till fiskodling har både

miljöprövningsdelegationer och mark- och miljödomstolar accepterat borttagning av denna typ av villkor. Bolaget har under 2019 sett förhöjda halter av fosfor i P3, men vid dessa tillfällen var halterna förhöjda även i uppströms liggande provpunkter. Detta innebär att det inte kan ha varit fiskodlingen som varit orsaken till de högre halterna. Gränsvärdet sett som medeltal över hela året överskreds dock ej i detta fall.

13. Utsläpp av totalkväve från odlingen får uppgå till högst 33206 kg per år beräknat enligt formeln $L=P*(FK*C1-CR)*101$.

Kväve är inte en begränsande faktor i den vattenmiljö som Landösjön utgör och villkoret är därför inte relevant. Det är enbart tillförsel av fosfor som kan påverka sjöns näringsstatus och produktion.

14. För utfodring får endast torrfoder användas som innehåller högst 0,9 % fosfor och 8 % kväve, med undantag av yngelfoder som får innehålla högst 1,1 % fosfor. Detta villkor är inte relevant eftersom det redan är reglerat i villkor hur mycket fosfor som får släppas ut totalt, vilket i sig är beroende av innehållet av fosfor i fodret. Innehållet av kväve är inte heller relevant eftersom det inte är en begränsande faktor i detta vatten och därmed inte påverkar sjöns näringsstatus och produktion.

15. Foderkoefficienten får inte överstiga 1,15 mätt som medelvärde över en produktionssäsong.

Detta villkor är inte relevant eftersom bolaget yrkar på att tillståndet ska begränsas av en tillåten fodermängd. Det ligger i bolagets intresse att foderkoefficienten ska vara så låg som möjligt för att kunna producera mer fisk. Detta villkor var relevant i äldre tillstånd som innebar en viss tillåten produktion i antal ton fisk.

18. Hygien och hantering i odlingen ska skötas så att sjukdomsutbrott förebyggs.

19. All eventuell användning av läkemedel inom odlingen ska registreras och journalföras.

20. Transporter till och från odlingen får inte ske med båt som även nyttjas för transportändamål där VHS (viral hemorragisk septikemi) eller annan epizootisjukdom förekommer. Utrustning som har använts inom sådant område får inte användas inom odlingen.

21. Sanering av odlingen ska ske om tillsynsmyndigheten kräver detta på grund av utbrott av anmälningspliktig sjukdom eller påvisande av infektiöst anmälningspliktigt agens i odlingen. Sanering ska kunna innefatta utslaktning av hela eller delar av besättningen.

I bolagets nuvarande tillstånd finns villkor 18-21 som reglerar smittskydd. Bolaget menar dock att smittskyddsfrågor inte bör regleras i miljötillståndet. Detta eftersom smittskydd redan regleras genom Jordbruksverkets föreskrifter och allmänna råd om skyldigheter för djurhållare och personal inom djurens hälso- och sjukvård, SJVFS 2019:25, vilka bolaget självfallet rättar sig efter. I nya djurhälsolagen med tillhörande förordningar och föreskrifter regleras bland annat även smittskydd och prövning i frågan sker av SJV. Villkor om smittskydd bör således inte föreskrivas i miljötillståndet.

22. Kontroll av anläggning och recipient ska ske enligt godkänt kontrollprogram.

23. Journaler för egenkontroll, drift och underhåll ska finnas upprättade och göras tillgängliga för tillsynsmyndigheten om så begärs.

Villkor 22-23 föreslås att tas bort och ersättas med villkor 11 som blir tydligare.

24. En anmälan ska göras till tillsynsmyndigheten senast tre månader innan verksamheten i sin helhet eller delvis upphör.

25. Vid upphörande av verksamheten ska utrustning och övriga anläggningsdelar tas bort.

Villkor 24-25 föreslås tas bort och ersättas av villkor 12.

Följande villkor föreslås förändras:

16. Buller från verksamheten ska begränsas så att den ekvivalenta ljudnivån utomhus vid bostäder inte överskrider följande begränsningsvärden:

Dagtid, alla dagar kl. 07-18	45 dB(A)
Övrig tid, alla dagar kl. 18-07	35 dB(A)

Vid behov ska de angivna begränsningsvärdena kontrolleras genom immissionsmätning. Ekvivalentvärdena ska då mätas i perioder som är representativa för verksamhetens art. En bullerutredning görs genom att utföra emissionsbullermätningar av bullerkällor som är mätbara. Bullermätningarna ska omfatta både verksamhet på anläggningen samt transporter till och från anläggning. Utredningen görs vid ett tillfälle och utförs av extern konsult inom akustik som ska tillämpa standardiserad metodik enligt Naturvårdsverkets riktlinjer. Resultat redovisas i form av rapport som jämförs med gränsvärden enligt villkoren.

Kontroll ska ske så snart det skett förändringar i verksamheten som kan medföra att bullernivån ökar eller att det har framkommit berättigade klagomål på buller alternativt vid anmodan från tillsynsmyndigheten.

Villkoret föreslås förändras på så sätt att beskrivningen av hur bullernivåerna ska kontrolleras läggs i egenkontrollprogrammet eftersom beskrivningen är detaljerad

och baserad på viss metodik. Det viktiga är att eventuellt buller mäts korrekt och om det finns skäl att ändra på hur mätningen ska ske så är det lättare att ändra egenkontrollprogrammet.

Utredningsvillkor

Bolaget yrkar i andra hand att mark- och miljödomstolen skjuter upp avgörandet om slutliga villkor avseende utsläpp av fosfor samt eventuell uppsamling och rening av utsläpp av fekalier och foderrester samt meddelar utredningsvillkor (U1). Bolaget yrkar även i andra hand att mark- och miljödomstolen skjuter upp avgörandet om efterbehandling och ekonomisk säkerhet samt meddelar utredningsvillkor (U2) enligt följande.

U1. Uppsamling av foderrester och fekalier

Bolaget ska under en provotid utreda möjligheterna att odla röding i ett odlingsystem som innebär en möjlighet att samla upp foderrester och fekalier. Bolaget ska utvärdera odlingsystemets tekniska, ekonomiska och miljömässiga förutsättningar. Utredningen ska ta hänsyn till fiskens behov av näring, hälsa och livsmiljö.

Utredningen ska genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten. Resultat av utredningen, med förslag på slutligt odlingsystem, avvattningssystem samt tillsammans med förslag till skyddsåtgärder och slutliga villkor inges till Mark- och miljödomstolen senast fem år efter att tillståndet vunnit laga kraft.

U2. Efterbehandling och ekonomisk säkerhet

Bolaget ska under en provotid utreda möjligheterna att samla in och ta upp eventuella ansamlingar av foderrester och fekalier. Utredningen ska omfatta metoder, kostnader och hantering av upptagna massor samt miljömässig nytta av åtgärden.

Utredningen ska också omfatta frågan om behov av och storleken på ekonomisk säkerhet. Utredningen ska genomföras i samråd med tillsynsmyndigheten. Utredningen ska tillsammans med förslag till skyddsåtgärder och slutliga villkor inges till Mark- och miljödomstolen senast tre år efter att tillståndet vunnit laga kraft.

Allmänna hänsynsregler och förslag till skyddsåtgärder

I miljöbalkens andra kapitel finns bestämmelser avseende de allmänna hänsynsreglerna som en verksamhetsutövare är skyldig att förhålla sig till. Nedan redogörs på vilket sätt bolaget avser att uppfylla dessa krav. Överväganden har gjorts utifrån den rimlighetsavvägning som ska tillämpas med avseende på vad som är praktiskt möjligt med de förutsättningar som råder för den aktuella verksamheten.

Kunskapskravet

Svensk Fjällröding AB ägs av Hushållningssällskapet Västernorrland som har bedrivit fiskodlingsverksamhet sedan 1950-talet. Hushållningssällskapet började med att odla lax för utsättning i Ljungan 1955 i Ovansjö-Galtströms fiskodling i Njurunda. I anläggningen producerades också fisk för utsättning i sjöar och vattendrag i framför allt Västernorrland, Jämtland och Gävleborg.

Hushållningssällskapet förvärvade 1993 Omegalax fiskodling i Timrå och började med odling av röding för försäljning till kassodlingar och för utsättning i sjöar. Med ambition att utveckla verksamheten ytterligare startades Svensk Fjällröding 1999 och har sedan dess odlat röding i Landösjön på samma plats som nu. Odlingen producerar matfisk som slaktas på plats vid odlingen.

Hushållningssällskapet inklusive Svensk Fjällröding har därmed lång erfarenhet och stora kunskaper om fiskodling som är en förutsättning för en framgångsrik verksamhet.

Bolaget är medlem i branschorganisationen Matfiskodlarna som bland annat arbetar med att hjälpa medlemsföretagen med kompetensutveckling. Bolaget har deltagit i olika utbildningsinsatser inom fiskhälsa, fiskvälfärd och annat som är relevant för verksamheten. Bolaget tillämpar "Code of practice" som är en beskrivning av hur man ska arbeta med fisken för att upprätthålla en god fiskhälsa och välfärd med en lönsam produktion. Vid rekrytering av nya medarbetare prioriterar bolaget sökande med utbildning inom vattenbruksområdet.

När det gäller kunskaper om hur verksamheten påverkar miljön har bolaget valt att anlita ett oberoende externt företag sedan 2015, Pelagia Natur & Environment AB (Pelagia). Pelagia är ett miljökonsultföretag som är ackrediterade av SWEDAC för de flesta av de miljöundersökningar som utförs på uppdrag av bolaget. Pelagia har ansvarat för framtagning och utförande av bolagets recipientkontrollprogram sedan 2017 samt kompletterande undersökningar och miljökonsekvensbeskrivning till denna ansökan. För vidare presentation av personliga kompetenser, se MKB.

Försiktighetsprincipen

Bolaget tillämpar försiktighetsprincipen genom att enbart söka tillstånd för verksamhet av samma omfattning och på samma plats som den befintliga verksamheten. Bolaget avser dock att nyttja en större del av bolagets vattenområde för att kunna separera fisk på tillväxt från fisk som står på tur för slakt. Skillnaden mot hur verksamheten bedrivs idag blir dock bara att en del kassar kommer cirka 100 meter längre ut i odlingsområdet.

Bolaget har egentligen en ambition att utveckla verksamheten genom en ökad produktion av röding, men väljer att avstå av flera skäl inför denna ansökan om fortsatt tillstånd.

Nuvarande tillstånd innebär att bolaget får använda 632,5 ton foder per år, vilket motsvarar en produktion på cirka 550 ton per år. Bolaget har haft ett motsvarande tillstånd sedan 2010 och med det omfattande recipientkontrollprogram som utgör ett villkor för verksamheten, så innebär det en mycket säker bedömning i förhållande till en utökning som då skulle kräva bedömningar och teoretiska beräkningar i stället för data från faktiska mätningar och undersökningar. Detta är inte minst viktigt då biologiska processer är komplicerade och många gånger svåra att förutse. Ett annat skäl är att bolaget bedömer att detta ökar möjligheten att få längre tillståndstid. En längre tillståndstid innebär större kontinuitet och resurser för investeringar. Ett exempel på detta är investeringar med syfte att förebygga haverier och rymningar, vilket påverkar säkerheten på flera sätt, inte minst vad gäller miljöpåverkan genom rymning av fisk. Andra investeringar som bolaget överväger är bättre möjligheter till ökat resursutnyttjande av slaktrens, exempelvis som råvara till produktion av biogas. Utöver detta så skulle en längre tillståndstid utgöra en större trygghet för personalen och är därför viktigt från arbetsmiljösynpunkt. Kunnig och motiverad personal är viktigt för verksamhetens drift, vilket även är viktigt för påverkan på miljön.

Bästa möjliga teknik

Vad som utgör bästa möjliga teknik har varit en omdebatterad fråga under senare tid och det var också ett av skälen till den korta tillståndstid som bolaget fick vid den senaste prövningen. Det har dock kommit fram nya fakta och mer kunskap under senare år som bringat mer klarhet i denna fråga. Bolaget hänvisar till miljökonsekvensbeskrivningens kapitel 4 och till avsnitt Grunder för yrkanden, i denna ansökan.

Bolaget anser att nuvarande odlingsteknik, det vill säga odling i öppna kassar utgör bästa möjliga teknik för odling av röding till matfisk i Landösjön.

Det finns de som förespråkar landbaserad odling i recirkulerande system (RAS) som den generellt bästa tekniken. Norge är det dominerande vattenbrukslandet för odling av kallvattenarter och det finns många sättfiskodlingar som är landbaserade och använder både genomströmnings- och recirkulerande teknik. Det är dock stor skillnad på sättfisk och matfisk. I det senaste numret av branschtidningen Norsk Fiskeoppdrett med temat landbaserad odling konstaterar redaktören att ingen ännu har visat att de behärskar RAS för stor fisk i verkligt stora volymer (matfiskodling). Av temanumret framgår också att ett flertal större företag satsar på genomströmningsteknik i stället för RAS vid anläggning av landbaserade anläggningar.

Detta bekräftas av bolagets egen utredning avseende lönsamheten hos de bolag som bedrivit matfiskodling i Sverige, Norge, Finland och Danmark i RAS. Se bilaga till ansökan, Sammanställning av lönsamhet för RAS-odlingar som odlar matfisk. Det är inte ekonomiskt bärkraftigt med dagens teknik.

Det ska också poängteras att röding är en kallvattenart och att relevanta jämförelser endast kan göras med andra kallvattenarter som till exempel lax och regnbåge, därav urvalet av jämförelser och begränsning till Norden. Samtidigt ska vi komma ihåg att röding är en än mer utpräglad kallvattenart än regnbåge. Rödingen som odlas i Landösjön har sitt ursprung i sjön Hornavan som ligger vid Arjeplog i Norrbotten. Sjön är en stor och djup kallvattensjö som avvattnar Skellefteälvens källflöden. I odling växer rödingen som bäst vid temperatur kring 12 C. Det är alltså stor skillnad mellan temperaturpreferens mellan röding och de bakteriekulturer som är nödvändiga för att reningen i en RAS-anläggning ska fungera. Detta faktum gör odling av röding mer komplicerat jämfört med varmvattenarter i RAS.

Produktvalsprincipen

Produktvalsprincipen innebär att man ska använda sådana kemiska produkter och biotekniska organismer som är minst skadliga för miljön. Den odlingsteknik i form av öppna kassar som bolaget använder innebär mycket liten användning av kemikalier och annat som är främmande för miljön. Det som i huvudsak används är kemikalier för rengöring i slakteriet och för städning i övriga utrymmen. Utöver detta är det bränsle till fordon som traktor och båt.

Bolaget har hittills aldrig använt antibiotika eftersom sjukdomsutbrott inte har förekommit. Bolaget ser kontinuerligt över vilka kemikalier som används med hänsyn till effektivitet och miljöfarlighet. Detta redovisas årligen till tillsynsmyndigheten i miljörapporten.

Val av fodersorter, optimering av foderutmatning samt mängd foder är, utöver vad som nämnts ovan, viktiga skyddsåtgärder som kan vidtas för att minska verksamhetens utsläpp till vattenmiljön. Det foder som används på odlingen är högennergifoder, vilket är standard för aktuell typ av odling. Fiskfoder och utfodringsteknik har genomgått en omfattande utveckling sedan 1980-talet, vilket har en positiv inverkan på miljön. Mindre mängder avfall (foderspill och fekalier) sprids från fiskodlingar och mindre resurser används i produktionen. Dagens foder har en förbättrad sammansättning och fysikaliska egenskaper som förbättrar näringsupptaget och därigenom minskar restprodukterna. Utveckling sker alltjämt på området och bolaget håller sig löpande uppdaterat avseende den utveckling som sker både beträffande foder och utfodringsoptimering. Utfodring sker och planeras av kompetent och erfaren personal. Bolaget uppfyller sammantaget de krav som följer av produktvalsprincipen.

Hushålls- och kretsloppsprincipen

Resurshushållningsprincipen innebär att man ska hushålla med råvaror och energi. Fiskodling i öppna kassar i ett regleringsmagasin innebär att man nyttjar en sjö som används för produktion av vattenkraft, vilket innebär ett vatten som utarmats på näring till följd av regleringen. Vattenmyndigheten betecknar dessa sjöar som kraftigt modifierade vatten (KMV). De flesta av dessa regleringsmagasin finns i Norrlands glesbygd. Bolaget anser att det är god

hushållning med resurser att nyttja dessa magasin för att producera lokal mat i form av nyttig fisk. Kassodling använder vattnets rörelseenergi genom att friskt syresatt vatten ständigt flödar genom kassarna och skapar en bra miljö för fisken. En stor fördel med detta är att det är ett robust system som inte är lika beroende av teknik och energi som till exempel en landbaserad RAS-anläggning är. I händelse av kris kan en kassodling betraktas som en beredskapsresurs i form av mat i ett levande lager. Om kris uppstår med stängda gränser eller att elsystem och infrastruktur havererar så kan verksamheten fortsätta. Corona-pandemin har om inte annat visat vikten av detta.

Om man till exempel jämför med en landbaserad RAS-anläggning som kräver pumpning av stora mängder vatten samt syresättning, vilket förbrukar mycket energi, så är kassodling ett bra sätt att hushålla med energi. I ett klimatperspektiv har odling i kassar en mindre påverkan än RAS.

En annan viktig aspekt är att odling av fisk är ett mycket bättre sätt att omvandla foder till protein om man jämför med fläskkött och nötkött. Se avsnitt 4.5 Jämförelser mellan fiskproduktion och köttproduktion i miljökonsekvensbeskrivningen.

Sammantaget anser bolaget att odling av fisk i öppna kassar är ett bra sätt att producera mat från ett resurshållningsperspektiv. Bolaget bedömer att hushållnings- och kretsloppsprincipen är uppfyllda för verksamheten.

Lokaliseringsprincipen

Lokaliseringsprincipen innebär att man ska välja den plats som är lämpligast för miljön bedömd utifrån ett rimlighetsperspektiv.

Bolaget bedriver nuvarande verksamhet på en egen fastighet med egen vattenrätt. På fastigheten finns ändamålsenliga byggnader i form av personalutrymmen, förråd, slakteri etcetera. Bra infrastruktur såsom väg, el och bredband möjliggör en effektiv drift av verksamheten.

En förutsättning är att platsen för fiskodlingen också är lämplig. Resultat från många års recipientkontroll visar att bolagets lokalisering är lämplig från miljösynpunkt. Bolaget hänvisar till miljökonsekvensbeskrivningen för mer ingående redovisning och bedömningar av miljöpåverkan av verksamheten som har bedrivits i samma omfattning sedan 2010.

Bolaget har utrett en alternativ lokalisering i Rönnöfors som ligger vid Landösjöns nordvästra ände, men av odlingstekniska, biologiska, ekonomiska och miljömässiga skäl anser bolaget att detta är ett sämre alternativ än det befintliga, vilket är bolagets huvudalternativ. I miljökonsekvensbeskrivningen redovisas den alternativa lokaliseringen i Rönnöfors mer ingående. Nu aktuell lokalisering är att anse som mycket lämplig för den sökta verksamheten och bolaget anser att lokaliseringskravet är uppfyllt.

Tillåtlighet

Tillåtlighet enligt 3 och 4 kap. miljöbalken

Enligt 3 kap. 1 § miljöbalken ska ett mark- och vattenområde användas till vad som är mest lämpligt med avseende på beskaffenhet, läge och behov.

Särskilda markanvändningsintressen regleras i bland annat 3 kap. 5 § miljöbalken där mark-och vattenområden som har betydelse för vattenbruket skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra näringens bedrivande. Det finns idag inga vattenområden i Sverige som är utpekade riksintressen för vattenbruk även om näringen är av betydelse i 5 §. För bolaget är dock mest lämpligt att bedriva ansökt verksamhet i Landösjön. Landösjön är mycket lämplig att odla röding i eftersom det är en djup sjö med god vattenkvalité och vattenomsättning, vilket visat sig under de 20 år som bolaget bedrivit fiskodlingsverksamhet på platsen. Det finns också ett stort behov av att öka den inhemska produktionen av odlad fisk för att minska behovet av att importera fisk. Detta har också påtalats i strategier för utveckling av vattenbruk och i den svenska livsmedelsstrategin. För att kunna fortsätta och öka den inhemska produktionen av fisk behöver näringen nyttja de vattenområden som är mest lämpliga.

14 kap. miljöbalken regleras särskilda bestämmelser för hushållning med mark- och vatten för vissa områden. Landösjön är inte av riksintresse och det finns inga begränsningar enligt 4 kap. miljöbalken. Däremot är Lången, belägen nedströms Landösjön, till inloppet i Indalsälven av riksintresse och skyddad mot vattenkraftverk och vattenöverledning enligt 4 kap. 6 § miljöbalken. Detta är dock inget som påverkas av bolagets ansökta verksamhet.

Sammantaget anser bolaget att verksamheten är tillåtlig med avseende på vad som regleras i 3 och 4 kap. miljöbalken.

Tillåtlighet enligt 5 kap. miljöbalken

Miljökvalitetsnormer (MKN) är ett juridiskt styrmedel och regleras i miljöbalkens 5 kap. Efterlevnad av miljökvalitetsnormer är en ingående aspekt i prövning av en verksamhets tillåtlighet. Normer kan meddelas av regeringen för att uppnå de svenska miljökvalitetsmålen eller vid tillämpning samt införande av EG-direktiv. För ansökt verksamhet är Förordning om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (SFS 2004:660) aktuell.

Den ansökta omfattningen på fiskodlingen i Landösjön bedöms inte medföra att någon för verksamheten tillämplig miljökvalitetsnorm inte kan uppnås eller försämrats på ett otillåtet sätt. Som framgår av MKB:n bedöms sökt verksamhet inte påverka miljökvalitetsnormer för vattenkvalitet och relevanta kvalitetsfaktorer.

Bolaget bedömer att ansökt verksamhet är tillåtlig med avseende på de krav som ställs enligt 5 kap. miljöbalken.

Tillåtlighet enligt 7 och 8 kap. miljöbalken

I 7 och 8 kap. miljöbalken regleras skydd av områden och bestämmelser om biologisk mångfald.

Verksamheten bedrivs inom strandskyddat område och bolaget avser att riva delar av befintlig kaj samt återuppbygga en ny kaj med anledning av den nuvarande kajens behov av renovering. I övrigt avser bolaget att nyttja befintliga anläggningar på land och i vatten. Verksamhetsområdet har i allt väsentligt redan tagits i anspråk på ett sätt som gör att det saknas betydelse för strandskyddets syften. Området behövs därtill för anläggningar som för sin funktion måste ligga vid vattnet och behoven kan inte tillgodoses utanför området med mindre än att ett annat strandskyddat område tas i anspråk. Följaktligen föreligger det förutsättningar för dispens från strandskyddsbestämmelserna, i den mån en dispensprövning anses nödvändig. Inom området för ansökt verksamhet finns inga andra sådana områden som kan påverkas och medföra att verksamheten inte är tillåtlig enligt 7 eller 8 kap. miljöbalken.

Nedströms Landösjön sträcker sig Långan, ett naturligt större vattendrag med reglerad vattenföring. Långan är klassad som Natura 2000-område i enlighet med art- och habitatdirektivet och skyddad enligt 7 kap. 27-29 §§ miljöbalken. Natura 2000-området (SE 0720358) omfattar älvsträckan mellan utloppet från Landösjön och inloppet i Indalsälven. Arealen uppgår till 367 ha av habitattypen "Naturliga större vattendrag". Jämtlandsmaskros förekommer på flera ställen inom periodiskt vattentäckta partier av strandmiljöerna, bland annat vid Långforsen (Naturvårdsverket, 2020).

Enligt bevarandeplanen (Länsstyrelsen 2018-10-15) betraktas fiskodlingen i Landösjön som ett hot mot områdets bevarandemål genom risk för eutrofiering, negativ påverkan från förrymd fisk och fisksjukdomar.

När det gäller näringspåverkan anser bolaget att det framgår av miljökonsekvensbeskrivningen att påverkan är mycket liten och att den är begränsad till odlingsområdet. Av miljökonsekvensbeskrivningen framgår också att fosforhalterna i Långan samvarierar med halterna i andra biflöden till Indalsälven där fiskodlingsverksamhet saknas. Den ökning i fosforhalter som setts i Långan har också setts i de andra biflödena, vilket innebär att dessa inte kan relateras till fiskodlingen.

Beträffande risken för negativ påverkan från förrymd fisk så beviljar Länsstyrelsen tillstånd till årliga utsättningar av cirka 10 000 röding av samma utsättningsmaterial som fiskodlingen använder och som kommer från samma leverantör, det vill säga

Omegalax. Bolagets tolkning av detta är att risken för negativ påverkan anses vara liten sett från Länsstyrelsens perspektiv.

Vad gäller risk för spridning av sjukdom så anser bolaget att den är liten. Bolaget har bedrivit verksamheten under mer än 20 år och inte haft några sjukdomar. Årliga kontroller sker genom Jordbruksverkets försorg.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan och i MKB:n är bolagets bedömning att verksamheten är tillåtlig med avseende på vad som regleras i 7 och 8 kap. miljöbalken.

Tillåtlighet enligt 16 kap. miljöbalken

Bolaget har redogjort för och kan konstatera att flertalet tillstånd till fiskodlingsverksamhet har meddelats på senare tid och dessa har varit tidsbegränsade. Bolaget konstaterar också att det fortsatt sker en teknikutveckling inom fiskodlingsbranschen, såväl inom kassodling som andra komplementära odlingstekniker.

Om en tidsbegränsning ska föreskrivas måste den anpassas till förutsättningarna i det aktuella fallet. De tillståndstider som har föreskrivits för fiskodlingsverksamheter har i de flesta fall och av olika orsaker varit för korta.

En verksamhets tillståndstid måste vara tillräckligt lång för att verksamheten ska kunna bedöma och utvärdera effekterna på relevanta miljöaspekter av den bedrivna verksamheten. En för kort tillståndstid riskerar att få som konsekvens att underlaget inför nästkommande tillståndsprövning blir onödigt begränsat. Tillståndsprövning tar även lång tid, exempelvis vid bolagets tidigare prövning tog det drygt fem år från det att inlämnad ansökan kungjordes till att dom meddelades i Mark- och miljööverdomstolen. Exempel på långa tillståndstider finns även för andra företag i branschen. Beaktande ska även tas till bolagets behov av investeringar och att ny teknik ska hinna komma tillräckligt långt för att det ska finnas anledning att en ny tillåtlighetsprövning ska ske. Slutligen måste även tillståndstiden för fiskodlingar anpassas till den produktionscykel och produktionsplanering som verksamheten har beaktat att fisk är ett produktionsdjur där framtagandet av avelsfisk till slaktfärdig fisk tar många år.

En eventuell begränsning av tillståndstiden ska också beakta behovet av ett effektivt resursnyttjande samt bolagets behov av att göra ekonomiska satsningar. Ansökt verksamhet innebär investeringar i bland annat ny kaj, bryggor, sorteringsmaskin, övervakningsutrustning och förankringar mm. Detta är ett led i att utveckla verksamheten både i syfte att använda den nyaste och senaste tekniken i verksamhetens olika delar som att minimera verksamhetens miljömässiga konsekvenser. Men en för kort tillståndstid minskar möjligheterna att investera i ny teknisk utrustning i verksamheten samt att använda verksamhetens olika utrustningar hela dess tekniska livslängd. Utrymmet för ekonomiska satsningar

minskar och det är även mycket svårt, för att inte säga omöjligt, att hitta finansiering för att göra investeringar och utveckla verksamheten vidare om tillståndstiden är för kort.

Bolaget har även ett slakteri och som är helt beroende av att fisk levereras från odlingsverksamheten för sin dagliga drift. Men även slakteriets möjligheter att göra investeringar och utveckla verksamheten vidare påverkas negativt av om tillståndet för odlingen blir för kort. Om fiskodlingsverksamheten upphör kommer även slakteriet att upphöra eftersom det har en direkt koppling till fiskodlingen och är anpassat till just denna verksamhet. Bolaget har också planer på ytterligare förädling av rödingen genom rökning och gravning, vilket kräver investeringar både i byggnader och utrustning som förutsätter lång avskrivningstid för att kunna finansieras.

Mot bakgrund av vad som anförts ovan är bolagets bedömning att en eventuell tidsbegränsning bör åtminstone vara 20 år och att tillståndet ska fortsätta att gälla under tiden prövning avseende ett nytt tillstånd pågår.

Sammanfattning av tillåtligheten

Mot bakgrund av vad som anförts ovan anser bolaget sammanfattningsvis att ansökt verksamhet är tillåtlig utifrån de krav som ställs i miljöbalken. Tillstånd till den sökta verksamheten bör därför lämnas. Beträffande villkoren för tillståndet hänvisas till avsnitt 3.

Förslag till skyddsåtgärder

Bolaget arbetar efter en handlingsplan med syfte att förebygga och minska risker för negativ miljöpåverkan och ekonomiska förluster till följd av sjukdomar, rymningar, haverier och sabotage.

Bolaget förebygger risk för sjukdomar genom att enbart ta in sättfisk från vår egen sättfiskodling Omegalax och all sättfisk transporteras med eget fordon som inte transporterar annan fisk. Bolaget kommer också att ansluta sig till ett frivilligt nationellt fiskhälsoprogram när det finns på plats, vilket är på gång. Det frivilliga hälsoprogrammet kommer då att ersätta det obligatoriska. Personalen genomgår regelbunden kompetensutveckling inom området fiskhälsa och fiskvälfärd. Bolaget har egenkontroll över hela kedjan från avelsfisk till slaktad fisk, vilket i hög grad bidrar till att säkerställa en god fiskhälsa.

Förekomst av fåglar kan utgöra risk för skador både på fisk och kassar samt även smitta. Grön laser kommer att provas för att skrämja bort fåglar för att se om det kan vara ett alternativ för att minska dessa risker. Samtliga kassar är försedda med fågelnet.

Bolaget förebygger risk för rymningar genom att samtliga kassar kontrolleras regelbundet för att upptäcka hål eller skador. Omegalax har investerat i en ny

sorterare för att kunna leverera jämnare och större sättfisk, vilket minskar risken för rymning. Bolagets planer på nybyggnation av kaj innebär också förbättringar genom att det förebygger skador på kassar genom att de innersta kassarna kommer att vara på djupare vatten jämfört med nu, vilket är särskilt viktigt vid lågvatten. Bolaget förebygger risk för sabotage genom att hela odlingsområdet kameraövervakas med larm dygnet runt och att belysning av odlingsområdet sker när det är mörkt. Kontakt har tagits med djurrättsorganisationer för att förebygga incitament att sabotera odlingen så att fisk kan rymma. Personal har beredskap året runt för att snabbt kunna vidta åtgärder. Bolaget avser också att sätta upp staket så att det blir svårare att ta sig in på odlingsområdet via land.

Bolaget förebygger risk för haverier genom en vågbrytare i form av ett kraftigt rör som skyddar mot is och stora vågor och i samband med tiden för islossning följs väder och vind noga för att kunna sätta in ytterligare åtgärder för att förebygga skador, exempelvis att flytta kassar.

En annan viktig åtgärd för att minimera miljöpåverkan är att minimera foderspill och att fisken nyttjar fodret så effektivt som möjligt. En viktig del av det arbetet är att använda sättfisk av jämn storlek för att säkerställa en så låg foderkoefficient som möjligt. En viktig faktor är också fodrets kvalitet och inte minst att fisken tar upp så hög andel av fodrets innehåll av fosfor som möjligt. Fodret innehåller 0,9 % fosfor och tidigare var upptaget till fisken c:a 0,4 %, men idag är det c:a 0,6 % enligt oberoende uppgifter från fodertillverkarna Raisio och Biomar. Detta innebär en minskad tillförsel av fosfor via fiskens fekalier till sjön. Av försiktighetsskäl tillämpar bolaget 0,5 % tills vidare. Det pågår en ständig utveckling av foder, både avseende olika råvaror och upptag av näringsämnen i fisken mm. Bolaget bevakar detta och avser att byta både foder och leverantör om det kommer foder som är ännu bättre för både fiskens hälsa och miljön.

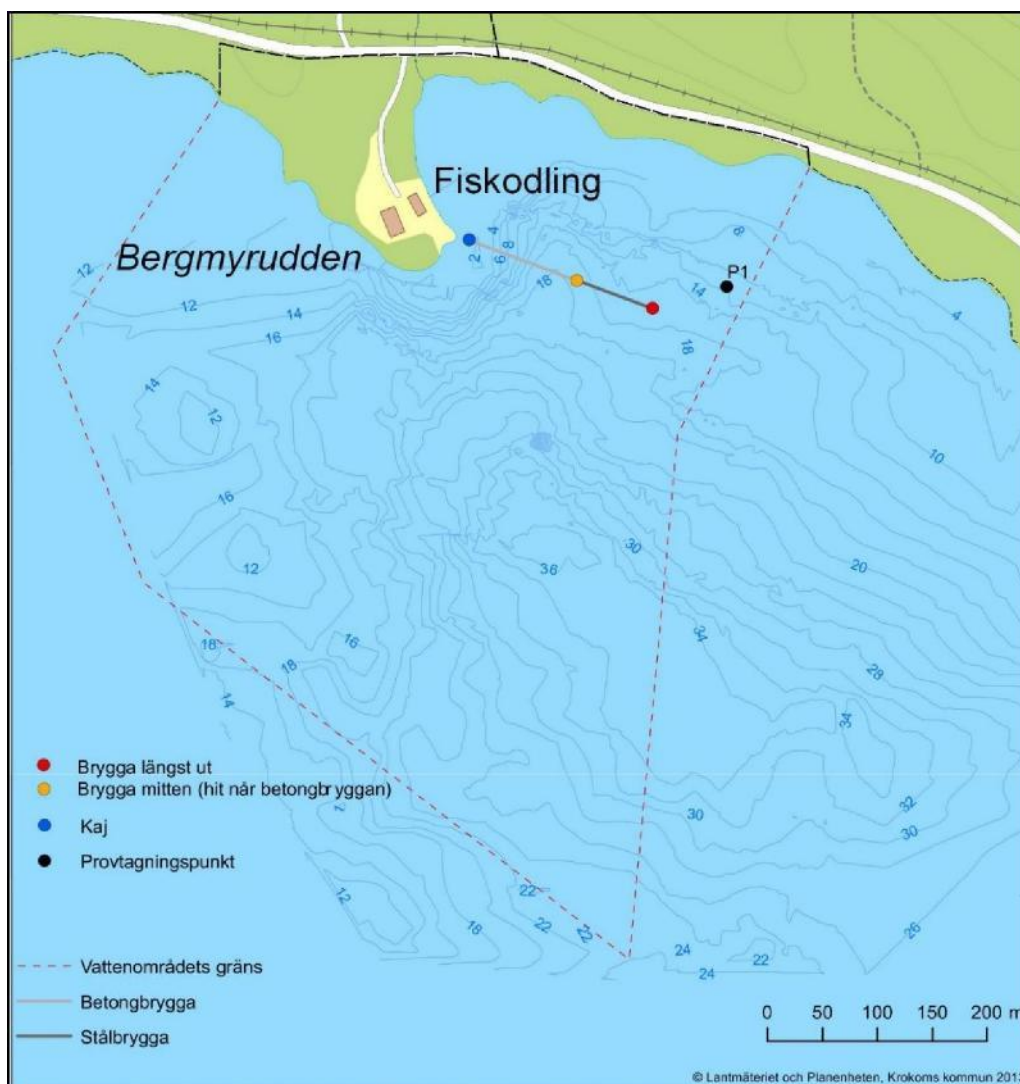
Angående den sökta vattenverksamheten består de potentiella miljökonsekvenserna framför allt av risk för grumling vid arbeten i vatten. Bolaget avser att arbeta för att undvika grumling genom att vidta erforderliga skyddsåtgärder, såsom att använda siltskärm eller teknik med motsvarande funktion vid arbeten i vatten. Bolaget kommer därtill att begränsa arbetena till den tid på året då miljökonsekvenserna blir så begränsade som möjligt.

Planförhållanden och områdesskydd

Lokalisering

Bolaget bedriver kassodling av röding i Bergmyrviken i den sydöstra delen av Landösjön. Landösjön (Landösjön) är en djup klarvattensjö nära Offerdalsfjällen i Jämtlands län som är ca. 25 km lång och 2 km bred. Sjön är ett regleringsmagasin i Indalsälven som avvattnas via biflödet Långan. Landösjön har en regleringsamplitud på 3,6 m, ett medeldjup på 29 m och en omsättningstid på 1,24

år. De hydrologiska förutsättningarna i kombination med de förhållandevis låga vattentemperaturerna även under sommarhalvåret gör Landösjön till en lämplig odlingslokal för röding. Lämplig vattentemperatur för odling av röding är 10-15 grader, med ett optimum på cirka 12 grader. Normalt brukar inte vattentemperaturen överstiga 15-17 grader under sommaren men det har under varma somrar förekommit temperaturer uppemot 20 grader. Verksamheten bedrivs på fastigheten Landön 4:23 i Krokoms kommun. Fastigheten omfattar både ett landområde och ett vattenområde i Landösjön som framgår av figur 1.

Figur 1. Karta över fastigheten Landön 4:23 inklusive vattenområde markerat med röd streckad linje

Landösjön är reglerad för vattenkraft och utgör ett årsregleringsmagasin för nedströms belägna kraftverk i Indalsälven. Kraftverket i Långan (Långforsen) är inte i bruk och planeras att rivas ut. Sjön är också påverkad av regleringar uppströms i Mjölkvattnet, Oldsjön och Fisklössjön, varav kraftverket vid Oldsjön är

störst och påverkar tillrinningen mest. Det finns även ett kraftverk i Rönnöfors vid Långans inlopp i Landösjön.

Planförhållanden

Fastigheten Landön 4:23 ingår inte i några detaljplanebestämmelser. I översiktsplanen för Krokoms kommun "Framtidsplan —vi gör plats för växtkraft" (antagen 2015-02-25) framgår det gällande vattenbruk att verksamheter ska styras och följas upp så att vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag inte försämras. Ett uttalat mål från Krokoms kommun är att små företag, framför allt i kommunens norra delar, ska erhålla bra stöd. Vidare vill Krokoms kommun även verka för att skapa goda förutsättningar för företagande och tillväxt.

En stor del av Krokoms kommuns näringsliv består av småföretag som är viktiga för kommunen då de skapar jobb, trygghet och bidrar till välstånd, upprätthållande av service och ekonomisk tillväxt, vilka ofta är utmanande för glesbygdskommuner.

Natura 2000-område

Nedströms Landösjön sträcker sig Långan, ett naturligt större vattendrag med reglerad vattenföring. Långan är klassad som Natura 2000-område i enlighet med art- och habitatdirektivet enligt 7 kap. 27-29 § § miljöbalken.

Natura 2000-området (SE 0720358) omfattar älvsträckan mellan utloppet från Landösjön och inloppet i Indalsälven. Arealen uppgår till 367 ha av habitattypen "Naturliga större vattendrag". Jämtlandsmaskros förekommer på flera ställen inom periodiskt vattentäckta partier av strandmiljöerna, bland annat vid Långforsen (Naturvårdsverket, 2020). Långan är även skyddad enligt 4 kap. 6 § mot vattenkraftverk och vattenöverledningar.

Eventuell påverkan från verksamheten på Långan kan främst uppkomma genom påverkan på vattenkemin, för konsekvensbedömning och skyddsåtgärder gällande vattenmiljön i Långan se miljökonsekvensbeskrivningen.

Teknisk beskrivning

Nuvarande tillstånd omfattar odling av röding i öppna kassar i Landösjön. Odlingen är belägen i Bergmyrviken i den sydöstra delen av sjön. Den högsta tillåtna foderförbrukning är 632,5 ton foder per kalenderår. Odlingen producerar matfisk som slaktas lokalt i slakteri beläget vid odlingen.

Verksamheten har bedrivits på samma plats sedan 1999 då bolaget Svensk Fjällröding bildades. Den tekniska beskrivningen redovisas mer i detalj i bilaga 5 Teknisk beskrivning.

Miljökonsekvensbeskrivning

Nedan sammanfattas det viktigaste från miljökonsekvensbeskrivningen.

Omgivningspåverkan

Fiskodling är ett resurseffektivt sätt för produktion av livsmedel och en ökad konsumtion av svenskodlad fisk har stor potential att gynna både människors hälsa och miljön. Även ur ett nationellt perspektiv bör det finnas intresse för att fortsätta utveckla fiskodling i Sveriges då självförsörjande är viktigt ur ett samhällsperspektiv. Närproducerade livsmedel och ökad nationell livsmedelsproduktion kan leda till ett mer hållbart samhälle. Efterfrågan på matfisk har ökat och det är viktigt att upprätthålla tillgången på odlad matfisk. Odlad matfisk förhindrar att naturliga fiskbestånd utarmas i större utsträckning och Sverige har bedömts vara ett land med god potential för utveckling av vattenbruk. Vikten av egen livsmedelsförsörjning och beredskap har aktualiserats under rådande Corona-pandemi.

Genom att förena tillstånd med genomtänkta villkor kan till exempel miljöundersökningar i Landösjön säkerställa inte bara verksamhetens egen påverkan, utan även om andra externa faktorer påverkar Landösjön. Fiskodling med öppna kassar behöver inte alltid vara den mest lämpade odlingstekniken utan det avgörs av ett flertal faktorer, främst av lokalisering, platsspecifika förutsättningar och vilken fiskart som ska odlas. Givetvis även rådande kunskapsläge och vilka tekniska alternativ som finns industriellt tillgängliga och som är ekonomiskt hållbara. Med hänsyn till detta anser sig bolaget ha visat att kassodling är bästa möjliga teknik i Landösjön.

Bolagets nuvarande påverkan på Landösjön är mycket väl undersökt. Resultaten från utförda undersökningar i Landösjön visar på att varken sjön eller Långan är negativt påverkade av näringsämnen, annat än i direkt anslutning till fiskodlingen. Konsekvenserna av en fortsatt fiskodling med samma omfattning på samma plats kommer enligt SMHI:s modell fortsatt förhålla sig på samma nivå som idag gällande halter av näringsämnen. Vilket innebär att påverkan på Landösjöns och Långans näringsstatus bedöms som liten. Bolaget ansöker om att fortsätta med fiskodling i samma omfattning och inom samma fastighet som idag och därmed anses säkerheten i bedömningarna som stor.

Miljö kvalitetsmål

Sveriges riksdag har antagit 16 miljö kvalitetsmål. Enligt den bedömning som görs i miljökonsekvensbeskrivningen påverkas ingen av dessa miljö kvalitetsmål negativt av bolagets fiskodlingsverksamhet. Bolaget hänvisar till miljökonsekvensbeskrivningen där detta beskrivs utförligt.

Miljö kvalitetsnormer

Miljö kvalitetsnormer (MKN) är ett juridiskt styrmedel och regleras i miljöbalkens 5 kap. Efterlevnad av miljö kvalitetsnormer är en ingående aspekt i prövning av en

verksamhets tillåtlighet och villkor. Normer kan meddelas av regeringen för att uppnå de svenska miljökvalitetsmålen eller vid tillämpning samt införande av EG-direktiv. Förordningar om miljökvalitetsnormer aktuella för sökt verksamhet:
- Förordning om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (SFS 2004:660)
När det gäller fiskodling är den mest aktuella frågan om påverkan på ytvatten genom tillförsel av näringsämnen, främst fosfor samt faktorn morfologi. Miljökvalitetsnormer för ytvatten innebär att sjöar och vattendrag ska nå god ekologisk och kemisk ytvattenstatus. Den aktuella statusen för vattenförekomsten som helhet får inte försämrats i något avseende.

Landösjön är reglerad och bedöms som en kraftigt modifierad ytvattenförekomst. Enligt förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (SFS 2004:660) kap 4, 4 § får tillståndet i en sådan ytvattenförekomst inte försämrats.

Det har tagits fram nya förslag om miljökvalitetsnormer för Landösjön respektive Lången som om dessa beslutas skall nås 2033. För Landösjön gäller God ekologisk potential och för Lången God ekologisk status.

För att bedöma sjöns fiskodlingspotential beräknas närsaltsutrymmet och produktionen dimensioneras så att det inte medför en statusförändring av vattenförekomsten som helhet.

Undersökningar i Landösjön har visat en hög status med avseende på fosfor och påväxtalger, God status med avseende på växtplankton och bottenfauna och ringa förekomst av makrofyter. Verksamheten ger upphov till ökat nedfall i kassarnas direkta närhet och denna yta är så pass liten att den påverkar mindre än 0,1 % av vattenförekomstens area, vilket i bedömningsgrunderna anger inte ge någon påverkan på status med avseende på kvalitetsfaktorn morfologisk påverkan.

Verksamheten bedöms ej ha någon påverkan på försurning, särskilda förorenande ämnen, konnektivitet eller hydrologisk regim i sjöar. Verksamheten bedöms därutöver ej ha någon inverkan på kemisk status. Även vattenverksamheten (renovering av kaj) bedöms inte ge upphov till betydande påverkan för sjön. Det vattenområde som tas i anspråk omfattar mycket små delar av vattenförekomstens totala volym och bedöms ej ha någon påverkan på kvalitetsfaktorer eller ingående parametrar.

Sammanfattningsvis bedöms ansökt verksamhets inverkan på miljökvalitetsnormer för vattenkvalitet och relevanta kvalitetsfaktorer och parametrar vara obetydliga för vattenförekomsten som helhet.

För att säkerställa att den lokala miljöpåverkan minimeras vill bolaget ha möjlighet att nyttja hela vattenområdet inom sin fastighet. Det ligger inom bolagets intresse att minimera den lokala miljöpåverkan då en eventuell påverkan på vattenmiljön även kan leda till att den egna verksamheten påverkas negativt.

Förslag till kontroll av verksamheten

Nuvarande kontrollprogram fastställdes av tillsynsmyndigheten Länsstyrelsen 2020-10-07 efter kompletteringar med bland annat periodisk besiktning. Kontrollprogrammet består därmed av tre delar, kontrollprogram, recipientkontrollprogram och periodisk besiktning.

Kontrollprogrammet består i huvudsak av egenkontroll med syfte att kontrollera att gällande villkor enligt tillståndet uppfylls, som bland annat omfattar rutiner och dokumentation vid anläggningen.

Recipientkontrollprogrammet är den del av egenkontrollen som kontrollerar och följer upp verksamhetens påverkan på vattenmiljön i Landösjön och Lången.

Periodisk besiktning är ett sätt att hjälpa tillsynsmyndigheten Länsstyrelsen med att utföra den tillsyn som de ansvarar för.

Förslag till kontrollprogram

Enligt de villkor som bolaget yrkar för verksamheten ska det finnas ett aktuellt och uppdaterat kontrollprogram som visar hur villkoren följs och hur verksamhetens påverkan på hälsa och miljö i övrigt undersöks. I kontrollprogrammet ska bland annat anges platser, metoder och frekvenser för mätningarna samt hur resultaten av mätningarna ska utvärderas och redovisas. Recipientkontrollen ska ingå i kontrollprogrammet.

Förslag till reviderat kontrollprogram ska ges in till tillsynsmyndigheten senast tre månader efter det att tillståndet vunnit laga kraft eller den senare tid som tillsynsmyndigheten bestämmer.

Förslag till prövningsavgifter

Följande avgifter föreslås utgå enligt förordning (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken.

Avgift miljöfarlig verksamhet

Länsstyrelsen har det operativa tillsynsansvaret för den miljöfarliga verksamhet som bolaget bedriver. Med utgångspunkt i bilagan till förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken bör prövningsavgiften såvitt avser den miljöfarliga verksamheten bestämmas till 45 kr per ton foderförbrukning per kalenderår, eller sammanlagt 28 462 kr.

Avgift vattenverksamhet

Kostnaden för att genomföra de åtgärder som följer av vattenverksamheten, att riva delar av befintlig kaj samt anlägga en ny kaj, är beräknad till 2 000 000 kr. Med

utgångspunkt i 3 kap i förordningen (1998:940) om avgifter för provning och tillsyn enligt miljöbalken bör grundavgiften för vattenverksamheten bestämmas till 15 000 kr.

KOMPLETTERING AV ANSÖKAN

Sökanden har kompletterat sin ansökan med följande:

- Rapporter redogörande för miljöundersökningar för åren 2017-2020
- Sammanställning av mätvärden för totalfosfor i Indalsälven med biflöden
- Utlåtande om fiskodlingspåverkan på näringssituationen i Landösjön och nedre Lången
- Slutrapport 2000-2003 restaurering av regleringsmagasin
- Investeringskalkyl för RAS-anläggning
- Investeringsbehov för alternativ lokalisering
- Flödesschema för slakt och beredning
- Kontrollrapport från livsmedelverket
- Kontroll av livsmedelsanläggning i primärproduktionen
- Rapporter efter kontroll enligt lag om foder och animaliska biprodukter
- Rapport RAS grow-out production of cold water species market study
- Analys av prov från stenar och växter vid Djupede Lången juni 2021
- PM rörande syrehalter i bottenvattnet vid provpunkt P1
- PM Underlag för bedömning avseende typiska arter för Natura 2000-området Lången nedströms Landösjön.

INKOMNA YTTRANDEN

Hav- och vattenmyndigheten, Myndigheten för samhällsskydd och beredskap och Naturvårdsverket avstår från att yttra sig.

Landösjöns fiskevårdsområdesförening

Fiskevårdsområdesföreningen framför sammanfattningsvis att osäkerhet kring odlingens roll i förändringarna i Lången behöver klargöras innan långsiktiga beslut kan tas och det verkar orimligt att Pelagia och de biologer på länsstyrelsen som de varit i kontakt med kommer till så olika slutsatser. Därför föreslås att fiskodlingen under en kortare utredningstid får fortsätta ett år i taget tills man har fått en bättre bild av vad som orsakar förändringarna i Lången då länsstyrelsen ska stå för oberoende och offentliga provtagningar för att följa eventuella förändringar.

Föreningen framför vidare att de som ofta vistas vid Lången noterat stora förändringar i växtligheten i vattnet de senaste åren. Föreningen önskar samverkansmöten där fiskodlingen, Pelagia och länsstyrelsen deltar samtidigt. Angående tillståndstid anser föreningen att 20 år är för lång tid och föreningen önskar att man fortsätter arbeta för en lösning där fiskens avföring kan tas omhand. Fiskodlingen behöver förtydliga hur de vill använda sitt vattenområde där föreningen uppfattar att man ansöker om förändrade rättigheter och att detta skulle behöva specificeras. Vidare lyfts att odlingen bidrar till ett högklassigt sportfiske

samt ger arbetstillfällena. Sammanfattningsvis bör fortsatt odlingsverksamhet kombineras med fortsatt kunskapsinhämtning via ett stabilt och oberoende kontrollprogram.

Länsstyrelsen i Jämtlands län

Länsstyrelsens slutliga yrkanden

Länsstyrelsen har i första hand yrkat att ansökan ska avvisas. Som grund för detta har de angett att ansökan saknar en konsekvensbedömning avseende utbyggnaden av den nya kajen vilket är nödvändigt för att kunna utreda de aktuella miljörisker som utrivningen och nybyggnationen kan ge upphov till.

Länsstyrelsen har i andra hand yrkat, om mark- och miljödomstolen prövar ansökan i sak, avslag på ansökan. De har, så som mark- och miljödomstolen uppfattat det, anfört följande grund. Tillstånd ska inte beviljas med hänsyn till att verksamheten inte uppfyller bästa möjliga teknik (BMT) med hänvisning till Mark- och miljööverdomstolens föregående dom i mål (M 1077316). De anser vidare att bolaget inte genomfört den utredning i fråga om BMT som hade varit behövande.

Länsstyrelsen har, om mark- och miljödomstolen inte avslår ansökan, yrkat att ett bifall till ansökan ska förenas med följande villkor, utöver de föreslagna.

1. Tillståndet ska gälla 5 år från det att domen vinner laga kraft.
2. Halten fosfor får inte överstiga 7 µ/1 som årsmedelvärde vid provtagningsplats P3. Under perioden december-maj ska provtagning ske varannan månad (januari, mars och maj). Under perioden juni-november ska provtagning ske varje månad.
3. Utsläpp av totalkväve från odlingen får uppgå till högst 32 000 kg per år beräknat enligt formeln $L=P*(FK*C1-CR)*101$.
4. För utfodring får endast torrfoder användas som innehåller högst 0,9 % fosfor och 8 % kväve, med undantag av yngelfoder som får innehålla högst 1,1% fosfor.
5. Foderkoefficienten får inte överstiga 1,15 mätt som medelvärde över en produktionssäsong.

Länsstyrelsen har till stöd för sina yrkanden i huvudsak framfört följande.

Brister i underlaget rörande referensvärde

Länsstyrelsen framför att det föreligger osäkerheter avseende referensvärdet utifrån att mätvärden av fosfor tidigare än 2007 saknas och att modelleringar i närliggande vattendrag visar på en avvikelse mellan modellerade fosforvärden och uppmätta fosforvärden där modellerade värden är ca 15% högre än uppmätta värden, samt att sökandes utredning saknar diskussioner om osäkerheter i referensvärdet.

- Bolaget bör inkomma med information om mätningar i Långan som gjorts innan år 2007 (helst även innan år 2000) för att få en säkrare bild av referensvärdena.

- I andra delar av Indalsälvens avrinningsområde går det att se en långsiktig minskning av fosforhalterna (aktbilaga 46), men att det, precis som bolaget visar, skett en ökning sedan år 2007. Utifrån detta behöver bolaget redogöra för hur referensvärdet ska ses utifrån naturliga variationer.

Behov att undersöka risken för internbelastning

Länsstyrelsen framför att bolagets utredning avseende fisk för fosforfrigörelse från sedimenten är bristfällig och att bolaget behöver inkomma med följande uppgifter:

- Föreligger det risk för syrefria förhållanden som kan påverka att fosfor frigörs från sedimentet?
- Finns analyser av fosforfraktioner som visar om de är hårt bundna eller lösliga?
- Data för bottenprover för mätpunkten P1 (vid odlingen). Behov av att göra en ny bottenkarta i viken och jämföra den med den gamla bottenkartan. Nya ekolod med möjlighet att mäta sediment bör användas.
- Rådatafiler för samtliga mätningar vilket även inkluderar mätdata från laboratorierna.

Bolaget anger i MKB:n att ingen konsekvensbedömning görs för utrivning av befintlig kaj och nybyggnation av en ny med anledning av att arbetet är av tillfällig karaktär och att de eventuella miljöriskerna kan avgränsas bort. Länsstyrelsen motsäger sig detta och menar att bolaget behöver komplettera med en konsekvensbedömning för att kunna utreda de aktuella miljörisker som utrivningen och nybyggnationen kan ge upphov till.

Bästa möjliga teknik

Länsstyrelsens har i sitt yttrande utvecklat kring bästa möjliga teknik. Sammanfattningsvis anför länsstyrelsen att ett teknikskifte inom branschen pågår, även i länet, och att en landbaserad odling som möjliggör rening av utgående vatten bör vara att betrakta som BMT.

Påverkan av näringsämnen i mottagande vatten

Sökanden framför att andra verksamheter än fiskodlingen som påverkar halten av totalfosfor i Landösjön. Länsstyrelsen anser att bolaget inte inkommit med något underlag som stödjer detta påstående. Tabeller från SMHI:s vattenwebb visar att cirka 86% av den totala fosforbelastningen från delavrinningsområdet Landösjön kommer från fiskodlingen (industri) vilket motsvarar drygt 28% av den totala fosforbelastningen utifrån hela Landösjöns tillrinningsområde. Den stora belastningen av fosfor är en direkt indikation på att det föreligger en stor risk att det sker en påverkan på Lången.

Vattenförvaltning och försämringsförbud

I det nu gällande tillståndet har verksamheten ett gränsvärde för totalfosfor på 7 µg/l i recipienten. Utifrån att länsstyrelsen menar att referensvärdet bör vara 3,6 µg/l motsvarar det en ungefärlig gräns mellan statusklasserna för god och måttlig.

Det föreligger dock ett flertal osäkerhetsfaktorer varför det i praktiken är svårt att tillämpa vattenförvaltningens försämringsförbud.

- Små ändringar i referensvärden har en relativ stor effekt på status (och utrymme för verksamheter) eftersom det bygger på kvoter i förhållande till referensvärde.
- Gränser mellan statusklasser beror på referensvärdet. 1 µg/l skillnad i referensvärde har ganska stor effekt på gränsen mellan God och Måttlig och därmed direkt på potentiellt odlingsutrymme.
- Analysmetoder och övervakningsresultat har på grund av de låga värdena en större osäkerhet och relativ stor spridning. Ett referensvärde som motsvarar en opåverkad situation är svårt att fastställa med stor noggrannhet.
- Bedömningsgrunder för biologiska kvalitetsfaktorer, dvs fytoplankton och kiselalger och kvalitetsfaktorn näringsämnen är inte särskilt väl anpassat för Jämtlands näringsfattiga vatten. De är optimerade för medelnäringsrika/mesotrofa vatten. Rimlighetsbedömningar visar ofta att det behövs göras en expertbedömning.
- Jämtlands län har som regel mycket näringsfattiga vatten (ultra-oligotrofa).
- Som följd av ovanstående osäkerheter anser Länsstyrelsen att miljöbalkens försiktighetsprincip (2.3 MB) blir allt viktigare i bedömningen.

Länsstyrelsens sammanfattande bedömning

Trots förekommande osäkerheter har länsstyrelsen kommit fram till följande slutsats i fråga om verksamhetens belastning: verksamheten påverkar på ett betydande sätt näringshalter i vattensystemet. SMHI har visat genom modellberäkningar att bolaget bidrar med ökade näringshalter i Landösjöns utlopp i storleksordningen 2 µg/l jämfört med referensvärdet. Bolaget redovisar även att halterna i utloppet är ca 1 µg/l högre än i inloppet. Här visar även data från SMHI:s vattenwebb att fiskodlingen står för ca 86% av den totala fosforbelastningen i Landösjöns delavrinningsområde. I Långan har statusen sänkts från hög till god status med risken till ytterligare en försämring till måttlig.

Undantag från försämringsförbudet i Vattenförvaltningsförordningen får tillåtas om den medför en risk att en ytvattenförekomsts kvalitet försämras från hög status till god status och verksamheten eller åtgärden är en hållbar mänsklig utvecklingsverksamhet. Länsstyrelsen anser att den aktuella fiskodlingen har en betydande belastning på recipienten och inte uppfyller BMT och därmed inte är en hållbar mänsklig utvecklingsverksamhet.

Länsstyrelsens synpunkter angående bolagets föreslagna villkorsförändringar

Villkor 12

Då fiskodlingen står för 86 % av den totala fosforbelastningen i Landösjön delavrinningsområde och då det sker en spridning av näringsämnet även uppströms i systemet anser länsstyrelsen att villkor 12 ska kvarstå. Det utgör ett viktigt underlag i recipientprovtagningen av Landösjön och speglar verksamhetens påverkan.

Villkor 13

Länsstyrelsen motsäger sig att villkorspunkt 13 tas bort och anser att villkoret är högst relevant med tanke på att kväve utgör en begränsande faktor i oligotrofa sjöar likt Landösjön. Länsstyrelsen anser därmed att villkor 13 bör kvarstå då det utgör ett viktigt underlag i recipientprogrammet och speglar näringsituationen i sjön.

Villkor 14

Länsstyrelsen delar inte bolagets uppfattning om att villkor 14 bör tas bort. Då kväve utgör en begränsande faktor i oligotrofa är det relevant att det finns restriktioner gällande kväveinnehållet i torrfodret till fisken. Villkoret bör således anses som behövligt.

Villkor 15

Bolaget menar att villkor 15 bör utgå med motivering att det ej längre tjänar sitt syfte som följd av att bolaget redan begränsas av en tillåten fodermängd. Länsstyrelsen anser dock att villkoret bör kvarstå då det tjänar sitt syfte då det utgör ett relevant underlag i den miljöeffektsbedömning tillsynsmyndigheten gör av bolaget.

Kammarkollegiet

Kammarkollegiet har i första hand yrkat att ansökan ska avvisas, dels utifrån den grunden att samrådsförfarandet inte gått till på rätt sätt, dels utifrån den grunden att bolaget inte har ansökt om ett Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap 28 a § miljöbalken.

Kammarkollegiet har, i det fall mark- och miljödomstolen har för avsikt att pröva ansökan i sak, yrkat i andra hand att ansökan ska avslås. Som grund för detta har Kammarkollegiet framfört att BAT för matfiskproduktion av röding är att använda sig av landbaserade RAS-anläggningar. Fiskodling av röding i öppna kassar är inte förenligt med hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken. Kammarkollegiet har vidare anfört som grund för att ansökan ska avslås att ett fortsatt tillstånd skulle innebära en påtaglig risk för ännu en nedklassificering av kvalitetsfaktorn näringsämnen samt äventyra ett uppnående av kvalitetskravet god ekologisk status till 2033.

Kammarkollegiet har även anfört som grund för avslag att bolaget inte har ansökt om ett Natura 2000-tillstånd enligt 7 kap 28 a § miljöbalken samt att bolaget inte

har visat att det aktuella Natura 2000-området inte kan komma att skadas av ansökt verksamhet.

Kammarkollegiet har sammanfattningsvis fört fram följande.

Samrådets utformning har, genom att Kammarkollegiet inte fått kännedom eller givits möjlighet att komma med synpunkter, sådana brister att ansökan ska avvisas. Detta genom att kollegiet kan antas vara berörd då verksamheten riskerar att negativt påverka miljökvalitetsnormer samt negativt påverka gynnsam bevarandestatus i Natura 2000-området.

Kammarkollegiet bedömer att krav på Natura 2000-tillstånd föreligger och att detta är en processförutsättning för att tillstånd ska kunna medges. Som hot mot gynnsam bevarandestatus för naturtypen utpekas särskilt bolagets uppströms belägna verksamhet i Landösjön på grund av risk för övergödning samt negativ påverkan från förrymd fisk och fisksjukdomar. Bolaget har inte visat att det aktuella Natura 2000-området inte kan komma att skadas av den verksamhet som framgår av ansökan. Det underlag som bolaget grundar sitt ställningstagande om att ingen betydande påverkan kan påvisas, är bristfälligt. Detta särskilt med avseende på negativ påverkan från förrymd fisk och fisksjukdomar. Rymningar från fiskodlingar sker med jämna mellanrum och den negativa påverkan från dessa genom exempelvis konkurrens, spridning av sjukdomar och genetisk kontaminering är väl dokumenterade. I bevarandeplanen nämns bolagets verksamhet som ett explicit hot mot Natura 2000-områdets bevarandevärden och tillstånd får inte ges till en verksamhet som riskerar ett uppnående av denna status.

BAT för matfiskproduktion av röding är att använda sig av landbaserade RAS-anläggningar. Fiskodling av röding i öppna kassar är inte förenligt med hänsynsreglerna i 2 kap miljöbalken. Som grund för detta framför Kammarkollegiet bland annat Mark- och miljööverdomstolens senaste avgöranden där verksamhetsutövaren inte kunnat visa att öppna kassar är BAT för produktion av matfisk, hänvisning till pågående forskning samt exempel på 18 stycken RAS-anläggningar i drift i Sverige. Kammarkollegiet har uppfattat det som ostridigt i målet att RAS-tekniken medför betydligt mindre ekonomisk risk och mer teknisk förutsägbarhet än odling i öppna kassar utifrån aspekterna sjukdomar, parasiter och rymningar.

Av bolagets underlag framgår att Landösjöns utloppspunkt visade signifikant högre medelhalter av totalfosfor än inloppspunkten under 2017-2020, 5,09 µg/l vid inloppet jämfört med 6,13 µg/l vid utloppet. Kvalitetsfaktorn *näringsämnen* i Landösjön är för närvarande klassificerad som hög status med ett referensvärde på 5 µg/l fosfor. Kollegiet anser inte att bolaget visat att den högre halten totalfosfor vid Landösjöns utlopp inte hänför sig från bolagets fiskodlingsverksamhet. Kammarkollegiet anser inte heller att bolaget visat att den fosfor som hänför sig från fiskodlingsverksamheten inte riskerar att påverka kvalitetsfaktorn *näringsämnen* negativt, i synnerhet med beaktande av Landösjöns nuvarande fosforhalter i förhållande till gällande referensnivå. Kammarkollegiet vidhåller därmed att det föreligger en konkret risk för att kvalitetsfaktorn *näringsämnen* kan komma att försämrans i den aktuella

vattenförekomsten som en konsekvens av ett fortsatt beviljande av tillstånd till verksamheten.

För den nedströmsliggande Långan har kvalitetsfaktorn *näringsämnen* nedklassificerats från hög till god till följd av den betydande förhöjningen av fosfor. Bolagets verksamhet i Landösjön utpekas som särskild punktkälla till övergödning med betydande påverkan. Kammarkollegiet kan konstatera att bolagets verksamhet med stor sannolikhet inneburit en nedklassificering av en enskild kvalitetsfaktor i *Långan (SE704840-142687)*. Ett fortsatt tillstånd till verksamheten innebärande ytterligare belastning av näringsämnen skulle innebära en påtaglig risk för ännu en nedklassificering av kvalitetsfaktorn *näringsämnen*, samt äventyra ett uppnående av kvalitetskravet god ekologisk status till 2033.

Nedre Långans fiskevårdsområdesförening

Fiskevårdsområdet gör bedömningen att fiskodlingsverksamheten inte ska beviljas tillstånd till odling. Verksamheten innebär mycket negativa effekter för den nedströms belägna Långan. Successivt, under den tid fiskodling bedrivits, har ökade problem med övergödning kunnat identifieras i Långan. Mängden grönalger har ökat avsevärt med åren och problemen sprider sig nu allt längre nedströms. Detta har konstaterats i samband med länsstyrelsens dykningar i älven. Problemen är helt klart kopplade till de stora utsläpp av näringsämnen i form av foderrester och fiskfekalier som blir följden av odlingen av fisk.

Jan Engstedt, Lars-Göran Nilsson, Åke Lindell, Anders Bertilsson, Magnhild Nilsson och Helén Engstedt.

I första hand har de yrkat att tillstånd ej ska ges och i andra hand på, att om tillstånd ges, följande:

- Svensk fjällröding ska avsätta en summa pengar årligen för återställande av vatten såsom sjön samt nedströms och uppströms i Långans å-system samt mark och land inom vattenrättsägare/fiskerättsägare Landöns vattenområde. Ett konto ska upprättas hos länsstyrelsen och med årlig redovisning till Landöns Vattenrättsägare/fiskerättsägare.
- Ett avtal med Landöns vattenrättsägare/fiskerättsägare avseende arrende och ersättning ska upprättas. Det ska även omfatta gångna år och för brukande av vattenrätten.
- Fekalier och foderrester under kassar ska uppsamlas och bortforslas för att inte få ett ökat sediment av botten.
- I en handlingsplan, som upprättas av Svensk fjällröding, ska det ingå kasshaveri. Vattenrättsägare/fiskerättsägare inom Landön ska kontaktas omgående och då ska infångandet av fisk ske av vattenrättsägare/fiskerättsägare och ersättning ska utbetalas av Svensk fjällröding för utförande. Svensk fjällröding har inte fiskerätt att utföra detta. Svensk fjällröding har enbart vattenrätten inom sitt område, ej någon fiskerätt.

- I kontrollprogram som upprättas av Svensk fjällröding ska det ingå att vattenprover ska tas två gånger per år av länsstyrelsen eller annan godkänd provtagare. Vattenrättsägare/fiskerättsägare inom Landön ska kontaktas och minst två representanter ska delta vid provtagningen.
- Samverkansmöten ska hållas minst två gånger per år där vattenrättsägare/fiskerättsägare inom Landön ska inbjudas och även länsstyrelsen eller annan instans, provtagare. Under mötet ska provtagning, handlingsplan, egenkontrollprogram och kassarapport genomgå där det framkommer om avsättning av medel för uppstädning av bottnar, vatten och land gjorts. Berörda som infinner sig bör få ersättning för resa och förlorad tid.
- Tillstånd ska ges på max två år då verksamheten ger upphov till en betydande miljöpåverkan med pågående försämring av vatten och bottnar.

Under 2021 i augusti och september utförde Landösjöns FVOF provfiske. FVOF har tagit hjälp av Per Arne Holte från Norge. Redovisningen på provfisket har ej inkommit till FVOF men Per Arne Holte har uppgett att det finns gott om föda och näring i sjön.

Bygg och miljönämnden i Krokoms kommun

Bygg och miljönämnden konstaterar att det sker en ökande växtlighet nedströms fiskodlingen och i Långan. Nämnden vill därför att det görs fler undersökningar för att utröna om växtligheten kan bero på påverkan av näringsämnen m m från fiskodlingens verksamhet.

Nämnden har sammanfattningsvis framfört följande.

Fiskodlingen har haft ett tillstånd för fiskodling som är beräknat efter hela sjöns volym och den beräkningsmodell som angetts i ansökan baseras på hela sjöns omsättningstid och volym. Fiskodlingen är placerad i sjöns nedre del nära sjöns utlopp. Det innebär en risk för att en del utsläppt mängd fosfor transporteras vidare ut i Långan.

Efter drygt 35 års drift på samma plats finns stora mängder lösa sediment bestående av rester från odlingen och som ökar för varje år. Dessa kan under syrefattiga förhållanden avge bland annat svavelväte, metan och fosfor. Återställningsgaranti för borttagande/efterbehandling av förorenade sediment bör finnas.

I bedömningen om bästa möjliga teknik bör det även vägas in att Svensk Fjällröding inte har presenterat någon plan för att minska konsekvenserna av en större rymning på grund av exempelvis olyckshändelse, sabotage eller haveri.

SÖKANDENS BEMÖTANDE AV INKOMNA YTTRANDE

Sökanden har inkommit med kompletterande underlag i frågan om RAS-teknikens tillgänglighet och anfört följande. Det kompletterande underlaget utgörs av en rapport upprättad av norska EY och EY Parthenon ("EY"). I rapporten diskuteras RAS-teknikens nuvarande status för storskalig matfiskodling av atlantlax, regnbåge och röding, innefattande bland annat en redovisning av aktiva RAS-anläggningar och ekonomiskt utfall för dessa.

Den sökta verksamhetens miljökonsekvenser är tillräckligt utredda och acceptabla

Bolaget invänder mot påståendena om att den sökta verksamheten skulle medföra en otillåten miljöpåverkan. Bolaget har inkommit med ett mycket omfattande underlag för att bedöma konsekvenserna av den sökta verksamheten och därigenom kunnat konstatera att dessa är mycket begränsade och acceptabla. Bolaget vidhåller och hänvisar generellt till vad som redogjorts för i tidigare ingivet underlag. Bolaget bemöter inkomna synpunkter i det följande.

Landösjöns och Långans egenskaper

Med anledning av de många synpunkter som har inkommit med avseende på den sökta verksamhetens påverkan på Landösjön och Lången finner bolaget inledningsvis anledning att i korthet redogöra för vattenförekomsternas egenskaper.

Landösjön är en relativt djup och mycket näringsfattig sjö, är ett regleringsmagasin och är cirka 25 km lång och cirka 2 km bred samt har ett medeldjup på 29 m och en relativt kort omsättningstid på 1,24 år. På grund av sitt djup och sitt näringsfattiga vatten uppvisar Landösjön goda förutsättningar för fiskodlingsverksamhet.

Landösjön är i VISS klassificerad som en kraftigt modifierad vattenförekomst. Den ekologiska potentialen har bedömts uppgå till otillfredsställande status. Styrande för denna bedömning är den biologiska kvalitetsfaktorn fisk, vilken bedömts uppgå till otillfredsställande status, baserat på en expertbedömning av kvalitetsfaktorerna konnektivitet, hydrologi och morfologi. Kvalitetsfaktorerna konnektivitet och hydrologi har båda klassificerats till dålig status, och kvalitetsfaktorn morfologi har klassificerats till måttlig status. Utöver kvalitetsfaktorn fisk har inga ytterligare biologiska kvalitetsfaktorer klassificerats i VISS. Den fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorn näringsämnen, vilken är den kvalitetsfaktor som fiskodlingen i första hand påverkar, har klassificerats till *hög* status. Detta trots att bolaget har bedrivit fiskodlingsverksamhet i sjön sedan 1999, och i samma omfattning som nu ansökt verksamhet sedan 2010. Bolaget har låtit genomföra undersökningar av kvalitetsfaktorn bottenfauna samt årliga undersökningar av kvalitetsfaktorn växtplankton, vilket visat på *hög*—god status.

Nedströms Landösjön rinner Lången i som är en naturlig vattenförekomst, kraftigt påverkad av vattenkraftsreglering. Lången utgör ett Natura 2000-område i enlighet

med art- och habitatdirektivet. Den ekologiska statusen för Långan har i VISS bedömts uppgå till otillfredsställande status, vilket beror på att den enda biologiska kvalitetsfaktorn som klassificerats (fisk) bedömts uppgå till otillfredsställande status. Bedömningen av denna kvalitetsfaktor baseras på en sammanvägning av dels en expertbedömning av fisk i övervakningsdata för vattenförekomstens delavrinningsområde, dels en expertbedömning av kvalitetsfaktorerna hydrologi, morfologi och konnektivitet. Samtliga av de senare kvalitetsfaktorerna har bedömts uppgå till otillfredsställande status. Likt för Landösjön är ingen av de övriga biologiska kvalitetsfaktorerna klassificerade i VISS. De fysikalisk-kemiska kvalitetsfaktorerna näringsämnen och försurning har klassificerats till *god*, respektive *hög* status.

Bolaget har lått genomföra årliga undersökningar av kvalitetsfaktorn kiselalger samt upprepad undersökning av kvalitetsfaktorn bottenfauna i såväl Nedre Långan som i referensvattendrag. Genomförda undersökningar visar att ovan nämnda kvalitetsfaktorer uppnår hög status.

Synpunkter på beräkningsunderlag

Länsstyrelsen anför att det föreligger osäkerheter i referensvärdet för totalfosfor i Långan, eftersom referensvärdet baseras på mätdata från en period under vilken det redan kan ha skett en ökning av fosforhalterna. Länsstyrelsen menar därmed att referensvärdet kan ha satts till ett för högt värde. Med anledning härav efterfrågar länsstyrelsen mätdata från åren innan den aktuella perioden, då sådan data enligt myndigheten är av vikt för att fastställa referensvärdet för vattenförekomsten.

Bolaget anför följande. Enligt Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljökvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2019:25), tillsammans med myndighetens bedömningsgrunder för ytvattenförekomster, ska referensvärdet för totalfosfor beräknas på ett visst sätt. Referensvärdesberäkningen förutsätter inte tillgång till historiska data, utan ska beräknas för samma tidsperiod som fosforvärdena avser. Bolaget konstaterar exempelvis att referensvärdet för totalfosfor i Långan, vid en beräkning enligt gällande föreskrifter och bedömningsgrunder, uppgår till 6,25 respektive 6,18 µg/l, baserat på data i provpunkt P9 (Långans inlopp) under 2020 respektive 2021. Enligt dessa beräkningar skulle statusen för kvalitetsfaktorn näringsämnen i Långan klassificeras till hög status, vilket ligger i linje med de omfattande vattenkemiska provtagningar och makrofyntinventeringar som bolaget genomfört i Långan, vilka tydligt påvisar att det föreligger näringsfattiga förhållanden i Långan.

Länsstyrelsen anför att bolagets tidigare svar gällande risken för frigörelse av fosfor från sedimenten under odlingskassarna inte är tillräckligt preciserat. Länsstyrelsen efterfrågar ytterligare svar om risken för frigörelse av fosfor, huruvida det finns analyser av fosforfraktioner i sedimenten, samt ett relativt kompletterande underlag vad gäller genomförda sedimentprovtagningar.

Bolaget ifrågasätter generellt behovet av länsstyrelsens kompletteringsförfrågningar. Bolaget menar att de sedimentundersökningar som bolaget genomfört inom ramen för kontrollprogrammet, tillsammans med SMHIs modellering över spridning av partikulärt material från fiskodlingen, sammantaget ger en tillräcklig bild för att avgöra verksamhetens påverkan i denna del. Bolaget konstaterar att det är olyckligt att länsstyrelsen först nu, och inte tidigare i processen, framfört förfrågan om analyser av fosforfraktioner i sedimenten. Denna typ av utredningar ingår inte i de sedimentundersökningar som genomförs inom ramen för det kontrollprogram som länsstyrelsen har godtagit.

Bolaget noterar dock att SLU och Sweco Sverige AB nyligen genomfört en sedimentstudie på sediment vid de nyligen nedlagda fiskodlingslokalerna vid Höga kusten, Västernorrlands län. Resultaten från undersökningen som genomfördes vid två fiskodlingslokaler visade att sedimenten var påverkade av fiskodlingsverksamheten eftersom de innehöll höga halter av fosfor och kväve. Samtidigt var påverkan på vattenkvaliteten inte märkbar. Vid den ena odlingslokalen hade verksamhet pågått i 33 år och där bedömdes återhämtningen av sedimenten komma att ta mellan 5 och 13 år. Vid den andra lokalen, där odlingsverksamhet bedrivits i 12 år, visade resultaten att återhämtning kommer att ta mellan 3 och 8 år. Av undersökningen kunde även konstateras att den största andelen av fosfor i sedimenten var kalciumbunden, dvs. hårt bunden.

En liknande undersökning har genomförts av SLU med avseende på sediment från en fiskodling i sötvatten, där försök genomförs med rotation av odlingskassar. Det finns än så länge ingen publicerad rapport från undersökningarna. Preliminära resultat visar dock att vid en odlingslokal där odling om 250-300 ton fisk bedrivits i fem år, uppvisar sedimenten något förhöjda fosforhalter, men att återhämtning till liknande fosfornivåer som referenslokalen i sjön hade skett redan efter 1,5 års vila. Bolaget noterar slutligen att Sweco nyligen genomfört en sedimentundersökning, innefattande en analys av fosforfraktionering i sedimenten, i Övre Fryken, en annan näringsfattig vattenförekomst i vilken det sedan länge bedrivs fiskodlingsverksamhet. Av undersökningen framgår bland annat att fosfor i sedimenten till stor del var hårt bunden till sedimenten, med en dominans av kalciumbunden och aluminiumbunden fosfor.

Den sökta verksamheten påverkar Landösjön minimalt

Länsstyrelsen anför att utsläppen av näringsämnen från den sökta verksamheten kommer att påverka näringsämneshalten i vattensystemet på ett betydande sätt.

Bolaget tillbakavisar länsstyrelsens påstående om betydande påverkan som felaktigt, vilket bolaget menar bevisas i ansökningsunderlaget, inte minst av SMHIs strömningsmodellering. Av modelleringen framgår att utsläppen av näringsämnen från fiskodlingen främst påverkar vattenområdet i odlingskassarnas direkta närhet, och att det sker en stor utspädning redan efter ett par hundra meter från odlingen. På ett avstånd om 600-800 meter bedöms tillskottet vara mindre än 0,8 µg/l, vilket bekräftas av resultaten från den omfattande vattenkemiska provtagningen i

Landösjön som genomförs inom ramen för bolagets egenkontroll. Det är således inte fråga om ett utsläpp som kommer att påverka vattensystemet på ett betydande sätt.

Nedströms effekter

Näringsämnestillskottet till Långan är mycket begränsat, och leder inte till någon övergödningsproblematik.

Nedre Långans fiskevårdsområde anför att bolagets fiskodlingsverksamhet innebär mycket negativa effekter för Långan, och att det, under den tid som fiskodlingen bedrivits, har kunnat identifierats ökade problem med övergödning i vattenförekomsten. Fiskevårdsområdet uppger att mängden grönalger har ökat avsevärt med åren och att problemen sprider sig allt längre nedströms, vilket har konstaterats av länsstyrelsen genom dykningar.

Styrelsen för Landösjöns fiskevårdsområde anför att det har observerats stora förändringar i växtligheten i Långans vatten under de senaste åren. Styrelsen uppger att de, vid kontakt med länsstyrelsen, har fått information om att bolagets fiskodling är en trolig anledning till den ökade växtligheten.

Bolaget har sedan 2017 låtit genomföra årliga makrofytinventeringar i Långan samt i referenslokalen strax uppströms Rönnöfors och i Ångsjön. Inventeringarna har inte påvisat någon betydande skillnad, varken i artsammansättning eller täckningsgrad, mellan provtagningslokalerna nedströms Landösjön i jämförelse med de uppströms liggande referenslokalerna. Inte vid någon av lokalerna har artsammansättningen indikerat någon övergödningsproblematik.

Bolaget har därutöver, sedan inlämnandet av ansökan, låtit genomföra ytterligare provtagningar i Långan i syfte att utreda den påstådda övergödningsproblematiken. Av rapporten framgår sammantaget att det vid provtagningsplatserna påvisats arter som utgör indikationer för näringsfattiga förhållanden, vilket stödjer bolagets tidigare bedömningar om vattenförekomstens status.

Bolaget konstaterar att varken fiskevårdsområdena eller länsstyrelsen, till skillnad från bolaget, presenterat något underlag som styrker deras respektive påståenden om övergödningsproblematik i Långan.

Den sökta verksamheten medför ingen otillåten påverkan på Natura 2000-området

Kammarkollegiet anför att den sökta verksamheten behöver tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken, eftersom fiskodlingen specifikt pekats ut som ett av de övergripande hoten för Natura 2000-området i områdets bevarandeplan. *Länsstyrelsen* anför, såvitt får förstås, att det bör prövas huruvida den sökta verksamheten behöver ett Natura 2000-tillstånd.

Bolaget vidhåller tidigare bedömning av verksamhetens påverkan på Natura 2000-området och att den sökta verksamheten inte behöver ett särskilt tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken. Vad myndigheterna nu anfört föranleder ingen annan bedömning i denna del. Av bestämmelsen följer att tillstånd krävs för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett *betydande* sätt kan påverka miljön i ett Natura 2000-område. Som bolaget tidigare har konstaterat riskerar inte bolagets verksamhet medföra en sådan påverkan på miljön i Långans Natura 2000-område. I sammanhanget ska det också noteras att bedömningen ska göras utifrån Natura 2000-området i dess helhet, vilket omfattar hela sträckan för Nedre Långan om ca 36 km. Den förhållandevis begränsade vattenförekomst som finns omedelbart nedströms Landösjön omfattar 6 km av dessa 36.

Det faktum att bolagets verksamhet särskilt pekats ut som ett övergripande hot i områdets bevarandeplan innebär inte i sig att verksamheten ska anses medföra en risk för betydande påverkan, på så sätt att tillstånd alltid skulle krävas. Bolagets fiskodling pekas ut som ett hot på grund av risken för övergödning och på grund av risken för negativ påverkan från förrymd fisk och spridning av fisk-sjukdomar. Vad gäller risken för övergödning erinrar bolaget om att Långans vatten ligger på gränsen mellan oligotroft och ultraoligotroft och att någon risk för övergödning inte föreligger. Vad gäller risken för påverkan på grund av förrymd fisk och spridning av sjukdomar påpekas att länsstyrelsen årligen, sedan år 2000, beviljat tillstånd till ett flertal utsättningar av röding i Landösjön, bestående av samma sättfisk som bolaget använder inom fiskodlingen. Såvitt bolaget känner till genomfördes den senaste utsättningen av röding under 2021. Mot bakgrund härav kan särskilt ifrågasättas vilken betydelse som ska fästas vid risken för rymning från fiskodlingen. Bolaget noterar avslutningsvis att ett av bevarandemålen för Natura 2000-området anges vara att säkerställa ett livskraftigt bestånd av öring och harr. I bevarandeplanen anges att öring och harr reagerar relativt tidigt på någon av de aktuella hotfaktorerna, och att förekomst av arterna indikerar gynnsam bevarandestatus för den naturtyp som området ska bevara. Som redogjorts för i ansökningsunderlaget bedöms fiskodlingsverksamheten generellt ha positiva effekter på fiskebeståndet i vattensystemet, vilket inte minst illustreras genom den ökade försäljningen av fiskekort i Långan sedan etableringen av fiskodlingen.

Den sökta verksamheten innebär ingen otillåten försämring

Kammarkollegiet anför att bolaget inte har visat att utsläppet av fosfor från den sökta verksamheten inte riskerar att påverka kvalitetsfaktorn näringsämnen för Landösjön negativt. Kammarkollegiet vidhåller därför att det föreligger en konkret risk för statusförsämring om den sökta verksamheten skulle meddelas tillstånd. *Länsstyrelsen* anför att den ekologiska statusen i Långan har sänkts från hög till god, och att det föreligger risk för ytterligare försämring. Mot denna bakgrund menar länsstyrelsen att den sökta verksamheten inte ska meddelas tillstånd. *Bolaget* invänder mot myndigheternas påståenden och konstaterar att underlaget i målet visar på att fiskodlingen inte medfört någon statusförsämring i vattenförekomsterna, vilket utvecklas i det följande.

En otillåten försämring inträffar redan om en av de relevanta kvalitetsfaktorerna försämras så mycket att vattenförekomsten, om statusen enbart bestämdes utifrån den kvalitetsfaktorn, skulle behöva karakteriseras till en lägre status. Av förarbetena framgår att en förändring inom en klassgräns, till exempel inom måttlig status, som utgångspunkt inte i sig ska anses äventyra möjligheterna att uppnå rätt kvalitet på vattenmiljön.

Utsläppen från bolagets fiskodlingsverksamhet påverkar i första hand delar av Landösjön. Som framgår av den modellering som bilagts ansökan är det endast vatten inom, eller i direkt anslutning till, odlingskassarna som under vissa perioder kommer att ha lägre än hög status för näringsämnen. Denna volym bedöms dock utgöra cirka 0,02 % av sjöns ytvattenvolym vid ett normalfall, och cirka 2,17 % av sjöns ytvattenvolym vid ett värsta scenario, och medför således inte en försämring av näringsämnesstatusen för Landösjön i dess helhet. Beräknat utifrån hela Landösjöns volym är det endast 0,006 % av hela sjöns totala vattenvolym som har sämre än hög status vid normalfallet, respektive 0,8 % vid ett värsta scenario. Mot bakgrund härav tillbakavisar bolaget att det skulle föreligga en konkret risk för statusförsämring av kvalitetsfaktorn näringsämnen i Landösjön.

Referensvärdet för Långan har i VISS bedömts till 4 µg/l. Uppmätta halter i Långan har under perioden 2015-2017 uppgått till cirka 6,5 µg/l, vilket innebär att kvalitetsfaktorn näringsämnen för närvarande har bedömts till god status. Som redogjorts för ovan finns det dock indikationer på att referensvärdet kan ha satts till ett för lågt värde, och att kvalitetsfaktorn i själva verket borde klassificeras till *hög* status.

Som redogjorts för i ansökningsunderlaget har det skett en generell ökning av utrapporterade fosforhalter för provtagningar utförda inom Indalsälvens vattenvårdsförbund. Ökningen kan inte bara observeras i Långan, utan även i ett flertal andra vattenförekomster inom Indalsälvens avrinningsområde som *inte* påverkas av bolagets fiskodlingsverksamhet. Ökningen av fosforhalterna i Långan kan därmed inte anses hänförlig till fiskodlingen. Snarare visar genomförda undersökningar och provtagningar att fiskodlingen inte orsakar någon påtaglig höjning av fosforhalterna i Långan. Genomförda undersökningar och provtagningar visar också att det är problematiskt att jämföra analysresultat för totalfosfor, både vad gäller jämförelser mellan olika analyserande laboratorium och olika tidsserier, varför nyttjande av samtida referenslokaler är centralt. Bolaget vidhåller tidigare bedömningar om att fiskodlingsverksamheten varken har medfört, och inte heller riskerar att medföra, en statusförsämring av kvalitetsfaktorn näringsämnen i vattenförekomsten.

Sammanfattning

Mot bakgrund av vad som redogjorts för ovan, och i tidigare ingivet underlag, vidhåller bolaget att miljöeffekterna av den sökta verksamheten är tillräckligt utredda och acceptabla. Den sökta verksamheten kommer endast att medföra en

mycket begränsad, och lokal, miljöpåverkan och riskerar inte heller att medföra, en statusförsämring av relevanta kvalitetsfaktorer i Landösjön eller i Långan, och inte heller något otillåtet äventyrande av angivna miljökvalitetsnormer.

Den sökta verksamheten uppfyller kravet på bästa möjliga teknik

Länsstyrelsen och *Kammarkollegiet* menar att fiskodling i öppna kassar inte uppfyller kravet på bästa möjliga teknik eftersom bättre teknik, i form av RAS-teknik, är tillgänglig.

Bolaget invänder mot myndigheternas påståenden och menar att de är såväl felaktiga som missvisande. RAS är varken en tekniskt eller ekonomiskt tillgänglig teknik eller en teknik som rimligen kan krävas om den vore tillgänglig. I jämförelse kan sägas att odling i öppna kassar är en sedan länge etablerad teknik som möjliggör stabila produktionsförhållanden och en lönsam verksamhet. För fiskodling i näringsfattiga vatten som Landösjön och med den föreslagna dimensioneringen är odling i öppna kassar därmed bästa möjliga teknik. Bolaget har redogjort för att den valda odlingstekniken, odling i öppna kassar, uppfyller kravet på bästa möjliga teknik. Bolaget vidhåller och hänvisar generellt till vad som redogjorts för tidigare, men utvecklar sin inställning i teknikfrågan i det följande.

Rättsliga utgångspunkter

Av 2 kap. 3 § miljöbalken följer att alla som bedriver eller avser att bedriva en verksamhet eller vidta en åtgärd ska utföra de skyddsåtgärder, iaktta de begränsningar och vidta de försiktighetsmått som i övrigt krävs för att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten eller åtgärden medför skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. I samma syfte ska vid yrkesmässig verksamhet användas bästa möjliga teknik. Kravet på att bästa möjliga teknik ska användas innebär att tekniken ska vara industriellt möjlig att använda i branschen, inte bara från teknisk utan även från ekonomisk synpunkt. Tekniken ska vara tillgänglig och inte endast förekomma på experimentstadiet. Av Naturvårdsverkets vägledning följer att tekniken ska vara kommersiellt tillgänglig och användas på någon anläggning i en öppen marknadsekonomi som drivs utan ekonomiskt understöd. För att en verksamhet ska kunna drivas utan ekonomiskt understöd krävs att verksamheten, i vart fall över tid, genererar ett positivt resultat. Bestämmelsen i 2 kap. 3 § miljöbalken, tillsammans med förarbetsuttalandena och Naturvårdsverkets vägledning, får därmed tolkas så att en teknik som inte möjliggör en lönsam verksamhet över tid inte heller utgör bästa möjliga teknik enligt miljöbalken. Detta ska vara utgångspunkten vid bedömningen av vad som ska anses utgöra bästa möjliga teknik för den sökta verksamheten.

Av praxis följer att det ställs höga krav på sökandens redovisning av alternativa odlingstekniker

Kammarkollegiet påtalar att Mark- och miljööverdomstolen, i målen M 2620-16, M 8673-15, M 8882-15 och M 8374-15, har ifrågasatt huruvida kassodling är att anse som bästa möjliga teknik. *Länsstyrelsen* hänvisar i sin tur till Mark- och miljööverdomstolens avgörande i mål M 10773-16, och menar, såvitt får förstås, att avgörandet ger stöd för att odling i öppna kassar inte uppfyller kravet på bästa möjliga teknik.

Bolaget anför inledningsvis att de avgöranden som myndigheterna hänvisar till inte ska tolkas som att Mark- och miljööverdomstolen uttalat att fiskodling i öppna kassar, rent generellt, inte uppfyller kravet på bästa möjliga teknik. Utan har uttryckt att det kan *ifrågasättas* om fiskodling i öppna kassar uppfyller kravet på bästa möjliga teknik, särskilt med hänsyn till att tekniken inte medger någon metod för att begränsa sina utsläpp medan andra verksamheter får tåla höga kostnader för att begränsa sina utsläpp. Av Mark- och miljööverdomstolens praxis följer därtill att kraven på sökandens redovisning av alternativa produktionsmetoder ska ställas högt.

Bolaget menar att ingivet underlag uppfyller det krav på sökandens redovisning av alternativa odlingstekniker som kan utläsas ur Mark- och miljööverdomstolens tidigare avgöranden, och att underlaget därtill fyller de specifika luckor som domstolen tidigare har identifierat.

Bolaget noterar avslutningsvis att Mark- och miljödomstolarna vid Östersunds tingsrätt, Umeå tingsrätt och Nacka tingsrätt, i fem olika avgöranden som kommit efter ovannämnda avgöranden från Mark- och miljööverdomstolen, bedömt att fiskodling i öppna kassar uppfyller kravet på bästa möjliga teknik

Samtliga fem avgöranden överklagades till Mark- och miljööverdomstolen. Ett av överklagandena har meddelats prövningstillstånd och handläggs för närvarande har att ta ställning till ett avvisningsyrkande. I övriga fyra fall har Mark- och miljööverdomstolen beslutat att inte meddela prövningstillstånd. Gällande praxis kan därmed inte tolkas på annat sätt än att öppna kassar utgör bästa möjliga teknik för den sökta verksamheten.

RAS är inte en tillgänglig teknik för den sökta verksamheten

RAS är en kommersiellt tillgänglig teknik för odling av *vissa arter* och i *vissa storlekar*, men är ännu under utveckling för odling av *kallvattensarter till matfiskstorlek*. Utmaningen med RAS-tekniken består dels i att få systemen stabila och hållbara för storskalig matfiskodling av laxfisk med samma produktionskvalitet som vid odling i öppna kassar, såväl ur ett tekniskt som ett biologiskt perspektiv, dels att lyckas bedriva en sådan RAS-odling med tillräcklig lönsamhet.

RAS-tekniken är behäftad med tekniska svårigheter

Såvitt bolaget förstår av Kammarkollegiets yttrande, menar myndigheten att de resonemang som bolaget framfört om RAS-teknikens känslighet för driftstörningar, exempel på driftstörningar i praktiken och svårigheter att rekrytera personal till följd av teknikens komplexitet, inte kan tas till intäkt för att RAS inte är en industriellt tillgänglig teknik för den sökta verksamheten. Bolaget invänder mot myndighetens resonemang. Kravet på teknisk tillgänglighet måste rimligtvis tolkas som att tekniken ska gå att använda för en stabil och driftsäker verksamhet. Att RAS-anläggningar, jämförbara med den verksamhet som bolaget ansöker tillstånd till, uppvisar återkommande driftstörningar, med omfattande konsekvenser, har givetvis relevans för bedömningen av huruvida RAS-tekniken kan anses utgöra en industriellt tillgänglig teknik för den sökta verksamheten.

Bolaget har till ansökan bilagt en rapport framtagen för branschorganisationen Matfiskodlarna om till kassodling alternativa odlingsmetoder. I rapporten redovisas bland annat ett flertal exempel på aktiva RAS-anläggningar som har stött på olika former av driftstörningar och andra incidenter, vilka i samtliga fall har medfört att en mycket stor mängd fisk dött. Bolaget noterar att det, sedan rapporten färdigställdes, inträffat ett flertal ytterligare driftstörningar och andra incidenter vid aktiva RAS-anläggningar vilket vidare utvecklas i yttrandet. De exempel på driftstörningar och andra incidenter som redogjorts för visar att RAS-tekniken är mycket känslig för störningar, och att sådana störningar snabbt kan leda till omfattande negativa konsekvenser ur såväl ett ekonomiskt, miljömässigt som djuretiskt perspektiv. Bolaget konstaterar att det alltså föreligger stora tekniska svårigheter med att driva en RAS-anläggning för storskalig produktion av laxfisk till matfiskstorlek.

RAS är inte en lönsam teknik för odling av röding till matfiskstorlek

Kammarkollegiet anför att RAS-tekniken är tillgänglig i Sverige och i ett flertal andra länder, bland annat i Kanada, USA och Norge. Till stöd för sitt påstående hänvisar myndigheten bland annat till den kanadensiska branschorganisationen Canadian Aquacultures hemsida, på vilken det framgår att det finns RAS-odlingar för röding på Kanada. Det framgår emellertid inte i vilken omfattning, eller vilka specifika RAS-anläggningar som åsyftas. Myndigheten hänvisar därutöver till en artikel i vilken vissa specifika RAS-odlare pekas ut, däribland den amerikanska RAS-odlaren AquaBounty.

Bolaget ifrågasätter myndighetens påståenden om RAS-teknikens tillgänglighet och anför följande. För att en teknik ska anses industriellt tillgänglig krävs, som redogjorts för ovan, att tekniken används på en anläggning som drivs utan ekonomiskt understöd. Anläggningen måste med andra ord uppvisa någon form av lönsamhet över tid, eftersom det annars krävs understöd för att säkra anläggningens fortsatta drift. Det är inte tillräckligt att, såsom Kammarkollegiet har gjort, peka på ett antal aktiva RAS-anläggningar och därigenom konstatera att RAS-tekniken skulle vara en industriellt tillgänglig teknik även för den sökta verksamheten.

Bolaget har, till stöd för sitt påstående att RAS-tekniken *inte* är en industriellt tillgänglig teknik för den sökta verksamheten, inkommit med en redovisning av ekonomiskt utfall för aktiva RAS-odlare i Sverige, Danmark, Finland och på Åland. Av redovisningen framgår att ingen av RAS-odlarna lyckats bedriva sin verksamhet med lönsamhet över tid. Samtliga RAS-odlare uppvisar tvärtom stora ackumulerade förluster.

Bolaget ifrågasätter uppgiften att det ska finnas 18 landbaserade fiskodlingar i Sverige eftersom bolaget inte känner till att det idag finns någon aktiv RAS-anläggning i Sverige som är jämförbar med bolagets verksamhet och framför att det i den rapport som kompletterar bolagets yttrande anges att det inte finns någon aktiv RAS-anläggning för storskalig fiskodling av laxfisk till matfiskstorlek i Sverige. Med anledning härav, och att varken artikeln eller Kammarkollegiet konkretiserat vilka anläggningar som åsyftas, menar bolaget att uppgifterna inte kan tas till intäkt för att RAS-tekniken skulle vara tillgänglig för den sökta verksamheten.

Bolaget menar att det ingivna underlaget, i form av kalkyler, analyser, utredningar och sammanställningar m.m., entydigt visar att det inte är möjligt att bedriva fiskodling av röding till matfiskstorlek med tillräcklig lönsamhet i RAS och att RAS därmed inte kan anses utgöra en industriellt tillgänglig teknik för den sökta verksamheten. Bolaget menar vidare att det ingivna underlaget i teknikfrågan är långt mer omfattande än det underlag som presenterats av sökandena inom ramen för Mark- och miljööverdomstolens tidigare avgöranden. Bolaget menar att den valda odlingstekniken, odling i öppna kassar, uppfyller kravet på bästa möjliga teknik för den sökta verksamheten.

Odling med RAS kan inte krävas vid en rimlighetsavvägning

Bolaget har tidigare redogjort för att det, för det fall att domstolen skulle finna att RAS utgör bästa möjliga teknik för den sökta verksamheten, likväl inte kan krävas att RAS ska användas för den sökta verksamheten med stöd av 2 kap. 7 § miljöbalken. Nedan redogörs sammanfattningsvis för vad bolaget anför.

Proportionen mellan den nytta för människors hälsa och miljön som bästa möjliga teknik medför får inte vara orimlig med hänsyn till de kostnader som åtgärderna föranleder. I kravet på att nyttan ska bedömas utifrån fördelarna för miljön i det enskilda fallet ligger att bedömningen kan och ska utfalla olika beroende på miljöns känslighet. Vattenmiljöns status och känslighet spelar roll för vilken belastning som är acceptabel och därmed vilken teknik som kan krävas i olika vatten. Kravet på bästa möjliga teknik för fiskodling kan därmed inte ställas på samma sätt i ett vatten som är näringsfattigt och näringsutarmat till följd av bland annat vattenkraftsreglering jämfört med ett vatten som är näringsrikt.

Miljönyttan av att använda RAS som odlingsteknik för den sökta verksamheten, istället för öppna kassar, består i huvudsak av ett minskat utsläpp av näringsämnen. Fiskodlingsverksamhet har bedrivits i Landösjön sedan 1999, och i samma omfattning som den sökta verksamheten sedan 2010, med minimal inverkan på

miljön. Den sökta verksamheten innebär ingen utökning av befintlig verksamhet och kommer således inte att medföra någon ytterligare påverkan jämfört med befintlig och tidigare verksamhet. Teknikutveckling mm medför att den sökta verksamheten kommer att innebära en *mindre* påverkan jämfört med befintlig verksamhet. Påverkan från den sökta verksamheten, i form av utsläpp av näringsämnen, är så liten att miljönyttan med att använda RAS får anses som mycket begränsad. Verksamheten är lokaliserad till en näringsfattig vattenförekomst som till viss del gynnas av ett väldimensionerat tillskott av näringsämnen.

RAS medför väsentligt högre energiförbrukning, ett större behov av kemikalier och ett större CO₂-avtryck i jämförelse med odling i öppna kassar. Etablering av en RAS-anläggning kräver därtill ianspråktagande av stora landytor, med irreversibla miljöeffekter som följd. När en RAS-anläggning ska avvecklas kan det också vara svårt att återställa markområdet till sitt naturliga ursprung för det fall att etableringen t.ex. krävt avverkning av skog, markberedning m.m. Jämförelsevis kan en kassodling avvecklas utan några egentliga bestående eller irreversibla effekter för miljön.

Sammantaget menar bolaget att den marginella miljönytta som en RAS-anläggning kan anses medföra inte väger upp för de omfattande kostnader som krävs för att uppföra och bedriva en sådan anläggning. Även om RAS kan anses vara en industriellt tillgänglig teknik för den söka verksamheten kan det därmed inte, med stöd av 2 kap. 7 § miljöbalken, ställas krav på användandet av tekniken i detta fall.

Fiskodling i öppna kassar och RAS är komplementära, och inte utbytbara tekniker

Länsstyrelsen anför att det faktum att RAS-teknik planeras att användas i länet ger stöd för att det pågår ett teknikskifte inom branschen. Länsstyrelsen redogör dock inte närmare för vilken, eller vilka, RAS-anläggningar som åsyftas.

Bolaget invänder mot länsstyrelsens mycket svepande påstående. Den samlade kapaciteten hos de RAS-odlingar som planeras till år 2030 utgör en liten andel av den totala förväntade produktionsökningen, och en ännu mindre andel av den totala produktionen. RAS-odlad fisk kommer således inte att utgöra mer än en mycket liten andel av den globala fiskodlingen, eller med andra ord en nischprodukt. Bolaget vill understryka att man ser positivt på teknikutveckling. Utvecklingen bör dock inte ses som att den handlar om ett alternativ mot ett annat. De olika teknikerna exkluderar inte varandra utan kompletterar snarare varandra. Alla tekniker passar dock inte, och är heller inte färdigutvecklade, för samtliga arter, storlekar och miljömässiga förutsättningar, och alla tekniker ger heller inte ekonomiska förutsättningar i alla lägen.

Bolaget konstaterar att bilden av att det skulle pågå ett teknikskifte inom odling av laxartade fiskar i matfiskstorlek till förmån för RAS är felaktig. Det rör sig snarare

om en komplementär teknik som kan komma att stå för en liten del av den totala produktionen.

Sammanfattning

RAS är varken en teknisk eller ekonomiskt tillgänglig teknik eller en teknisk som rimligen kan krävas om det vore tillgänglig. För fiskodling i näringsfattiga vatten som Landösjön och med den föreslagna dimensionering när odling i öppna kassar därmed bästa möjliga teknik.

Övriga synpunkter

Konsekvenser av ansökt vattenverksamhet

Länsstyrelsen anför att bolaget bör inkomma med en konsekvensbedömning av den sökta vattenverksamheten, i syfte att kunna utreda de miljörisker som vattenverksamheten kan ge upphov till.

Bolaget anför följande. Den sökta vattenverksamheten är mycket begränsad. De potentiella miljökonsekvenserna av vattenverksamheten består framför allt av risk för grumling vid arbeten i vatten. Bolaget avser att arbeta för att undvika grumling genom att vidta erforderliga skyddsåtgärder, såsom att använda siltskärm eller teknik med motsvarande funktion vid arbeten i vatten. Bolaget kommer därtill att begränsa arbetena till den tid på året då miljökonsekvenserna blir så begränsade som möjligt. Den sökta vattenverksamheten kommer även att innebära en begränsad förändring i den fysiska miljön, då befintligt erosionskydd i strandzonen behöver utökas med cirka 5 meter utåt i sjön. Bolaget erinrar dock om att denna förändring kommer att ske i en redan påverkad regleringszon. Bolaget understryker att den sökta vattenverksamheten har konsekvensbedömts inför upprättandet av ansökan. Med anledning av vattenverksamhetens mycket ringa omfattning har bolaget emellertid bedömt att konsekvenserna är försumbara, vilket är anledningen till att konsekvenserna inte utvecklats vidare.

Tillståndets giltighetstid

Såväl länsstyrelsen som Landösjöns fiskevårdsområde har inkommit med synpunkter på den yrkade tillståndstiden. *Länsstyrelsen* menar att tillståndet ska tidsbegränsas till fem år mot bakgrund av att ett skifte till andra tekniker, enligt myndigheten, är nära förestående. *Landösjöns fiskevårdsområde* anser att den yrkade tillståndstiden om 20 år är för lång, och menar att verksamheten istället, under en kortare utredningsperiod, endast ska få tillåtas att bedrivas ett år i taget.

Bolaget vidhåller den yrkade tillståndstiden och vill särskilt påtala att länsstyrelsens påstående om att ett teknikskifte skulle vara nära förestående är felaktigt och saknar grund.

Synpunkter på reviderade villkorsförslag

Länsstyrelsen motsätter sig bolagets förslag om att nuvarande villkor 12-15 för befintlig verksamhet inte ska föreskrivas på nytt för den sökta verksamheten.

Bolaget vidhåller tidigare bedömning och tillägger särskilt följande.

Länsstyrelsen menar att det är tydligt att fiskodlingen utgör en betydande källa för utsläpp av fosfor till såväl Landösjön, även uppströms i sjön, som Långan, och att det därmed är rimligt att nuvarande villkor 12 också föreskrivs för den sökta verksamheten.

Bolaget noterar inledningsvis att det utlåtande som länsstyrelsen hänvisar till ursprungligen gavs in till domstolen inom ramen för ett annat mål, i vilket utredningarna av spridningen av fiskodlingens utsläpp inte var lika väl utredda som i förevarande mål. Det faktum att det förelåg osäkerheter i spridningen av utsläppen var en av anledningarna till att bolaget, inom ramen för förevarande mål, ombad SMHI att genomföra en spridningsmodellering av utsläppen. Av modelleringen framgår att den absoluta majoriteten av utsläppen från fiskodlingen sprids nedströms. En mycket liten andel av utsläppen, mindre än 0,1 µg/l, bedöms kunna nå provpunkterna uppströms odlingen. Bolaget noterar att Jansson i utlåtandet pekar på att det framför allt är vindförhållandena som styr hur utsläppen från fiskodlingen styrs. I SMHIs modellering har vindförhållandena i området varit ett av många andra indata för att beräkna spridningen av utsläppen.

Nuvarande villkor 12 syftar till att kontrollera verksamhetens utsläpp av fosfor till recipienten. Bolaget menar att villkoret inte fyller sitt syfte, eftersom fosforhalterna i Landösjön inte direkt korrelerar med bolagets fosforutsläpp.

Det är olyckligt att ett villkor som syftar till att kontrollera bolagets fosforutsläpp fått utformningen av ett s.k. recipientvillkor, dvs. ett villkor som inte reglerar utsläpp i anslutning till bolagets verksamhet, utan i Landösjön som helhet. Bolaget noterar att Högsta domstolen genom NJA 2006 s. 310 uttalat att villkor ska utformas så att de kan utgöra grund för att konstatera om en överträdelse har begåtts och i så fall också kan ligga till grund för påföljder enligt sanktionssystemet. Då det saknas ett orsakssamband mellan fosforhalterna i provtagningspunkten och bolagets utsläpp av fosfor torde det vara klart att villkoret inte utformats på så sätt att det kan konstateras om en överträdelse har begåtts, även om fosforhalten vid provpunkten överskridits, vilket är ur rättssäkerhetsperspektiv olämpligt. Istället för att reglera och kontrollera fosforutsläppen genom ett recipientvillkor görs reglering av bolagets fosforhalter lämpligast genom att begränsa fodermängden och därmed produktionen.

Bolaget vidhåller i övrigt att det inte är relevant att reglera utsläppen av kväve från fiskodlingen genom villkor, då det endast är utsläppen av fosfor som kan påverka vattenförekomstens näringsämnesstatus och produktion. Bolaget att hänvisa till att flertal tillstånd som nyligen meddelats för olika fiskodlingar i öppna kassar,

samtliga lokaliserade till näringsfattiga regleringsmagasin, inte innehåller några villkor som begränsar utsläppen av kväve.

Att reglera tillåten foderkoefficient genom villkor medför inga positiva effekter för miljön eftersom den maximalt tillåtna fodermängden föreslås regleras direkt i tillståndsmeningen. Det är av stor vikt för bolaget att kunna vara relativt flexibel i sitt foderval, i syfte att fortsatt kunna välja det foder som är mest effektivt och som leder till minst miljöpåverkan. Det ligger i bolagets intresse att arbeta för en så låg foderkoefficient som möjligt, eftersom det då är möjligt för bolaget att producera en större volym fisk med den tillståndsgivna fodermängden.

Ekonomisk säkerhet

Krokoms kommun och ett antal *vattenrätts- och fiskerättsägare* har framfört synpunkter med innebörd att bolaget bör åläggas en skyldighet att ställa säkerhet för återställande och efterbehandling av bland annat sediment under odlingskassarna.

Bolaget anför följande: Syftet med kravet på säkerhet är att samhället ska skyddas från att behöva svara för kostnaderna för återställning om verksamhetsutövaren inte kan utgöra eller bekosta återställningen.

Utgångspunkten för att bolaget ska åläggas skyldighet att ställa säkerhet är således att den sökta verksamheten kan antas komma att medföra en miljöskada, för vilken återställningsåtgärder kan komma att krävas. Bolaget konstaterar att påverkan på sediment från fiskodlingsverksamhetens avslutande typiskt sett består av fiskfekalier och foderrester i olika stadier av nedbrytningen. Sedimenten innehåller därför förhöjda halter av fosfor samt organiskt material. Det rör sig inte om några toxiska ämnen.

Som konstaterats i den sedimentutredning som genomförts av SLU och Sweco för fiskodlingslokaler längs Höga kusten sker en naturlig återhämtning av sediment under odlingskassar redan ett fåtal år efter verksamhetens avvecklande. Tiden för återhämtandet bedöms variera mellan cirka 3-13 år, beroende på hur länge fiskodlingen har varit i drift. Mot denna bakgrund ifrågasätter bolaget om det överhuvudtaget kan anses motiverat att ställa en ekonomisk säkerhet för en verksamhet för vilken naturlig återhämtning förväntas ske inom relativt kort tid efter verksamhetens avslutande. Beaktat den naturliga återhämtningen saknas det anledning att anta att samhället kommer att behöva stå kostnader för återställande. Bolaget menar därmed att ekonomisk säkerhet inte bör ställas för återställandeåtgärder.

Kontrollprogram och samråd m.m.

Bolaget noterar att det inkommit ett antal synpunkter från vissa vattenrätts- och fiskerättsägare i Landöns vattenområde, avseende bland annat innehållet i kontrollprogrammet för den sökta verksamheten och innehållet i handlingsplanen

för rymningar. Vattenrätts- och fiskeägarna har också efterfrågat årliga samverkansmöten med bland annat bolaget och länsstyrelsen.

Bolaget ställer sig generellt positivt till att genomföra samverkansmöten i huvudsaklig överensstämmelse med vad som framförts i inkomna synpunkter och framhåller att bolaget redan tagit initiativ och genomfört sådana möten. Det senaste mötet genomfördes under 2019, under vilket bolaget informerade om fiskodlingen och dess miljöpåverkan. Vad gäller inkomna synpunkter på kontrollprogrammets innehåll anför bolaget att programmets närmare utformning och innehåll rimligen hanteras separat och utanför förevarande domstolsprocess, i samråd med tillsynsmyndigheten.

Bolaget motsätter sig i övrigt inkomna synpunkter på handlingsprogrammets innehåll och ifrågasätter behovet av att upprätta arrendeavtal med Landöns vattenrätts- och fiskeägare.

YTTERLIGARE KOMPLETTERING FRÅN SÖKANDEN

Mark och miljödomstolen har förelagt sökanden att inkomma med kompletterade uppgifter rörande data för bottenprover för mätpunkten P1, om det föreligger syrefria förhållanden, att utveckla risken för internbelastning samt inkomma med underlag för bedömning avseende typiska arter för natura 2000- området för Lången.

Sökanden har kompletterade med följande handlingar:

- PM rörande syrehalter i bottenvattnet vid provpunkt P1
- PM Underlag för bedömning avseende typiska arter för Natura 2000- området Lången nedströms Landösjön.

Uppmätta syrgashalter vid provpunkten P1 överstiger med mycket god marginal den syrgashalt som enligt Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter om klassificering och miljö kvalitetsnormer avseende ytvatten (HVMFS 2019:25) kännetecknar Dålig status för syrgasförhållanden. Bortsett från ett provtagningstillfälle i februari 2021 överstiger samtliga uppmätta syrgashalter vid provpunkten den halt som enligt Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter kännetecknar Hög status för syrgasförhållanden. Den uppmätta syrgashalten i februari 2021 motsvarar istället den halt som enligt föreskrifterna kännetecknar God status. Detta innebär följaktligen att det inte föreligger syrefria förhållanden vid provpunkten. Internbelastning från fiskodlingsrelaterade sediment sker, men utgör endast en liten del av direktbelastningen från odlingen i drift. En viktig förklaring till detta är att den ojämförligt största andelen fosfor inte är läckagebenägen, utan hårt bunden till kalcium och aluminium. I de delar av påverkansområdet där det råder goda syrgashalter minskar internbelastningen ytterligare, eftersom även järnbunden fosfor förblir bunden.

Av kompletterande underlag för bedömning av typiska arter för Natura 2000-området Lågan framgår sammanfattningsvis att fiskodlingen inte bedöms medföra någon betydande påverkan på typiska arter i Natura 2000- området. Risker för negativ påverkan på förekommande typiska arter bedöms snarare vara obetydlig.

DOMSKÄL

Frågan om avvisning

Avvisning på grund av bristande utredning avseende kaj

Länsstyrelsen har i första hand yrkat att ansökan ska avvisas eftersom kajanläggningen är bristfälligt beskriven i miljökonsekvensbeskrivningen. Mark och miljödomstolen gör bedömningen att utredning är tillräcklig för att pröva frågan och att en avvisning av ansökan inte ska ske på denna grund.

Avvisning på grund av bristande samråd

Kammarkollegiet har i första hand yrkat att ansökan ska avvisas på den grunden att det förekommit brister i samrådet. Dessa brister består i att Kammarkollegiet inte varit en del av samrådsgruppen.

Mark- och miljödomstolen gör följande bedömning. Naturvårdsverket, Kammarkollegiet, Havs- och vattenmyndigheten och Myndigheten för samhällsskydd och beredskap är några centrala statliga myndigheter som det ofta kan vara aktuellt att samråda med. Vilka som ska ingå i samrådsgruppen får dock avgöras från fall till fall med hänsyn till den planerade verksamhetens eller åtgärdens art och omfattning. Kommunen kan förutsättas att alltid komma att beröras (prop. 1997/98:45 del 2 s. 59 f.). Mark och miljödomstolens anser att samrådsgruppen i nu aktuellt fall varit tillräcklig och att det inte föreligger skäl för avvisning på grund av brister i samrådet.

Avvisning på grund av Natura 2000

Kammarkollegiet har vidare yrkat att ansökan ska avvisas på, såsom mark- och miljödomstolen uppfattat det, den grunden att sökanden inte ansökt om ett Natura 2000-tillstånd enligt miljöbalken 7 kap 28a §. Kammarkollegiet har härvid framfört följande. Krav på Natura 2000-tillstånd föreligger för aktuell fiskodlingsverksamhet och detta är en processförutsättning för att tillstånd ska kunna medges. Bolaget har inte visat att det aktuella Natura 2000-området inte kan komma att skadas av den verksamhet som framgår av ansökan. Kammarkollegiet anser vidare att det underlag som bolaget grunderar sitt ställningstagande om att ingen betydande påverkan kan påvisas är bristfälligt. Detta särskilt med avseende på negativ påverkan på förrymd fisk och fisksjukdomar.

Mark och miljödomstolens uppfattning är att avsaknaden av en ansökan om ett Natura 2000-tillstånd enligt miljöbalken 7 kap 28a § inte utgör grund för avvisning i aktuellt fall. (Se vidare mark- och miljödomstolens bedömning under rubriken ”Natura 2000” i domskälen.)

Formella förutsättningar

Sökanden har den rådighet som krävs för det berörda vattenområdet i enlighet med 2 kap 1§ lag (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet då verksamheten avses bedrivas inom det egna vattenområdet.

Mark- och miljödomstolen anser att miljökonsekvensbeskrivningen uppfyller kraven i 6 kap. miljöbalken och att den kan godkännas. Något rättegångshinder i övrigt förekommer inte och mark- och miljödomstolen finner sig oförhindrad att uppta ansökan till prövning i sak.

Tillåtlighet

Bästa möjliga teknik

Alla som bedriver en yrkesmässig verksamhet ska använda sig av bästa miljöteknik i syfte att förebygga, hindra eller motverka att verksamheten medför skada eller olägenhet för människas hälsa eller miljö (2 kap. 3§ MB). Kraven gäller i den utsträckning det inte kan anses orimligt att uppfylla det. Kraven på att bästa möjliga teknik ska användas innebär enligt förarbetena till miljöbalken att tekniken ska vara industriellt möjligt att användas i branschen, inte bara från tekniskt utan också från ekonomisk synpunkt, samt att den är tillgänglig och inte bara förekommer på experimentstadiet. Den behöver dock inte finnas i Sverige (prop. 1997/98:45, del 2 s. 17). Enligt praxis ställs höga krav på sökandes redovisning, utifrån att verksamheten medför ett stort punktutsläpp, att det finns konkreta uppgifter om annan teknik samt att nuvarande teknik inte medger någon annan metod för rening av utsläpp än minskning av verksamheten (se MÖD:s avgöranden 2017-03-13 i mål nr 8374-15, 2017-11-15 i mål nr 1425-17 och 2018-03-28 i mål nr 10773-16).

Mark och miljödomstolens uppfattning är att praxis inte ska tolkas som att öppna kassar generellt inte kan utgöra bästa möjliga teknik utan att en bedömning ska göras i det enskilda fallet. Länsstyrelsen har hänvisat till mål M 10773-16 där MÖD konstaterade följande:

” Mot bakgrund av att det är fråga om ett betydande punktutsläpp och att det finns konkreta uppgifter om annan teknik än öppna kassar ska kraven på bolagets redovisning av alternativa produktionsmetoder ställas högt. I förevarande mål har bolaget hävdade att de RAS-anläggningar som redan är i drift fortfarande befinner sig i ett utvecklingsskede och att den punkten ännu inte har nåtts där det är ekonomiskt lönsamt att odla matfisk på annat sätt än i öppna kassar. Den utredning som har presenterats till stöd för detta påstående är dock begränsad - den omfattar t.ex. endast befintliga RAS-anläggningar i Danmark, Norge och på Åland - och kan därför inte läggas till grund för några säkra slutsatser. Vidare saknas det uppgifter om produktionskostnader och miljöpåverkan för alternativa produktionsmetoder som möjliggör en jämförelse med odling i öppna kassar. Sammantaget bedömer Mark- och miljööverdomstolen att bolaget inte har visat att odling i öppna kassar fortfarande utgör bästa möjliga teknik”

Länsstyrelsen har sammanfattningsvis framfört att det finns ett antal befintliga RAS-anläggningar i drift i världen, att samma sökande 2016 i ett samråd inför ansökan om odling med RAS angett RAS som bästa möjliga teknik samt att det finns ett tillståndsgivet projekt till en storskalig RAS-anläggning i länet, Cold lake. Vidare har länsstyrelsen för fram att landbaserad fiskodling kan vara ekonomiskt hållbart och ha en produktionskostnad lägre än öppna kassar genom hög prestanda och fullt kapacitetsutnyttjande. Detta i kombination med bland annat betydligt mindre utsläpp av näringsämnen och minskad risk för smittspridning gör att RAS ska betraktas som bästa möjliga teknik.

Kammarkollegiet har liksom länsstyrelsen framfört att RAS ska ses som bästa möjliga teknik utifrån den grund att det finns ett antal RAS anläggningar för varm- och kallvattensarter i drift i Sverige och världen, att en sådan stor investering som Cold lake i Jämtland inte görs på experimentstadiet utan sker på vetenskaplig grund samt att odling i öppna kassar har fundamentala brister i själva tekniken då ingen möjlighet till rening finns samt risk för sjukdom och rymningar.

Sökanden har sammanfattningsvis framfört att RAS-odling av röding till matfiskstorlek inte är industriellt tillgänglig och om den tekniken anses tillgänglig måste en rimlighetsavvägning göras där sökanden framför att RAS-tekniken inte rimligen kan krävas. Sökanden har framfört att RAS ska ses som en komplementär teknik, vilken fungerar för odling av sättfisk men inte för kallvattensarter till matfiskstorlek. Vidare ska tekniken inte ses som en ersättning till odling i kassar samt att det inte pågår ett fullskaligt teknikskifte. Avseende att hushållningssällskapet år 2016 framfört att RAS är bästa möjliga teknik informerade sökanden att det projektet är avslutat på grund av bristande lönsamhet. Sökanden har vidare bemött länsstyrelsens uppgifter om att RAS kan generera ett positivt rörelseresultat och har lägre kostnad än öppna kassar. Sökanden har framfört att underlaget länsstyrelsen hänvisat till består av en studentuppsats från Bergens universitet från 2015 och framför att det i detta underlag framgår att förutsättningen för slutsatsen att RAS-anläggningar kan ge ett positivt rörelseresultat är att optimal produktion föreligger. Sökanden har framfört att denna källa inte är ett stöd för ekonomisk tillgänglighet för RAS-tekniken då bolaget lämnat in ett omfattande underlag som visar på motsatsen, inklusive att den storskalig RAS-odlingens produktion ej når upp till dessa anläggningars kapacitet. Avseende Cold lake har sökanden framfört att denna anläggning inte än är i drift och inte kan tas intäkt för att tekniken är ekonomiskt hållbar.

Mark och miljödomstolen anser att sökanden har presenterat en mycket omfattande utredning i målet som omfattar analys av alternativa tekniska lösningar till fiskodling i öppna kassar, livscykelanalys av odling i öppna kassar och av RAS m m, sammanställning av lönsamhet för RAS-odlingar i de nordiska länderna, jämförelse mellan olika tekniska lösningar, investeringsbudget för RAS-anläggning, marknadsstudie rörande RAS teknikens tillgänglighet/mognad för kallvattenarter inklusive röding. I utredningarna redogörs för ekonomiska förutsättningar som produktionskostnader, tekniska förutsättningar, miljöpåverkan, genomgång av

ekonomiskt utfall samt specifik investeringskalkyl för RAS-anläggning. Mark- och miljödomstolen finner ingen anledning att ifrågasätta sökandens utredning avseende RAS-tekniken.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det idag finns ett antal RAS-anläggningar i drift i världen och i Sverige samt att det även finns ett tillståndsgivet projekt i länet. Mark- och miljödomstolens uppfattning är att enbart förekomsten av dessa anläggningar inte utgör grund för att anse att RAS är bästa möjliga teknik för den nu aktuella verksamheten utan att sökanden, genom det underlag som redovisats i målet, visat att en RAS-anläggning för den aktuella verksamheten för röding till matfiskstorlek inte är ekonomiskt bärkraftig och inte kan anses vara industriellt tillgänglig. Att det finns en tillståndsgiven anläggning i länet förändrar inte den bedömningen.

Angående semislutna kassar har sökanden framfört att detta är ett samlingsnamn för flera olika tekniker samt att dessa system idag inte är tillgängliga för storskalig produktion för matfiskstorlek då kunskaper för industriell skala saknas avseende teknik, miljöeffekter, effektivitet, ekonomi och fiskvälfärd. Mark- och miljödomstolen delar denna bedömning.

Eftersom kostnaderna är för höga i förhållande till nyttan av att använda tekniken vid denna lokalisering och verksamhet anser inte mark- och miljödomstolen att det är rimligt att, enligt 2 kap. 7§ miljöbalken, kräva att bolaget övergår till den tekniken för det fall man skulle anse att RAS-tekniken är så etablerad så att den kan anses industriellt tillgänglig.

Då varken RAS-teknik eller någon typ av semislutna kassar kan anses vara industriellt tillgängliga är mark- och miljödomstolens bedömning att odling med öppna kassar för den nu aktuella lokaliseringen och verksamheten för tillfället utgör bästa möjliga teknik enligt miljöbalkens mening.

Lokalisering

För en verksamhet som tar ett mark- eller vattenområde i anspråk ska, enligt miljöbalken 2 kap 6§ första stycket, väljas en plats som är lämplig med hänsyn till att ändamålet ska kunna uppnås med minsta intrång och olägenhet för människors hälsa och miljön.

På den aktuella platsen har odling bedrivits sedan 1999 då tillstånd till nettoproduktion av högst 300 ton röding per år gavs. 2010 gavs tillstånd till en årsproduktion av 550 ton röding per år och verksamheten har sedan dessa haft i stort sett oförändrad omfattning. Ansökt verksamhet avser fortsatt fiskodling i samma omfattning som nuvarande tillstånd på en plats där fiskodling bedrivits sedan 1999. För aktuellt område finns inga detaljplaner. I översiktsplanen framgår gällande vattenbruk att verksamheter ska styras och följas upp så vattenkvaliteten i sjöar och vattendrag inte försämras. Området omfattas av riksintresse för rennäring och

fjällsambyn Jovnevaeries vinterbetesmarker och nedströmsliggande Långan är riksintressen enligt 4 kap 6§ miljöbalken.

Mark- och miljödomstolen anser att sökandens yrkanden är förenliga med översiktsplanen och bedömer att verksamheten inte påverkar riksintresset för rennäring, vinterbetet eller Långan på ett sådant sätt att lokaliseringen är olämplig.

Sammanfattningsvis är mark- och miljödomstolens bedömning att utredningen i målet ger stöd för att Landösjön, som är ett stort näringsfattigt regleringsmagasin, är en lämplig plats för den sökta verksamheten.

Vidare gör mark- och miljödomstolen bedömningen att utredningen i målet visar att den aktuella placeringen inom sjön är acceptabel.

Miljö kvalitetsnormer och vattenförvaltning

Mark- och miljödomstolen konstaterar inledningsvis att en omfattande utredning har presenterats i målet. Utredningarna omfattar provtagningar av bottenfauna, kiselalger, växtplankton, makrofyter, vattenkemisk provtagning, sedimentundersökningar, modelleringar och sammanställning av tidigare vattenkemisk provtagning.

De vattenförekomster som är aktuella i målet är sjön Landösjön, övre Långan, nedre Långan.

Fosforkoncentrationer i Långan

En viktig fråga i målet är den ökande trenden av fosfor i Långan som presenterats utifrån Indalsälvens vattenvårdsförbunds recipientprovtagning. Länsstyrelsen och Kammarkollegiet har framfört att det är den aktuella fiskodlingen som i huvudsak är orsak till denna ökning.

Sökanden har genom jämförelse med andra vattendrag i Indalsälven framfört att denna ökning är att se som en generell ökning som sker över Indalsälven och beror på andra faktorer än fiskodlingen.

Sökanden har redovisat resultat från de dubbla analyser som genomförts genom att skicka samma vattenprover till två olika laborationer, Synlab och SLU för åren 2020 och 2021. Sökanden har härvid framfört att SLU:s analyser genomgående är lägre än Synlab:s analyser samt att SLU, utförare av den nationella miljöövervakningen avseende sötvatten, är det laboratorium av dessa som har bäst förmåga att analysera låga fosfornivåer. Skillnaderna mellan dessa analyser är för dessa år ca 1,5-2,5 µg/l. Sökanden redogör vidare för att Indalsälvens vattenvårdsförbund (vidare benämnd IVVF) år 2011 bytte laboratorium från EM-lab i Strömsund till Synlab och att den ökning som kan ses i mätvärden efter år 2011 beror på detta byte av laboratorium och inte återspeglar en faktisk ökning. Sökanden redovisar vidare fosforanalyser för Långan, Hammarstrand och

Hölleforsen, vilka alla är belägna i Indalsälvens avrinningsområde. Av dessa stationer ligger mätpunkten Hammarstrand mellan mätpunkterna Långan och Höllefors. Mätningarna i Långan och Höllefors har analyserats av Synlab sedan 2011 medan mätningarna i Hammarstrand har analyserats av SLU sedan 1965.

Sökanden har vidare konstaterat att nivåerna i Långan och Höllefors har en god överensstämmelse för perioden 2007-2022 medan nivåerna i Hammarstrand är på en lägre nivå för åren 2011-2021, samt även minskande under samma period. Då denna mätpunkt är belägen mellan de två andra mätpunkterna har sökanden framfört att detta visar på att SLU:s analyser av fosfor är mer noggranna och generellt ger lägre nivåer än Synlab samt att fosforhalterna i Indalsälven och Långan inte är ökande, utan i stället minskande. Sökanden har även redovisat jämförelser mellan SLU och Synlab i Vindelälven som visar samma skillnader mellan laboratorierna avseende analysresultat.

Mark och miljödomstolen konstaterar att det finns en skillnad i de av olika laborationerna analyserade halterna för totalfosfor för jämförbara provpunkter och år. Mark- och miljödomstolen konstaterar vidare att fosfornivåerna analyserade av EM-lab för IVVF för åren 2007-2010 visar en mycket god överensstämmelse med nivåerna analyserade av SLU i Hammarstrand för samma år. Vidare konstaterar mark- och miljödomstolen att fosfornivåerna analyserade av SLU inom bolagets egenkontroll för åren 2020 och 2021 även de har en mycket god överensstämmelse med de nivåerna som uppmätts av SLU för mätpunkten Hammarstrand för åren 2020 och 2021. De fosfornivåer som analyserats av Synlab för IVVF samt av Synlab inom bolagets egenkontroll för åren 2011-2021 visar sinsemellan en mycket god överensstämmelse och ger högre värden än SLU:s analyser i Hammarstrand för motsvarande år, i medel en högre nivå om 2 µg/l.

Mark- och miljödomstolens uppfattning är att det är svårt att analysera så låga halter av fosfor som det är frågan om och det är troligt att det är bytet av laboratoriet som är en orsak till ökningen som kan ses i IVVF:s data avseende totalfosfor för perioden 2007-2022. Mark- och miljödomstolens bedömning, utifrån de skillnader i analysresultat för totalfosfor som presenterats, är att det i detta fall inte är meningsfullt att analysera trender för tidsperioden 2007-2011 för IVVF:s mätpunkt Långan. Även om en svag trend kan se om enbart Synlab:s data för IVVF används för åren 2011-2021 så konstaterar mark- och miljödomstolen att ingen sådan trend kan ses mellan åren 2015-2021 för detta data.

Vidare kan noteras att SLU:s mätvärden från 2020 och 2021 i utloppspunkten P9 är 3,6 µg/l för respektive år vilket visar snarare på en minskande än ökande trend de senaste två åren, även om nivåerna är låga och försiktighet ska användas. Detta både jämfört med Synlab:s analysresultat för IVVF och bolagets egenkontroll samt EM-lab:s och SLU:s (Hammarforsen) resultat för åren 2007-2010.

Mark- och miljödomstolens samlade bedömning är därför att det med stor sannolikhet inte pågår någon ökning av fosfornivåerna i Långan mellan åren 2007 och åren 2021.

Referensvärden för fosfor

För parametern totalfosfor har olika alternativ för referensvärde i sjöar och vattendrag framförts. Denna fråga är av vikt i målet då referensvärdet för fosfor styr statusklassningen för parametern totalfosfor genom att statusklassningen är uppbyggd som en kvot mellan referensvärdet och uppmätta värden.

I Vatteninformationsystem Sverige (nedan benämnt VISS) är referensvärdet för Landösjön angivet till 5 µg/l, i övre Långan till 4 µg/l och 5 µg/l i nedre Långan. Alla dessa referensvärden är enligt VISS fastställda genom en expertbedömning. Vid huvudförhandlingen har länsstyrelsen redogjort för att referensvärdet 5 µg/l har fastställts för flera vattenförekomster samtidigt då det ansetts vara ett lämpligt värde på en mer generell nivå för denna typ av vatten. I övre Långan har i stället 4 µg/l bedömts vara ett lämpligt referensvärde specifikt för denna vattenförekomst.

Länsstyrelsen har framfört att referensvärdet 3,6 µg/l bör gälla för Långan. Grunden för detta angavs av länsstyrelsen på huvudförhandlingen vara samma grund som de anförde i denna verksamhets föregående prövning. Av handlingar i nu aktuellt mål framgår att länsstyrelsen i förra prövningen använde värden som uppmätts i nedre Långan under perioden 2007-2010 som grund för referensvärdet 3,6 µg/l. Länsstyrelsen har framhållit att det föreligger osäkerheter i att fastställa referensvärden. Vidare framför länsstyrelsen att små förändringar i referensvärdet kan ha en ganska stor effekt på gränsen mellan god och måttlig status, och därmed direkt på potentiellt odlingsutrymme, då statusklassningen är uppbyggd som en kvot mellan referensvärdet och uppmätta värden. Vidare har det framförts att ovan, i kombination med andra osäkerheter, medför att länsstyrelsen anser att miljöbalkens försiktighetsprincip blir allt viktigare i bedömningen.

Sökanden har i sin modellering med S-hype bedömt referensvärdet i sjöns utlopp till 4,13 µg/l vilket används vid analys av resultat från S-hypemodellering samt resultat från strömningsberäkning. Sökanden har även beräknat statusklassen för parametern totalfosfor enligt HVMFS 2019:25 och använt den ekvation som finns i bedömningsgrunderna för att beräkna referensvärdet. För åren 2017 och 2018 redovisas referensvärdet bli 4,6-4,7 i sjön utloppspunkt med denna metod för Landösjön. För Långan anges referensvärdet med denna metod bli 6,2-6,3 för åren 2020 och 2021.

Sammantaget gör mark- och miljödomstolen bedömningen att det inte finns skäl att frångå de referensvärden som sökanden använt sig av i sin utredning rörande modellering och statusklassning för Landösjön. Detta då de referensvärden som tagits fram i modelleringarna och används för att utvärdera dessa resultat, 4,13 µg/l, är i mycket god överensstämmelse med de referensvärden som anges i VISS för övre Långan, 4 µg/l och lägre än de värden som anges i VISS för Landösjön och nedre

Långan, 5 µg/l. För perioden 2007-2021 fås samma resultat i statusklassningen om 4 eller 4,13 µg/l används som referensvärde. För Landösjön har sökanden, för de redovisade åren, gjort en mer konservativ bedömning jämfört med att använda värdena i VISS.

För övre Långan har sökanden använt sig av den ekvation som finns i bedömningsgrunderna för att beräkna referensvärdet och samma värden har redovisats av länsstyrelsen. För åren 2007-2021 varierar referensvärdet mellan 5,3-6,2 µg/l.

För övre Långan gör mark- och miljödomstolen bedömningen att referensvärdet i VISS, 4 µg/l ska användas. I VISS finns en för vattenförekomsten framtagen expertbedömning och denna expertbedömning överensstämmer mycket väl med det av sökanden framtagna referensvärdet från modelleringarna. Detta sammantaget gör att mark- och miljödomstolen anser att 4 µg/l ska vara referensvärde för övre Långan.

Att länsstyrelsen har framfört att referensvärdet ska vara 3,6 µg/l baserat på vissa data under åren 2007-2010 förändrar inte mark- och miljödomstolens bedömning.

Klassning av kvalitetsfaktorn näringsämnen

För kvalitetsfaktorn näringsämnen är det parametern totalfosfor som är relevant i detta mål.

För vattenförekomsten Landösjön har det i målet framkommit att parametern totalfosfor är klassad som hög status både enligt beräkning med referensvärde beräknat enligt HVMFS 2019:25 och enligt beräkning med referensvärde enligt VISS (5 µg/l).

För vattenförekomsten övre Långan är klassningen enligt VISS god status baserat på expertbedömningen av referensvärde i VISS (4 µg/l). Sökanden har presenterat klassning av denna vattenförekomst baserat på beräkning med referensvärde beräknat enligt HVMFS 2019:25 vilket ger hög status. Mark- och miljödomstolens uppfattning är att referensvärdet 4 bör användas och att statusen avseende näringsämnen för denna vattenförekomst är god status. Sökanden har visat på de relativt sett stora skillnaderna i analysresultat mellan olika laboratorier. Mark- och miljödomstolen konstaterar att statusklassningen av övre Långan är helt beroende av vilket av dessa laboratorier man använder sig av. Om i stället data från SLU:s analyser i utloppspunkten används för denna vattenförekomst blir statusklassningen hög status, med referensvärdet 4 µg/l.

För vattenförekomsten nedre Långan är klassningen enligt VISS hög status med referensvärdet i VISS (5 µg/l).

Klassning av biologiska kvalitetsfaktorer

Sökanden har klassificerat biologiska kvalitetsfaktorer för växtplankton, bottenfaunakiselalger och kiselalger. För makrofyter har statusklassning genomförts för Landösjön men ej för Långan. I Långan har bedömning avseende näringsbelastning och jämförelse mellan lokaler uppströms och nedströms genomförts. I VISS har inga biologiska kvalitetsfaktorer klassats.

Länsstyrelsen har framfört att bedömningsgrunderna för biologiska kvalitetsfaktorer inte är särskilt bra anpassade för näringsfattiga vatten som detta och att en rimlighetsbedömning ofta visar att det behöver göras en expertbedömning.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det inte presenterats några expertbedömningar av de biologiska kvalitetsfaktorerna i VISS eller i målet. Vad mark- och miljödomstolen då har att utgå ifrån avseende statusklassificeringar är att bedöma de klassningar som sökanden presenterar i målet.

Kiselalger:

Sökanden har genomfört provtagning av kiselalger under åren 2017, 2018, 2019 och 2020 i tre lokaler, en uppströms Landösjön och två i övre Långan. Alla prover visar på genomgående hög status.

Angående kiselalger har länsstyrelsen framfört med stöd av HVMFS 2018:17 följande: ”I dagsläget saknas underlag för att justera referensvärdet (IPSref) utifrån vattnets naturliga koncentration av näringsämnen. IPSref har därför alltid samma värde (19,6). Om referensvärdet för totalfosfor enligt de fysikalisk-kemiska bedömningsgrunderna i bilaga 2 är mycket lågt (<6 µg/l) ska IPS därför inte användas för att klassificera näringspåverkan.”

Mark- och miljödomstolen konstaterar först och främst att HVMFS 2018:17 inte gäller utan att HVMFS 2019:25 är gällande. Till denna föreskrift är ett antal vägledningar för bedömningsgrunder för ytvattenförekomster framtagna. För kiselalger är det Havs- och vattenmyndighetens rapport 2018:38, Kiselalger i sjöar och vattendrag vägledning för statusklassificering. I denna framgår följande:

”För att klassificera status måste referensvärden tas fram och en ekologisk kvalitetskvot (EK) beräknas. Här ska dock noteras att för IPS används alltid samma referensvärde, vilket innebär att en anpassning till naturligt höga eller låga nivåer av näringsämnen i stället får ske genom expertbedömning. Om de fysikalisk-kemiska bedömningsgrunderna i föreskrifter HVMFS 2013:19 visar att referensvärdet för totalfosfor är mycket högt (>40 µg/l) eller mycket lågt (<6 µg/l) ska IPS tolkas med försiktighet. I dessa fall kan ofta en expertbedömning med stöd av denna vägledning utföras.

För ultraoligotrofa vatten (totalfosfor < 6 µg/l) är det troligt att en måttlig förorening av näringsämnen därför inte kommer att ge utslag i sänkt status.

Om det bedöms finnas någon mer känslig kvalitetsfaktor bör i stället denna användas vid statusklassning av sådana vatten. I sjöar är bedömningsgrunden för växtplankton ofta att föredra för att bedöma näringspåverkan.”

Mark- och miljödomstolen konstaterar att det är olika innebörd i de olika skrivningarna och att det enligt den gällande vägledningen framgår att resultaten ska tolkas med försiktighet och det för ultraoligotrofa vatten är troligt att en måttlig förorening av näringsämnen inte ger utslag i sänkt status. Denna parameter ska därför enligt mark- och miljödomstolen inte självständigt användas för bedömning av status utan ses som stödjande i den sammantagna avvägningen. Att alla prover under alla år visar på god status stärker bilden av ett näringsfattigt vatten.

Bottenfauna:

Sökanden har redovisat statusklassning av provtagning dels i Landösjön, dels i övre Långan. För Landösjön är resultaten hög status vid samtliga lokaler utom de närmast odlingsområdet. För övre Långan har alla lokaler hög status.

Länsstyrelsen har framfört att då status är mycket bättre än referensförhållandena, vilket ger ett EK-värde över 1, är det inte rimligt att tillämpa bedömningsgrunderna. Sökanden har i sin tur framfört att detta måste ses som positivt och visar på en liten påverkan samt att det inte kan utgöra grund till att underkänna hela bedömningen.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att även om det skulle finnas brister i bedömningsgrunderna är det dessa verktyg samt expertbedömningar som finns framtagna inom vattenförvaltningen för att bedöma status. I detta fall finns ingen statusklassning av bottenfauna för Landösjön eller Långan i VISS och ingen expertbedömning av kvalitetsfaktorn har framförts under målet. Mark- och miljödomstolen bedömer därför att den framtagna statusklassningen ska användas för bedömning i målet. Mark- och miljödomstolen bedömer vidare att de provpunkter i Landösjön som är belägna mycket nära odlingsområdet inte är representativa för vattenförekomsten som helhet.

Växtplankton och Makrofyter:

Vad avser växtplankton och makrofyter gör mark- och miljödomstolen ingen annan bedömning än vad som har framförts av sökanden och remissmyndigheterna.

Äventyr av uppnående av miljökvalitetsnorm och icke-försämringsförbudet

En myndighet får inte tillåta att en verksamhet påbörjas eller ändras om detta ger upphov till en ökad förorening eller störning som innebär att vattenmiljön förändras på ett otillåtet sätt eller har en sådan betydelse att det äventyrar möjligheten att uppnå den status eller den potential som vattnet ska ha enligt en miljökvalitetsnorm (5 kap. 4 § MB). Vidare har det i EU-domstolens dom i mål nr C-461, den s.k. Weserdomen, fastslagits att tillstånd inte ska lämnas om det innebär att statusen för en enskild kvalitetsparameter ändras en klass.

Miljö kvalitetsnormerna för de berörda vattenförekomsterna är god ekologisk potential 2019 för Landösjön och god status för övre och nedre Långan.

Kammarkollegiet har framfört att det föreligger en konkret risk för att kvalitetsfaktorn näringsämnen kan komma att försämrats för Landösjön som en konsekvens av ett fortsatt beviljande av tillstånd. Detta utifrån att sökanden inte visat att den högre halten av fosfor i Landösjöns utlopp inte hänför sig till sökandens verksamhet samt att sökanden ej visat att den fosfor som hänför sig från sökandens verksamhet inte riskerar att påverka kvalitetsfaktorn näringsämnen negativt, i synnerlighet i beaktande av nuvarande fosforhalter i förhållande till gällande referensnivå.

Kammarkollegiet har vidare framfört att fosforhalten i Landösjön i nuläget tangerar, och i ett fall klart överskrider, referensvärdet för fosfor samt att det föreligger en statistiskt signifikant högre halt av fosfor nedströms fiskodlingen. Då nuvarande belastning ligger nära eller över det aktuella gränsvärdet föreligger en konkret risk att kvalitetsfaktorn kan komma försämrats som en konsekvens av fortsatt verksamhet.

Länstyrelsen har framfört att statusen i Långan har sänkts från hög till god status med risk för ytterligare försämring till måttlig.

Mark- och miljödomstolen konstaterar att fiskodlingen medför ett bidrag med näringsämnen till sjön och att det föreligger en signifikant haltskillnad mellan sjöns in- och utlopp om ca 1 µg/l. Att det förekommer en viss påverkan från odlingen i sjöns utlopp är inte i sig en grund till att en fortsatt försämring kan komma att ske eller att normen inte uppfylls.

Vidare konstaterar mark- och miljödomstolen att verksamheten har varit i drift i över 20 år, med nuvarande omfattning sedan 2010. De biologiska kvalitetsfaktorerna visar enligt aktuell klassning på hög eller god status utifrån undersökningar 2017-2020 och kvalitetsfaktorn näringsämnen är klassad till hög eller god status för olika vattenförekomster, då den ansökta verksamheten varit i drift.

Mark och miljödomstolens uppfattning är att enstaka analysresultat i en längre analysserie som överskrider referensvärdet inte innebär att statusklassen försämrats eller att det föreligger risk för fortsatt försämring. Referensvärdet vidare inte formulerat som ett gränsvärde utan statusen bestäms som en kvot mellan referensvärdet och det uppmätta värdena. Om denna kvot är lika med eller större än 0,7 föreligger hög status. Uppgifterna från VISS och sökanden i målet visar samstämmigt på att näringsstatusen i Landösjön med avseende på fosfor för närvarande är hög status.

Mark- och miljödomstolen konstaterar vidare att en svagt ökande trend i fosforhalterna kan ses vid analys av IVVF mätserie för 2011-2021 (Synlab) men att

ingen sådan ökning kan ses under perioden 2015-2021. På grund av osäkerheterna med byte av laboratorium är mark- och miljödomstolens bedömning att det inte är meningsfullt att analysera trender över perioden 2007-2021 för IVVF data. Detta data är visserligen inte från själva Landösjön men då mätpunkten är belägen i nedströmsliggande Långan anser mark- och miljödomstolen det som ett relevant underlag för bedömning av eventuella förändringar av fosforhalter inte bara i Långan utan även i Landösjön.

Vidare kan konstateras att mätningar som redovisats för år 2020 och 2021 (medelhalter under åren exklusive påverkanspunkt P1) för Landösjön är ca 5,0 respektive 3,5 µg/l för år 2020 och 6,3 respektive 3,7 µg/l för år 2021, beroende på Synlab eller SLU analyserat proverna. Mark- och miljödomstolens bedömning är att inte några av dessa år indikerar någon ökande trend. För år 2019 kan ses att fosforvärdena generellt var högre för alla provpunkter i sjön än tidigare år, inklusive inloppet, men att nivåerna sedan under 2020 och 2021 återgått till liknande nivåer som tidigare. Mark- och miljödomstolens bedömning är att detta inte indikerar någon ökande trend var sig i Landösjön eller i Långan utan beror på mellanårsvariation.

Vad gäller kvalitetsfaktorn morfologiskt tillstånd, parametern bottensubstrat, anser mark- och miljödomstolen att sökanden med det modelleringar som utförts visat att statusen inte kommer försämrats eller äventyras till följd av ansökt verksamhet.

Mark- och miljödomstolens sammantagna bedömning är att utredningen i målet visar att ansökt verksamhet inte medför ett äventyr för uppnående av miljökvalitetsnormer eller medför att en statusklass riskerar att försämrats, även utifrån beaktande av de osäkerheter som föreligger och vad parterna i övrigt framfört.

Natura 2000

Aktuell del av Långan utgör ett Natura 2000-område. Enligt 7 kap. 28a § miljöbalken krävs ett Natura 2000-tillstånd för att bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i ett naturområde.

Länsstyrelsen har uppgett dels att en Natura 2000-prövning ska ske med anledning av den försämrade statusen i Långan, dels att någon prövning av verksamhetens påverkan på Natura 2000-området inte skett i ansökan.

Kammarkollegiet har uppgett sammanfattningsvis följande. Natura 2000-tillstånd för verksamheten är en processförutsättning, utifrån att verksamheten i bevarandeplanen pekats ut som ett hot avseende risk för övergödning och negativ påverkan från förrymd fisk samt fisksjukdomar. Det är ostridigt att verksamheten medför ett utsläpp av näringsämnen som sprids till Långans mynning samt att det föreligger en haltökning mellan sjöns in och utlopp, vilket visats i mätningar och modelleringar. Det står klart att fiskodlingen belastar Natura 2000-området med

näringsämnen. Det finns en ökande trend av fosfor i Lången och det är den kumulativa effekten som ska bedömas. Gynnsam bevarandestatus ska uppnås på lång sikt och strukturen som är relevant i detta fall är näringsfattigt och klart vatten. I målet har länsstyrelsen visat att odlingen står för 85% av utsläppen av fosfor i Landösjön. Detta medför att tillstånd inte kan ges.

Sökanden har framfört att den sökta verksamheten inte behöver något särskilt tillstånd enligt 7 kap. 28a § miljöbalken och att verksamheten inte medför någon otillåtlig påverkan på Natura 2000-området.

Mark- och miljödomstolens bedömning är att sökanden visat att ansökt verksamhet med avseende på näringsämnen inte påverkar Natura 2000-området på ett sådant sätt att ett särskilt Natura 2000-tillstånd krävs. Mark- och miljödomstolens bedömning är att varken bevarandemålen eller strukturer kan påverkas på ett sådant sätt. Att odlingen medför ett utsläpp av fosfor och att en haltskillnad kan ses mellan sjöns in- och utlopp är i sig inte grund för att en prövning ska ske. Angående frågan om ökning av fosfor i Lången, (se mark- och miljödomstolens bedömning i domskälen under rubriken ”Fosfornivåer i Lången”).

Angående risk för påverkan genom rymningar eller smitta, för vilket ett särskilt bevarandemål finns i bevarandeplanen, gör mark- och miljödomstolen bedömningen att risken är så liten att det bedöms att det inte kan påverka naturmiljö på ett betydande sätt eller äventyra uppnåendet av bevarandemålen. Denna bedömning utgår från att sökanden visat på ett mycket gott smittskyddsarbete med en sammanhållen kedja från rom till matfisk. Detta i kombination med att inga rymningar skett från verksamheten under de år sökanden bedrivit sin verksamhet visar sammantaget på en låg risk. Att det årligen sätts ut 10 000 st fiskar i Landösjön av samma stam och från samma sättfiskodling som odlas i fiskodlingen visar även det att risken ska bedömas som låg.

I målet har, förutom ovan genomgångna utredning rörande fosfor, underlag för bedömning avseende typiska arter för Natura 2000-området Lången lämnats in. Mark- och miljödomstolens bedömning är att sökanden har visat att ansökt verksamhet inte påverkar typiska arter på ett sådant sätt att ett särskilt Natura 2000-tillstånd krävs av den anledningen.

Mark- och miljödomstolens bedömning är vidare att det faktum att verksamheten är utpekad som ett hot inte automatiskt medför att påverkan på Natura 2000-området är sådan att verksamheten ska prövas enligt 7 kap 28a § miljöbalken eller bedömas som ej tillåtlig. Mark- och miljödomstolen anser även att bevarandemålet ”All exploatering som riskerar att påverka områdets bevarandestatus ska prövas särskilt” inte är grund för att en sådan prövning måste genomföras utan tillståndsplikten regleras i miljöbalken.

Mark- och miljödomstolens sammantagna bedömning är att ansökt verksamhet inte äventyrar uppnående av bevarandemålen, på ett otillåtet sätt påverkar strukturer och

funktioner för att livsmiljön ska bibehållas, typiska arter eller på ett betydande sätt påverkar miljön i naturområdet. Detta innebär att ansökt verksamhet, i kombination med de skyddsåtgärder och försiktighetsmått som sökanden åtagit sig att utföra, inte är av sådan omfattning att de kan anses påverka miljön i Natura 2000-området på ett betydande sätt. Det krävs därför inte tillstånd enligt 7 kap. 28 a § miljöbalken för nu ansökta åtgärder.

Miljöpåverkan i övrigt

Nedre Långans Fiskevårdsområdesförening och Krokoms kommun har framfört att det sker en ökad växlighet nedströms odlingen och i Långan. Mark- och miljödomstolen betvivlar inte upplevelsen som Fiskevårdsområdesföreningen framför. Sökanden har dock presenterat ett omfattande underlag i form av biologiska undersökningar och vattenkemiska data för bedömning av påverkan av miljön och miljö kvalitetsnormerna. I detta underlag framgår att det inte går att ses någon betydande skillnad i artsammansättning eller täckningsgrad för lokaler upp- respektive nedströms sjön samt att inga tecken på näringsbelastning ses. Även om Fiskevårdsområdesförening upplever en ökad mängd grönalger är mark- och miljödomstolens bedömning att den ansökta verksamheten är tillåtlig.

Vattenverksamhet

Mark- och miljödomstolen bedömer att den ansökta vattenverksamheten, med de försiktighetsmått som sökande angivit, är tillåtlig.

Sammanfattning av tillåtlighet

Mark- och miljödomstolens bedömning är att sökanden har visat att de uppfyller övriga bestämmelser i 2 och 3. kap miljöbalken som kunskapskravet, produktvalsprincipen och hushålls- och kretsloppsprincipen.

Vid en sammantagen bedömning finner mark och miljödomstolen att sökandens yrkanden för fortsatt drift av fiskodling och övervintring av fisk med en maximal foderförbrukning om 632,5 ton/kalender år samt utrivning av delar av befintlig kaj och anläggande av ny kaj om 57 m² är tillåtligt enligt miljöbalken. Tillstånd ska därför lämnas.

Tillståndstid

Enligt 16 kap. 2§ miljöbalken får ett tillstånd ges för begränsad tid. Behovet av en tidsbegränsning ska bedömas i det enskilda fallet. Sökanden har yrkat att tillståndet ska gälla i åtminstone 20 år från det tillståndet vinner laga kraft och framfört att en sådan tillståndstid krävs bland annat för att kunna skriva av de investeringar som krävs på anläggningen. Länsstyrelsen har framfört att tillståndet ska gälla i fem år då ett skifte till andra tekniker är nära förestående. Landsjöns fiskevårdsområdesförening har framfört att odlingen under en utredningstid ska få fortsätta ett år i taget. Jan Engstedt, Lars-Göran Nilsson, Åke Lindell, Anders

Bertilsson, Magnhild Nilsson och Helén Engstedt har framfört att tillståndstiden ska vara två år.

Mark- och miljödomstolens bedömning är att en tidsbegränsning är lämplig för att genom omprövning säkerställa att verksamheten har uppdaterade villkor och att bästa möjliga teknik används. Planerad verksamhet bygger på en teknik som kan förväntas genomgå en utveckling i framtiden. Domstolen anser att 20 år inte är rimligt mot bakgrund av detta. Med beaktande av bland annat bolagets arbete med framtagande av ny teknik anser mark- och miljödomstolen att en tidsbegränsning om 15 år är rimlig.

Sökanden har även yrkat att under förutsättning att ansökan till nytt tillstånd har lämnats in före utgången av tillståndets giltighetstid ska tillståndet fortsätta gälla till dess att ett lagakraftvunnet avgörande av ansökan föreligger. Med en sådan formulering skulle sökanden kunna lämna in en ansökan om nytt tillstånd så kort tid som möjligt innan nuvarande tillstånd upphör och sedan verka för att processen drar ut på tiden. Detta eftersom sökanden då skulle få en indirekt förlängning av sitt pågående tillstånd. Då tillståndstiden är satt till 15 år är det domstolens bedömning att sökanden i god tid kan inkomma med ansökan om nytt tillstånd och undvika avbrott i produktionen. Mark- och miljödomstolen avslår bolagets yrkande i denna del.

Villkor m.m.

Enligt 16 kap. 2§ miljöbalken får ett tillstånd förenas med villkor. Enligt förarbetena till bestämmelsen ska domstolen beakta att villkoren utformas så de kan utgöra en grund för att konstatera om en överträdelse har begåtts och i så fall kunna ligga till grund för påföljder enligt miljöbalkens sanktioneringssystem (se prop 1997/98 del 2 s. 204).

Mark- och miljödomstolen konstaterar att de av sökanden föreslagna villkoren inte har ifrågasatts av remissmyndigheterna. Mark- och miljödomstolen finner villkoren lämpliga och de ska därmed fastställas.

Länsstyrelsen har yrkat på att villkor nr 12, 13, 14 och 15 i gällande tillstånd fortsatt ska gälla och att ansökan ska förenas med dessa utöver de av sökanden föreslagna villkoren. Sökanden har motsatt sig detta yrkande.

Mark- och miljödomstolens bedömning avseende villkor som sökanden och länsstyrelsen är oeniga om och vad mark- och miljödomstolen i övrigt finner lämpligt:

Halten fosfor får inte överstiga 7µg/l som årsmedelvärde vid provtagningsplats P3. Under perioden december till maj ska provtagning ske varannan månad (januari, mars och maj). Under perioden juni-november ska provtagningen ske varje månad.

Länsstyrelsen har framfört att då fiskodlingen står för 86 % av den totala fosforbelastningen i Landösjöns delavrinningsområde och då det sker en spridning av näringsämnet även uppströms i systemet anser länsstyrelsen att villkor 12 ska kvarstå. Det utgör enligt länsstyrelsen ett viktigt underlag i recipientprovtagningen av Landösjön och speglar verksamhetens påverkan.

Sökanden har framfört sammanfattningsvis följande. Genom utredning i målet och genom SMHI:s spridningsmodellering är det visat att den absoluta majoriteten av utsläppen sprids nedströms och en mycket liten andel bedöms kunna nå provpunkterna uppströms. Villkoret fyller inte sitt syfte eftersom fosforhalterna i Landösjön inte direkt korrelerar med sökandens fosforutsläpp. Provpunkten P3 står under påverkan från andra utsläpps och näringskällor. Ur rättssäkerhetsperspektiv är det olämpligt att utforma ett tillståndsvillkor, med kopplade straffrättsliga sanktioner, på ett sådant sätt att det ligger utanför bolagets kontroll om villkoret innehålls.

Mark- och miljödomstolens bedömning är att det är olämpligt att ha en haltbegränsning vid en viss provtagningspunkt eftersom fosfornivån kan beror på flera olika faktorer. Mark- och miljödomstolen anser det tillräckligt att reglera utsläppen av näringsämnen.

Utsläpp av totalkväve från odlingen får uppgå till höst 32 000 kg per år beräknat enligt formeln $L=P(FK*CI-CR) *101$.*

Länsstyrelsen har framfört sammanfattningsvis att villkoret är högst relevant med tanke på att kväve utgör en begränsande faktor i oligotrofa sjöar likt Landösjön. Länsstyrelsen anser därmed att villkoret ska gälla då det utgör ett vitalt underlag i recipientprogrammet och speglar näringssituationen i sjön.

Sökanden har framfört att villkoret inte är relevant då det endast är utsläpp av fosfor som påverkar vattenförekomstens näringsstatus och produktion.

Mark- och miljödomstolens bedömning är att det inte är visat att kväve inte skulle kunna påverka produktionen i sjön. Ett villkor ska därmed föreskrivas enligt länsstyrelsens förslag

För utfordring får endast torrfoder användas som innehåller högst 0,9 % fosfor och 8 % kväve, med undantag av yngelfoder som får innehålla högst 1,1 % fosfor.

Länsstyrelsen har framfört att då kväve utgör en begränsande faktor i oligotrofa sjöar är det relevant att det finns restriktioner gällande kväveinnehållet i torrfodret till fisken.

Sökanden har framfört att det är av stor vikt att kunna vara flexibel i fodervalet.

Mark- och miljödomstolens bedömning är att näringsinnehållet i foder inte behöver regleras i villkoret då utsläpp av näringsämnen regleras i andra villkor.

Foderkoefficienten får inte överstiga 1,15 mätt som medelvärde över en produktionssäsong.

Länsstyrelsen har framför att villkoret bör föreskrivas då det tjänar sitt syfte eftersom det utgör ett relevant underlag i den miljöeffektsbedömning tillsynsmyndigheten gör av bolaget.

Sökanden har framfört att det ligger i bolaget intresse att arbeta för en så låg foderkoefficient som möjligt samt att villkoret inte medför några positiva miljöeffekter eftersom den maximalt tillståndsgivna fodermängden regleras direkt i tillståndet.

Mark- och miljödomstolens bedömning är att foderkoefficienten inte behöver regleras i villkoret.

Utredningsvillkor

Sökanden har som andrahandsyrkande föreslagit utredningsvillkor gällande dels ”Uppsamling av foderrester och fekalier”, dels ”Efterbehandling och ekonomisk säkerhet”.

U1. Uppsamling av foderrester och fekalier

Mark- och miljödomstolen anser det finns skäl att låta bolaget under en provotid utreda möjligheterna till att odla röding i ett odlingsystem som innebär en möjlighet att samla upp foderrester och fekalier. Mark- och miljödomstolens bedömning är att detta utredningsvillkor inte påverkar verksamhetens tillåtlighet.

U2. Efterbehandling och ekonomisk säkerhet

Mark- och miljödomstolen anser vidare att det finns skäl att föreskriva det föreslagna andrahandsyrkandet avseende utredningsvillkor för ”Efterbehandling och ekonomisk säkerhet”. Detta eftersom behovet av efterbehandling och kostnader inte idag är kända och att det mot bakgrund av praxis från Mark- och miljööverdomstolen inte är lämpligt att hantera frågan om efterbehandling av ackumulationshögar inom ramen för tillsynen.

Efterbehandlingen i övrigt, såsom borttagande av anläggning på land och i vatten samt omhändertagande av kemiska produkter och avfall kan planeras och genomföras genom framtagande av efterbehandlingsplan i samråd med tillsynsmyndigheten på det sätt sökanden föreslagit.

Övriga frågor

Mark- och miljödomstolen finner ingen anledning att föreskriva några villkor eller på annat sätt reglera frågor avseende handlingsplan vid kasshaveri, reglering av kontrollprogram utöver det som framgår av villkor 12 i domslutet eller intervall och form för samverkansmöten.

Angående uppsamling av fekalier och foderrester och garanti för borttagande av sediment, (se mark- och miljödomstolens bedömning i domskälen avseende utredningsvillkor två).

Då sökanden har den rådighet som krävs för verksamheten finns inte skäl att förtydliga hur sökanden vill använda sitt vattenområde.

Verkställighetsförordnande

Sökanden har ansökt om att tillståndet får tas i anspråk utan hinder av att det inte vunnit laga kraft. Inga remissmyndigheter har avstyrkt ansökan. Mark- och miljödomstolen anser att sökanden visat att dess intresse av omedelbar verkställighet väger tyngre än de intressen som talar för att ett lagakraftvunnet avgörande bör föreligga innan verkställighet får ske. I denna bedömning har domstolen även beaktat att det är fråga om tillstånd för en redan pågående verksamhet. Mark- och miljödomstolen bifaller därför yrkandet om omedelbar verkställighet.

Svensk fjällröding ska ställa säkerhet enligt 22 kap 28§ miljöbalken hos Länsstyrelsen i Jämtlands län för den ersättning som kan komma att utgå om domstolens dom ändras avseende tillståndsgiven vattenverksamhet i målet. I fråga om slaget av säkerhet gäller 2 kap. 25§ utsökningsbalken.

Rättegångskostnader

Kammarkollegiet har yrkat ersättning för rättegångskostnader med sammanlagt 22 400 kr. Sökanden har bestritt yrkandet om ersättning för rättegångskostnader på den grunden att det arbete Kammarkollegiet yrkat ersättning för är hänförligt till miljöfarlig verksamhet. Sökanden har inte invänt mot beloppet i sig.

Mark- och miljödomstolen delar sökandens bedömning att Kammarkollegiets arbetsinsatser helt rör den miljöfarliga verksamheten i detta mål och avslår därför Kammarkollegiets yrkande om att rättegångskostnader ska utgå.

Ersättningsfrågor

Då sökanden har den rådighet som krävs för verksamheten finns inte skäl att föreskriva något arrende eller någon ersättning för nyttjande av vattenområdet.

Prövningsavgift

Mark- och miljödomstolen finner ingen anledning att ifrågasätta bolagets uppgifter om kostnaden för ansökt vattenverksamhet och grundavgiften för vattenverksamheten ska därför fastställas till 15 000 kr enligt 3 kap förordningen (1998:940) för prövning och tillsyn enligt miljöbalken.

Arbets tid och tid för anmälan om ersättning för oförutsedda skador

Mark- och miljödomstolen fastställer arbetstiden till fem år från det att tillståndet vunnit laga kraft samt fastställer tiden för anmälan av anspråk om ersättning för oförutsedd skada till fem år efter arbetstidens utgång, allt enligt sökandens förslag.

HUR MAN ÖVERKLAGAR, se bilaga (MMD-01)

Överklagande senast den 11 juli 2022.

För mark- och miljödomstolen

Anna Uddenberg

I domstolens avgörande har deltagit rådmannen Anna Uddenberg, ordförande, och tekniska rådet Ragnar Asklund samt de särskilda ledamöterna Bengt Gruvin och Thomas Hasselborg.

Hur man överklagar

Dom i mark- och miljödomstol som första instans

MMD-01

Vill du att domen ska ändras i någon del kan du överklaga. Här får du veta hur det går till.

Överklaga skriftligt inom 3 veckor

Ditt överklagande ska ha kommit in till domstolen inom 3 veckor från domens datum. Sista datum för överklagande finns på sista sidan i domen.

Överklaga efter att motparten överklagat

Om ena parten har överklagat i rätt tid, har den andra parten också rätt att överklaga även om tiden har gått ut. Det kallas att anslutningsöverklaga.

En part kan anslutningsöverklaga inom en extra vecka från det att överklagandetiden har gått ut. Ett anslutningsöverklagande måste alltså komma in inom 4 veckor från domens datum.

Ett anslutningsöverklagande upphör att gälla om det första överklagandet dras tillbaka eller av något annat skäl inte går vidare.

Så här gör du

1. Skriv mark- och miljödomstolens namn och målnummer.
2. Förklara varför du tycker att domen ska ändras. Tala om vilken ändring du vill ha och varför du tycker att Mark- och miljööverdomstolen ska ta upp ditt överklagande (läs mer om prövningstillstånd längre ner).
3. Tala om vilka bevis du vill hänvisa till. Förklara vad du vill visa med varje bevis. Skicka med skriftliga bevis som inte redan finns i målet.
4. Lämna namn samt aktuella och fullständiga uppgifter om var domstolen kan nå dig: postadresser, e-postadresser och telefonnummer.
Om du har ett ombud, lämna också ombudets kontaktuppgifter.
5. Skriv under överklagandet själv eller låt ditt ombud göra det.
6. Skicka eller lämna in överklagandet till mark- och miljödomstolen. Du hittar adressen i domen.

Vad händer sedan?

Mark- och miljödomstolen kontrollerar att överklagandet kommit in i rätt tid. Har det kommit in för sent avvisar domstolen överklagandet. Det innebär att domen gäller.

Om överklagandet kommit in i tid, skickar mark- och miljödomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Mark- och miljööverdomstolen.

Har du tidigare fått brev genom förenklad delgivning, kan även Mark- och miljööverdomstolen skicka brev på detta sätt.

Prövningstillstånd i Mark- och miljööverdomstolen

När överklagandet kommer in till Mark- och miljööverdomstolen tar domstolen först ställning till om målet ska tas upp till prövning.

Mark- och miljööverdomstolen ger prövningstillstånd i fyra olika fall.

- Domstolen bedömer att det finns anledning att tvivla på att mark- och miljödomstolen dömt rätt.
- Domstolen anser att det inte går att bedöma om mark- och miljödomstolen har dömt rätt utan att ta upp målet.
- Domstolen behöver ta upp målet för att ge andra domstolar vägledning i rättstillämpningen.
- Domstolen bedömer att det finns synnerliga skäl att ta upp målet av någon annan anledning.

Om du *inte* får prövningstillstånd gäller den överklagade domen. Därför är det viktigt att i överklagandet ta med allt du vill föra fram.

Vill du veta mer?

Ta kontakt med mark- och miljödomstolen om du har frågor. Adress och telefonnummer finns på första sidan i domen.

Mer information finns på www.domstol.se.

Hur man överklagar Mark- och miljööverdomstolens avgörande

Den som vill överklaga Mark- och miljööverdomstolens avgörande ska göra det genom att skriva till Högsta domstolen. Överklagandet ska dock skickas eller lämnas till Mark- och miljööverdomstolen.

Senaste tid för att överklaga

Överklagandet ska ha kommit in till Mark- och miljööverdomstolen senast den dag som anges i slutet av Mark- och miljööverdomstolens avgörande.

Beslut om häktning, restriktioner enligt 24 kap. 5 a § rättegångsbalken eller reseförbud får överklagas utan tidsbegränsning.

Om överklagandet har kommit in i rätt tid, skickar Mark- och miljööverdomstolen överklagandet och alla handlingar i målet vidare till Högsta domstolen.

Prövningstillstånd i Högsta domstolen

Det krävs prövningstillstånd för att Högsta domstolen ska pröva ett överklagande. Högsta domstolen får meddela prövningsstillstånd endast om

1. det är av vikt för ledning av rättstillämpningen att överklagandet prövas av Högsta domstolen eller om
2. det finns synnerliga skäl till sådan prövning, så som att det finns grund för resning, att domvilla förekommit eller att målets utgång i Mark- och

miljööverdomstolen uppenbarligen beror på grovt förbiseende eller grovt misstag.

Överklagandets innehåll

Överklagandet ska innehålla uppgifter om

1. klagandens namn, adress och telefonnummer,
2. det avgörande som överklagas (domstolens namn och avdelning samt dag för avgörandet och målnummer),
3. den ändring i avgörandet som klaganden begär,
4. de skäl som klaganden vill ange för att avgörandet ska ändras,
5. de skäl som klaganden vill ange för att prövningstillstånd ska meddelas, samt
6. de bevis som klaganden åberopar och vad som ska bevisas med varje bevis.

Förenklad delgivning

Om målet överklagas kan Högsta domstolen använda förenklad delgivning vid utskick av handlingar i målet, under förutsättning att mottagaren där eller i någon tidigare instans har fått information om sådan delgivning.

Mer information

För information om rättegången i Högsta domstolen, se www.hogstodomstolen.se